ALEXANDRU GEORGE

dimineața devreme

roman

CARTEA ROMÂNEASCĂ

ALEXANDRU GEORGE

DIMINEAȚA DEVREME

ALEXANDRU GEORGE

DIMINEAŢA DEVREME

roman

CARTEA ROMÂNEASCĂ
1987

Coperta de *Dan Stancia*

I

Pe vremuri, se spunea în mod curent — e un proverb: „viața e făcută din neprevăzut." Dar nimeni nu se gîndea la profunzimea acestei banale formule. Cel care a enunțat-o primul, cei care au repetat-o după el desigur că nu se gîndeau decît să exprime experiența întemeiată pe trecutul trăit; ei observaseră că în fiecare clipă survine altceva decît ceea ce era de așteptat și că cea mai mică privire asupra istoriei oricăruia dintre noi dezvăluie o serie de previziuni dezmințite și de evenimente neașteptate. Numai că eu găsesc un sens mai interesant acestei vechi propoziții aparținînd unei înțelepciuni cam scoase din uz. O interpretez în felul următor: organele vieții, funcțiile organismului nostru și cele ale spiritului, toate proprietățile unei ființe vii au ceva care ne îngăduie să ne adaptăm, în oarecare măsură, la ceea ce va să survină. Ochiul meu nu știe că mă apropii de cutare obiect, sau că, în acest caz, o lumină va schimba de intensitate; și, cu toate acestea, de îndată ce obiectul se va fi apropiat mai mult, sau de îndată ce lumina va fi devenit mai puternică sau mai slabă, ochiul meu se va modifica pe loc, ca pentru a-și păstra vederea clară. Aceasta, pentru că putea să se

modifice : ceea ce în limbaj filosofic s-ar putea traduce spunînd că el era făcut pentru a se modifica, că era făcut pentru această situație neprevăzută, că prevedea neprevăzutul, că incidentele precedente îl modelaseră poate, îl organizaseră în vederea acestui scop și că proprietatea lui de acomodare era făcută pentru neprevăzut, și că acest ochi nu e doar un organ al vederii, ci și un instrument al prevederii ..

PAUL VALÉRY, *Destinul nostru și literatura*

Pînă în ziua plecării nu mai crezusem că o să părăsim în anul acela Bucureștii. Mama avusese o mulțime de ezitări : spaima firească de evenimentele atît de neașteptate, neliniștea, zvonurile continue despre războiul care bătea la ușă, nervozitatea generală o făcuseră să uite de durerile ei reumatice din anotimpul rece care o obligau să se ducă în fiecare an la un tratament recomandat de medici. Am așteptat așa, de pomană, întreaga vară, pentru ca abia la sfîrșitul lunii august, tocmai atunci cînd căldurile toride se mai atenuaseră, o neașteptată criză mai acută să o decidă dintr-o dată pe mama să plecăm totuși, cu orice risc.

Nu izbucnise între timp nici un război și cu atît mai greu era de crezut că el se va declanșa în toamnă. Dacă am fi fost în primăvară, poate...

Dar, în nesiguranța generală, cine mai putea spune ceva precis ?

Teroarea istoriei, cum spunea Hegel văzîndu-l pe Napoleon intrînd victorios în Jena, încălecase pe cal, dar nu pornise încă la acțiune, aveam să înțeleg peste cîtva timp. Aveam deci tot răgazul să ajungem la Pucioasa și, în ceea ce mă privea, să ne „distrăm" cu inima sărită că va trebui să ne facem peste noapte bagajul și să ne întoarcem în grabă înapoi acasă. Adevărata mea grijă era că părăsind Bucureștii pentru vreo două săptămîni o să vină între timp *Ultimul Mohican,* filmul pe care-l așteptam de atîta vreme și care era anunțat mereu la A.R.P.A., de luni de zile în toate programele de sală cu specificația „În programul viitor", dar de venit nu venise. Citisem și răs-

citisem romanul ; îl știam pe dinafară, totuși eram curios să văd și filmul „în două serii" : o montare grandioasă, o acțiune palpitantă, plină de neprevăzut.

În ciuda acestor frămîntări și temeri, totul a decurs normal. Bagajele, mult mai reduse de data aceasta, au fost făcute în grabă, trenul a plecat exact la ora anunțată, a mers chiar mai repede decît personalul obișnuit pe direcția Pietroșița. Era unul din automotoarele Malaxa, recent puse în funcțiune ; al nostru era absolut nou, lucios, proaspăt vopsit în roșu, strălucind de eleganță.

Trenul a mers nu numai mai rapid dar și mai fără zgomot, cu uruitul și țăcănitul roților mai asurzite, mai amortizate. Nu puteam însă să citesc deoarece în compartimentul nostru toată lumea vorbea cu voce tare și, întrucît erau trei bărbați, se discuta numai despre război. Numai că, mare ciudățenie ! lucrurile nu se petreceau ca în *Ultimul Mohican,* englezii și francezii nu se băteau între ei cum ar fi fost de așteptat ; dimpotrivă, erau aliați. Cel puțin așa reieșea din ziare, din toate discuțiile. În carte, englezii nu-i numeau pe francezi altminteri decît „diavoli blestemați", în timp ce acum, cele două popoare erau aliate, fraternizau în modul cel mai surprinzător.

— Noi avem interese cu nemții, recunosc, baritonă un domn așezat exact în fața mea, cu tonul că pune capăt orioărei discuții, dar trebuie să ne ținem de alianțele tradiționale. Ele ne garantează frontierele.

Nedumerirea era că nu ne puteam alia nici cu mohicanii, nici cu huronii, nici cu indienii truscarori. Cu atît mai puțin cu ticăloșii din tribul mohawk. Aproape toată lumea susținea că singurii noștri dușmani erau nemții, care pîndeau întocmai ca fiarele sau ca nemernicii din tribul Maqua, refugiați dincolo de Marele Rîu Liniștit, gîndindu-se numai la răzbunare, după ce pierduseră războiul precedent.

— Războiul nu poate să înceapă, deoarece ar avea consecințe incalculabile ! ne asigură un domn mai bătrînel, care întovărășea o doamnă și privea lucrurile din alt punct de vedere, al catastrofei absolute. Nu o să mai fie ca în războiul trecut.

— Războiul ar fi oricum o nenorocire pentru toată lumea... Nu credeți ?

Mama, căreia păruse a-i fi fost adresată întrebarea aceasta vagă, nu răspunse nimic ; se temea așa de tare de eventualitatea izbucnirii unui conflict armat încît evita chiar și să-i pronunțe numele.

— Alianța fermă dintre Anglia și Franța e o garanție a păcii, care descurajează orice agresiune. Nemții nu-și pot face de cap multă vreme, o să vedeți... Și America o să-și angajeze pînă la urmă cuvîntul, vă garantez. Ați citit declarațiile lui Cordell Hull ?

Eu nu le citisem, dar tocmai alianța aceasta mi se părea mie ciudată, deși era trîmbițată pe toate drumurile. Chiar în revista ilustrată pe care o ținea mama în mînă era un articol conținînd și o poză elocventă, și avînd un titlu cu litere mari : *„Doamnele franceze sunt surprinse de statura și eleganța soldaților englezi."*

Antanta cordială fusese reînnoită și consolidată de „o manieră magnifică" prin vizita pe care regele George al VI-lea al Angliei și regina Elisabeta o făcuseră la Paris, prima pe care suveranii englezi o întreprinseseră într-o țară străină după încoronare. Fusese o vizită pe bună dreptate considerată istorică. Întîlnirea cu președintele Lebrun, imortalizată în poza din revistă, care trecu din mînă în mînă și fu comentată divers, avea să convingă pe oricine de trăinicia legăturii dintre cei doi mari aliați.

Ce puteam gîndi eu ? Oricît de neînțeleasă, alianța aceasta dovedea că englezii și francezii nu-și îngropaseră în pămînt securile de război, ci le scoseseră și le agitau la lumina soarelui, invocîndu-l pe Marele Spirit, dar de data aceasta împotriva unui inamic comun. Era aceasta o garanție a păcii ? Și atunci războiul a început fără să se poată stabili cine purta vina izbucnirii lui...

Din ceea ce discutau domnii din fața mea și aprobau oarecum speriate doamnele, reieșea că nemții ar fi principalii vinovați de tot ceea ce se întîmplă pe lume, că alianța lor cu Italia ca și amenințările acesteia sunt o pură farsă deoarece această țară are tot interesul să se bucure de un răgaz după înfrîngerea și ocuparea Abisiniei, nu să se angajeze într-o altă campanie mult mai periculoasă.

Evident eu nu am scos nici o vorbă, care ar fi putut părea o participare la discuție, dar mi-a fost imposibil

să stau să ascult ce spuneau ceilalți. Nu aș fi putut nici să citesc, așa că am pus la loc în valiza de pe plasă cartea pe care o aveam cu mine. Am ieșit pe culoar de îndată ce trenul a trecut de gara Chitila.

— Să nu te depărtezi prea mult, mă avertiză mama. Unde te duci ?

— Nu mă duc nicăieri, am asigurat-o eu, rămîn aici în fața ușii.

— Să nu stai în curent, bagă de seamă unde te așezi... Fereastra e deschisă.

Pe culoar erau cîțiva inși, dar ei nu se cunoșteau și de aceea probabil nu scoteau o vorbă. Fumau cel mult, privind distrați pe fereastră. În buzunarul vestonului aveam pregătit pentru orice eventualitate un număr din *Excentric-club*, unul din puținele pe care nu apucasem să le citesc la București și le luasem cu mine, *Crima din grotă*. L-am scos cu prudență, pentru ca mama să nu mă zărească și să mă certe că-l citesc. Ea susținea că îmi stric ochii citind în tren, așa că am început să-i tai filele cu pumnalul, fără ca să mă las văzut de ea. Aveam un pumnal pe care îl purtam nu la dreapta, în teaca de piele atîrnată la centura uniformei de străjer, ci la stînga, asemeni lui Chinqachgook, de fapt înfipt oblic la spate, pentru că în acest fel îi putea fi mai ușor să-l apuce imediat după ce descărca pușca și se năpustea asupra vînatului ca să-l spintece pentru a-i lua cît mai mult sînge.

— Săgeata (sau glonțul, adăugam eu, cu experiența mea de om al armamentului modern) are totdeauna nevoie de cuțit. Prada încearcă totdeauna să fugă, dacă n-ai răpus-o și de multe ori cade fără să se poată depărta prea mult.

În dreapta, la locul rămas liber aș fi putut atîrna un tomahawk ; dar nu purtam și nici nu îmi confecționasem o asemenea sculă, preferam pistolul care e o armă mult mai sigură și mai impresionantă, ale cărei detunături, cu repetiție, puneau pe fugă toți dușmanii.

— Am nevoie de un apartament comod, pentru cîteva săptămîni ! Cu aceste cuvinte, renumitul sportsman Percy Stuart intră în biroul hotelului „Stefanie" din Abbazia, în timp ce servitorul său Bill rămăsese afară ca să descarce valizele.

Directorul hotelului scutură din umeri.

— Îmi pare rău, dar toate camerele sunt ocupate! răspunse el. Am, ce-i drept, un apartament care nu e ocupat, dar nu știu dacă am dreptul să vi-l dau?

— Dar de ce nu?

— Apartamentul acesta, domnul meu, a fost ocupat pînă acum cîtva timp de celebrul miliardar american Aston Durand. Poate că ați citit în ziare despre dispariția lui misterioasă?

— Da, am citit. E un caz ciudat. Nu s-a dat încă de urmele dispărutului?

— Nu! Sunt bănuieli că s-a înecat cu prilejul unei excursii pe mare.

— Apartamentul său este deci liber? întrebă Percy Stuart. Fii bun și arată-mi camerele! Apoi ne vom învoi noi.

Directorul hotelului luă cheile apartamentului și urcă la primul etaj. Tonul hotărît al tînărului îl făcuse să înțeleagă că are de a face cu un client ales. Aici îl introduse pe tînărul american într-un salon elegant. La dreapta se afla un dormitor iar la stînga un birou.

— Aceste trei camere ar fi tocmai bune pentru mine, spuse Percy Stuart. Nu le veți lăsa doar veșnic neocupate. Sau poate că poliția vă cere acest lucru?

— Asta nu, dar apartamentul e plătit de nepotul domnului Durand.

— Nepotul miliardarului se află în oraș?

— Da, mister Artur Durand locuiește exact în apartamentul din față.

— Asta e bine, constată încîntat tînărul, cunosc personal pe acest domn. Îl voi ruga chiar acum să-mi cedeze apartamentul unchiului său. Eu nu mă tem de fantome.

— Nu mă îndoiesc, domnule, dar domnul Artur Durand nu se află acum la hotel. Îl puteți găsi la cafeneaua „Quarnero".

— Excelent, spuse Percy Stuart plin de satisfacție. Îl voi căuta acolo. Peste o jumătate de oră voi fi înapoi.

Nu avea timp de pierdut. El plecă repede la cafeneaua indicată îndreptîndu-se drept la țintă. Cu toate că se afla pentru prima oară la Abbazia, tînărul american nu dădu

nici o atenţiune ştrandurilor frumoase şi vilelor elegante ale acestei renumite staţiuni balneare. El se gîndea numai la noua însărcinare pe care o primise.

Se consumase aproape jumătate de drum şi în răstimpul rămas aş fi putut termina tot primul capitol. Dar intram în gara Titu unde se puteau cumpăra celebrele pateuri cu brînză ale lui Folas. Eu nu mă omoram după ele, le mîncam totuşi cu plăcere mai mult dintr-un fel de obişnuinţă pentru că deveniseră un punct din ritualul vacanţei, ca şi mersul la Sursă, drumul la Vulcana, scăldatul în Ialomiţa, Moşii de sfînta Marie.

Cînd trenul se opri, pentru vreo zece minute, privirea mi-a fost reţinută cu mai mult interes de femeile cu coşuleţe de prune, de copiii care vindeau mere înfipte într-o crenguţă subtilă de lemn descojit, ca smochinele înşirate pe sfoară, de porumbelul fiert sau copt, de care însă mama nu mă lăsa să mă ating, de teama unei prezumate crize de apendicită sau încureătură de maţe, cum auzeam spunîndu-se pe atunci în jurul meu în termeni producători de spaimă.

Cînd trenul se puse din nou în mişcare aproape că isprăvisem pateul cu brînză. Din carte mai aveam destul. Peisajul mă distrăgea, începea să fie mai variat, în depărtări. Începeau să se zărească linia dealurilor, relieful munţilor la orizont, care pentru mine erau de un exotism aproape fascinant, ca un miraj, pentru că nu-i văzusem de aproape niciodată.

În schimb, Percy Stuart nu dădu nici o atenţie splendorilor firii care se revărsau pe drumul său. Trebuia să lămurească dispariţia miliardarului Aston Durand. Omul acesta era considerat ca mort. Se presupunea că ar fi căzut victima unei nenorociri. Dar faptul că nepotul său se afla încă la Abbazia dădea de bănuit. De ce nu se întorcea la New York? Nepotul miliardarului era cunoscut ca un om uşuratic. Percy Stuart mai ştia că testamentul miliardarului fusese deschis la New York şi că, după cum se constatase, nepotul său Artur Durand fusese lăsat legatarul universal al bătrînului, sau al unei mari părţi din averea acestuia.

Percy Stuart era hotărît ca, în orice caz, să supravegheze îndeaproape pe tînărul Durand.

Pe la orele 4, așadar Percy intră în eleganta cafenea. O orchestră aleasă concerta pentru numerosul și selectul public.

La o masă de lîngă fereastră, se afla Artur Durand, un tînăr frumos și distins, în etate de vreo treizeci de ani. Cînd zări pe Percy Stuart, îl salută de departe, cu afecțiune.

— Ia te uită ; mister Stuart ! Ai venit și dumneata la mare !

Percy Stuart se apropie de el.

— Îmi pare bine că te găsesc, mister Durand ! Da, am venit în vacanță la mare, fiindcă vreau să mă recreez puțin. Dar, din nefericire, mă aflu într-o mare încurcătură. Nu pot găsi o locuință potrivită, dacă nu-mi vei veni dumneata grabnic în ajutor.

— Eu ? Dar ce pot face pentru dumneata ?

— Să-mi cedezi camerele pe care le-a avut unchiul dumitale. Se spune doar că bietul dumitale unchi s-a înecat. Apartamentul lui mi-ar conveni de minune. Dar directorul mi-a spus că are nevoie de consimțămîntul dumitale.

—Eu n-am nimic împotrivă ! Poți să ocupi imediat acest apartament. Sărmanul meu unchi, tare mi-e teamă că n-am să-l mai revăd !

— Aș dori și eu să vă revedeți. Dar lucrul acesta atîrnă și de dumneata.

Era cel mai firesc lucru din lume ca misterul dispariției miliardarului să nu se poată dezlega decît pornind de la puținele date cunoscute. Și Percy Stuart nu avea la dispoziție decît pe nepotul dispărutului care beneficia acum de moștenirea acestuia. Și eu aș fi procedat la fel.

Între timp, Percy Stuart luase loc la masa tînărului Durand.

— Desigur că ai întreprins căutări intense pentru descoperirea dispărutului ? îl întrebă el.

— Am făcut tot ce mi-a stat în putință. Am pus în mișcare poliția, am publicat apeluri în ziare și am însărcinat cîțiva detectivi particulari să caute pe bietul om. Dar totul a fost în zadar. Desigur că unchiul meu s-a înecat în mare sau a căzut poate victima unei crime.

Percy Stuart își aprinse o țigară. Apoi întrebă calm :

— Ai venit împreună cu unchiul dumitale la Abbazia ?

— Da, am venit într-o clipă fatală ! De fapt ne-am dat întîlnire aici.

— De cînd te-ai împrietenit așa de bine cu el ? Înainte nu prea vă înțelegeați.

— Da, înainte ! Bătrînul era din cale afară de zgîrcit. L-ai cunoscut doar. Strînsese o avere de milioane, dar nu știa cum să trăiască. Mie însă, îmi plăcea să nu mă restrîng, cînd era vorba de club și de jocuri de cărți. Felul meu de viață nu-i plăcea. Acum însă, m-am schimbat și eu. Am moștenit averea uriașă a unchiului meu și sunt hotărît să mă las de viața ușuratică.

— Hotărîrea dumitale e foarte lăudabilă. Să revenim însă la obiectul discuției noastre. Cînd ai văzut pentru ultima oară pe unchiul dumitale ?

Era clar pentru mine că primele bănuieli ale lui Percy Stuart se îndreptau spre nepotul victimei care devenise marele beneficiar al dispariției sau morții miliardarului. Aveam să fiu confirmat ceva mai încolo.

Artur Durand nu răspunse imediat. Cu o privire nervoasă se uită spre un domn bătrîn cu barba albă, care se așezase la o masă alăturată, citind un ziar. Străinul ținea capul aplecat și se ostenea să asculte convorbirea celor doi tineri.

— Ce obrăznicie ! exclamă Durand cu glas tare.

— Te supără poate bătrînul de lîngă noi ?

— Mă stînjenește, într-adevăr ! Omul acesta mă privește de vreun ceas și trage cu urechea la convorbirea noastră. Dar, la urma urmei, n-are decît să ne asculte ! Am venit la Abbazia, chemat de unchiul meu. Am petrecut cu el cîteva zile plăcute și am făcut cîteva plimbări pe mare. Chiar în ziua în care l-am văzut pentru ultima oară, am făcut împreună o plimbare frumoasă cu barca. Eu însumi am vîslit.

Percy Stuart îl întrerupse surprins :

— Cum, dumneata singur ai vîslit ? Nu era și barcagiul ?

—Nu ; barcagiul a vrut să ne însoțească, dar l-am rugat să ne lase singuri, căci pot vîsli și eu foarte bine. Dealtfel și bietul meu unchi ținea să fim singuri, am avut

impresia că vrea să-mi destăinuie ceva anumit. Ne-am depărtat vreo două mile de mal, cînd, deodată un yacht mic s-a apropiat de noi. Eu am vrut să-l ocolesc, dar unchiul meu mi-a spus să îndrept barca direct spre yacht. Apropiindu-ne de yacht, un marinar bătrîn, care se afla pe punte, ne-a strigat un singur cuvînt : „Adelsberg !"

— Ce a strigat ? întrebă uimit Percy Stuart.

— „Adelsberg !" Numai acest cuvînt misterios. Mi-am dat seama că trebuie să fie o parolă, căci unchiul meu a răspuns imediat : „Vin !" Apoi, i s-a aruncat de pe bord o scară de frînghie, iar unchiul meu şi-a luat rămas bun de la mine. La uimirea mea, mi-a spus că va face o excursie de două zile pe acest yacht şi că eu să mă întorc la hotel şi să-l aştept acolo. Bătrînul s-a urcat grăbit pe scara de frînghie pînă pe puntea yachtului, şi a dispărut în mijlocul a trei sau patru indivizi necunoscuţi, dar cu care el era destul de familiar. Yachtul s-a făcut şi el nevăzut. Eu m-am întors cu barca înapoi. Ce puteam să fac ? Unchiul meu un tip extravagant şi nu mă iniţia niciodată în planurile sale. Am presupus că era vorba de o chestiune de afaceri, despre care nu voia să-mi vorbească, care survenise întîmplător. Unchiul meu era un pasionat om de afaceri şi, atunci, cînd l-am văzut pentru ultima oară, cineva îi transmisese în mod sigur un mesagiu. Din ziua aceea nu l-am mai văzut.

Era clar pentru mine că nepotul era implicat în această dispariţie, dacă nu cumva el o pusese la cale. Un yacht al cărui nume nu-l reţinuse, o parolă ininteligibilă (putea fi oricare alta) o schimbare bruscă de program a unchiului şi plecarea lui în mijlocul unui grup de necunoscuţi, dispariţia yachtului, toată seria aceasta de necunoscute constituiau o explicaţie vădit falsă, dar nu şi un plauzibil alibi. Eram un detectiv prea versat după ce citisem atîta literatură poliţistă ca să tratez misterul dispariţiei bătrînului Durand altminteri decît cu toată circumspecţia şi să nu mă las înşelat de cele mai facile ipoteze ce s-ar fi putut face.

Dar intrasem în gara Tîrgovişte şi mama mă tot chema să mă întorc înapoi în compartiment. Gara oraşului, cea mai mare de pe ruta noastră, era plină de ofiţeri de cavalerie, ca de obicei ; de data aceasta nu păreau mai preocu-

paţi ca altă dată. Toţi aşteptau, după toate probabilităţile, trenul care avea să-i ducă în direcţia inversă nouă, spre Bucureşti. Fumau nepăsători, conversau între ei sau cu persoanele ce veniseră să-i conducă, se plimbau aşteptînd cu mîinile în buzunar, doar cu cîte o valiză, cu bagaje minime.

Compartimentul nostru se golise aproape complet. Puţini călători continuau drumul, ca noi, spre Pucioasa sau mai departe. Nici acum n-aş fi putut să citesc pentru că mama, îndată după ce trenul se puse în mişcare, a început pregătirile de coborîre ca şi cum am fi avut cine ştie ce bagaje, ca în alţi ani, cînd stăteam mai bine de o lună şi trebuia să ni le tragem pe coridor pentru că în staţia Pucioasa automotorul nu staţiona mai mult de un minut. Unul dintre domnii cu care făcusem prima parte a drumului lăsase pe o banchetă un număr mai vechi din „Curentul" şi privirea începu să mi se plimbe pe el pînă dădu de un titlu destul de mare şi atrăgător :

INCIDENT DRAMATIC LA PALATUL CHIGI.
DUCELE MUSSOLINI VICTIMA UNUI ACCIDENT ?

Din relatarea corespondentului de la Roma se dezvăluia că domnul Mussolini, ducele Italiei, ar fi suferit un accident în timp ce cobora o scară a palatului Chigi, unde aflam acum că se ascunde Ministerul de externe al Italiei. Nimeni nu fusese în stare să aducă vreo precizare, nu se putuse afla nici dacă-şi scrîntise un picior ; singurul indiciu asupra gravităţii accidentului era faptul că Marele Consiliu fascist îşi amînase şedinţa cu o săptămînă din cauza acestei indispoziţii.

Ducele Mussolini a refuzat însă să se aducă la cunoştinţa poporului italian această dramatică situaţie, comenta un ziar străin indiscret : cu bărbăţia sa obişnuită, marele om de stat italian a şi ieşit biruitor în lupta sa cu adversitatea destinului şi, în cursul acestei seri, s-a deplasat pe balconul palatului din Piaţa Veneţiei unde a salutat mulţimea adunată să-l ovaţioneze, dar s-a retras imediat.

— Şi n-ai povestit nimănui aceste ciudate întîmplări ?

— Numai poliţiei ! Dar, spre surprinderea mea, poliţia n-a dat prea multă importanţă relatărilor mele.

— Şi, din această călătorie, unchiul dumitale nu s-a mai întors ?

— Nu, a rămas dispărut. Poate că yachtul s-a scufundat, căci în aceeași noapte s-a dezlănțuit o furtună puternică pe mare.

Tînărul Durand tăcu. Percy Stuart ar fi avut acum suficiente motive ca să bănuiască pe nepotul miliardarului.

Totuși tînărul american nu credea capabil pe Durand de o faptă criminală. Artur era, ce-i drept, foarte ușuratic, dar nu un criminal.

Bătrînul cu barba albă de la masa alăturată își plăti consumația și ieși. Cei doi tineri părăsiră și ei cafeneaua.

Cînd ajunseră în fața luxosului hotel „Stefanie", bătrînul se afla, acolo, lîngă ușa de intrare.

— Omul acesta mă urmărește ca o umbră ! spuse Durand lui Percy Stuart. Ai observat și dumneata ?

În momentul în care cei doi americani intrară în holul hotelului, bătrînul îl opri pe Artur Durand și-i puse mîna pe umăr.

— Așteptați un minut ! spuse el pe un ton politicos dar hotărît.

— Ce vreți de la mine ? îl întrebă surprins Artur Durand.

Străinul își scoase peruca și barba falsă, cu o mișcare neașteptată.

— Vă arestez, fiindcă sunteți bănuit că ați omorît pe unchiul dumneavoastră. De mult vă urmăresc. Iată legitimația mea. Sunteți arestat. Fărădelegile dumneavoastră au luat sfîrșit !

Se terminase.

Într-adevăr, trenul se pregătea să intre în gara Pucioasa ; nu mai aveam decît să coborîm valizele în mare grabă, deși nu era nici o aglomerație.

Pe peron nu ne aștepta nimeni. Coana Frusinica nu fusese vestită, ca de obicei, că sosim, așa că nu venise în întîmpinarea noastră și nici nu-l putuse trimite pe băiatul ei, Spiridon, ca să ne dea vreun ajutor la manipularea bagajelor.

Gara era aproape pustie, așa cum nu o văzusem niciodată ; pe lîngă ea, cea din Tîrgoviște părea aceea a unei mari metropole. În spatele clădirii așteptau, cu caii moțăind, vreo trei birji, singurele din oraș care, în alți ani, în timpul sezonului, nu pridideau să-și ducă clienții, aflați

în suferință, la adresele cerute și să se întoarcă în grabă, pentru a-i transporta pe alții. De data aceasta n-am parcurs distanța în acel galop nebun al cailor care îngăduia birjarilor să facă la fiecare venire a unui tren cel puțin două curse. Am mers liniștit, aproape la pas și în zece minute am ajuns în fața casei coanei Frusinica de pe strada Benești.

Era o stradă liniștită pietruită ca multe altele, dar nu pavată, prezentînd pentru mine, ca o ciudățenie a locului, amănuntul că peste praful ei se turna periodic păcură. Casa gazdei noastre era una obișnuită în zonă, o casă mare, dar nu cu aspect de vilă ca altele, ci de casă țărănească de munte, cu odăile de locuit peste o pivniță foarte înaltă.

S-a bucurat nespus coana Frusinica de vizita aceasta neașteptată atunci cînd ne-a văzut apărînd. Casa era goală ; gazda noastră nu „avea" pe nimeni și, ne-a povestit, puținii vilegiaturiști care mai rămăseseră în localitate se pregăteau și ei să plece, deși în alți ani, în septembrie era încă sezon... Spiridon era plecat nu știu unde și avea să se întoarcă din fericire cu zmeura și prunele pe care le aducea de la o livadă din altă localitate pe care poate că o poseda coana Frusinica. În momentul cînd am pătruns în curte, lîngă poartă am regăsit cișmeaua, singura care asigura casei alimentația cu apă. În fața ei sub robinet se afla pus un hîrdău voluminos în care se aduna apa din picăturile care scăpau inevitabil cînd era folosit. Era ceva ce nu mai văzusem la București la nimeni ; mai ales că în hîrdău se aflau acum pantalonii roșii ai lui Spiridon care aveau să fie spălați. Ceea ce era în cazul în speță o necesitate frecventă și cea mai sigură dovadă pentru mine că mai micul meu prieten continua să facă pe el. Eu nu-mi aminteam să mi se fi întîmplat așa ceva chiar la o vîrstă mai fragedă. Și el avea cel puțin opt ani. În ciuda trecerii a încă unuia, deși crescuse în vîrstă, Spiridon rămăsese un iremediabil nătăfleț.

După-amiaza a fost tulbure, agitată. Din cauza oboselii drumului, nu am putut citi nimic, m-am culcat, am dormit ca niciodată cîteva ore și m-am trezit mahmur abia pe seară. Spiridon se întorsese acasă și nu pot spune că revederea lui nu mi-a făcut plăcere, deși cu el nu prea aveai ce discuta, nu știa să joace șah și nici măcar table. Lăsase

în curte, neatinsă, banca pe a cărei scîndură scrijelisem liniile întretăiate ale unui țintar. Asta știa să joace și o făcea cu oarecare plăcere. I-am dat revistele ilustrate ale mamei, „Realitatea ilustrată" și „Cinema", ba chiar „Trup și suflet" care-i plăceau foarte mult pentru că de fapt el se uita numai la poze. Ultima îl stupefia și pe el și pe alții pentru că totdeauna cititorul avea ocazia să descopere în paginile ei imaginea nu doar a vreunei actrițe ci, în fiecare număr, imaginea mai multor femei goale.

Seara se lăsa parcă mai devreme decît la București, probabil din cauza iluminatului public care era mult mai redus. Noaptea avea să vină curînd și întunericul și ceața fac totdeauna săgeata indianului mai primejdioasă ca tunul. Pe strada noastră nu exista nici un felinar ; doar la intersecția cu Matei Basarab fusese montat unul pe care însă nu-l văzusem aprins niciodată pînă acum. În anii precedenți îi puteam zări lucirile negre, metalice, printre frunzele dese ale iederii care se cățăraseră pînă la el și aproape îl acopereau. La început, nu știu de ce, nedîndu-mi seama ce rost avea acolo și exact ce era, crezusem că e o bufniță care în timpul zilei stătea nemișcată. Asta datorită sticlirilor geamului și a carcasei metalice întunecate permanent.

Nu din prudență m-am retras, ci din oboseală. Era cu neputință ca tînărul Artur Durand să fie vinovatul, am gîndit eu ; niciodată o enigmă nu se soluționa atît de repede sau nu-și găsea drumul spre rezolvare așa de simplu, din primul capitol. Care era rolul lui în dispariția unchiului său ? Ceva suspect stăruia în toată atitudinea lui, ceva nelămurit, în tot cazul...

Oare bătrînul Durand fusese răpit atunci cu yachtul acela misterios, pe care nepotul său pretindea că el urcase de bună voie ? Nu era doar un mod prea simplu dar și greu de admis de a-i justifica dispariția ? După cum scria chiar în carte, însăși poliția nu dăduse crezare acestei versiuni...

II

În același timp, și în mod treptat, odată cu această sporire a definirii și intensității lucrurilor pe care le simțim, consecutiv creșterii în vîrstă, o altă schimbare se produce în sfera intelectului, grație căreia toate lucrurile sunt transformate și văzute prin mijlocirea unor teorii și asociații, întocmai ca prin niște ferestre colorate. Zi de zi, ne facem nouă înșine, în afara istoriei și a vorbăriei sau a speculațiilor economice, sau a Dumnezeu mai știe ce, un mediu în care ne preumblăm și prin care privim în afara noastră...

ROBERT-LOUIS STEVENSON, *Joc de copii*

A doua zi fu una din obișnuitele zile de vacanță, cum mai petrecusem aici la Pucioasa destule. Știam că dimineața rămîneam practic vorbind liber, de capul meu, pînă la ora mesei; mama își făcea obișnuitele băi între 9 și 11, dar era indisponibilă cam o oră înainte sau după și deci eu rămîneam complet nesupravegheat, chiar mi se recomanda să plec de acasă, dar să nu mă duc „prea departe". Baia aceasta consta în șederea într-o cadă cu apă foarte fierbinte în care mai înainte fierseseră cîțiva bolovani dintre cei ce erau aduși nu știu de unde, poate

dintr-o „carieră" aflată în localitate și care conțineau filoane de iod și de sulf foarte urît mirositoare ale căror emanații, dacă nu aveau un efect terapeutic prea grozav, dădeau atmosferei, oriunde te-ai fi aflat, mirosul caracteristic. De multe ori, pe străzi te încrucișai cu care trase de boi care transportau în curțile oamenilor aceste pietre, iar șanțurile erau pline de lăturile băilor, care stagnau ori se scurgeau lent, în cel mai bun caz ajutate din cînd în cînd de cîte o ploaie.

L-am căutat imediat pe Spiridon care era și el în vacanță și, în principiu, disponibil pentru orice hoinăreală sau pentru orice aventură.

Era un băiat de treabă, dar lipsit de orice fantezie și inițiativă, care mă asculta și-mi accepta aproape orice propunere. I-am cerut să mă întovărășească într-un tur al orașului care pentru mine prezenta desigur tot felul de noutăți. A acceptat imediat, așa că peste cîteva minute, după ce s-a schimbat, am ieșit prin fundul curții. Cînd am depășit gardul și am pătruns în livadă, cu iarba dintre pomi, din ce în ce mai înaltă, așteptînd cositul, am observat în stînga, în prelungirea curții veoine, pe cineva care stătea într-un șezlong, printre arbori, cu cîteva cărți și caiete alături, citind dintr-unul. M-am bucurat pe măsură ce-l identificam ; nu putea fi decît Coty Vasilescu, care venise așadar și anul acesta la Pucioasa și trăsese la aceeași gazdă ca și mai înainte. Eram vecini, ne despărțea doar un gard care, în prelungirea livezii, devenea o linie iluzorie de demarcație, respectată doar în teorie de cei doi proprietari. Și la București ne întîlnisem întîmplător de cîteva ori, dar adevărata noastră prietenie nu depășea limitele acestor vacanțe petrecute în același loc.

Coty nu ne-a observat înaintînd. Abia cînd am fost lîngă el a ridicat capul ; citea cu voce tare ceva sau parcă recita o poezie. A făcut un mare gest de surprindere ; se vedea cît de colo că nu-i făcuse plăcere vederea noastră.

S-a ridicat în picioare și a lăsat să cadă cartea alături de scaun, ca și cum ar fi vrut să o ascundă.

— Ce faci aici, mă Coty ? l-am întrebat eu ; Spiridon se oprise pe teritoriul livezii sale, cu un precoce instinct al proprietății.

— Ce să fac? Bine... Uite, răspunse el încurcat, stau la soare, mă odihnesc.

Nu făcea de fapt asta...

— Văd că citeai ceva...

— Da... Citeam... Știi, lui taică-miu îi place geografia, vrea să-nvăț geografia... El e la Telefoane... Mi-a dat Atlasul ăsta... știi ce e ăla un Atlas?

Era limpede pentru mine legătura dintre Telefoane și Geografie; Coty își închipuia că mă duce, că, întrucît nu intrasem în liceu, nu am noțiunea de „corigență" în care desigur că se afla el, care era în a II-a de liceu, trecuse în a III-a.

— Ce vrei, bă, acesta? se răsti el cu violență la Spiridon, care se apropiase de noi și dăduse să se lase pe vine pentru a se așeza lîngă pătura întinsă pe iarbă. Hai, cară-te de aici!...

— Lasă-l în pace, e prietenul meu! Ce, nu-l cunoști? am intervenit eu.

Dar Spiridon, într-un acces de demnitate, se și ridicase, făcuse cîțiva pași dincolo de granița invizibilă care delimita „livada" lui de cealaltă și începu să plîngă și să amenințe:

— Hă, hă, hă! Las' că te spun eu lui nenicul cînd o veni.. Că treci prin livada noastră ca să ieși pe stradă... Hă, hă, hă... Vine el nenicul, n-avea grijă, lăs' că îți arăt eu atunci...

— Du-te, bă, dracului și lasă-ne în pace, replică enervat Coty, ridicîndu-se amenințător.

— Lasă-l, Coty, e cu mine, e băiatul gazdei mele... Ce ai cu el?

Și m-am dus după Spiridon care nu se depărtase prea mult și l-am tras cu greutate înapoi.

— Vine el nenicul, n-avea grijă, continua el să urle, exagerînd mult gravitatea incidentului și cerînd răzbunare.

— Stai, mă, aici și taci și tu din gură... am încercat eu să aplanez conflictul.

Coty se uită la Spiridon cu oarecare milă disprețuitoare și schimbă vorba:

— Ce mai e, mă, pe la București?

— Toți la București se tem de război ; era să nu mai venim aici din cauza asta.

— Lasă, nu-ți face griji, că dacă o fi război, eu aflu primul...

Spiridon ridică mirat capul.

— Tata e la Telefoane, ne lămuri Coty pe un ton ferm.

Legătura dintre război și telefon era prea clară pentru a mai fi explicată.

— Dacă o fi război, continuă el, nu se poate să piardă Anglia. Anglia e o mare putere mondială, ați auzit voi de asta ? ea e stăpîna mărilor. Anglia, măi băieți, deține cele șapte porți ale lumii.

Și, după o pauză de respirație, Coty lăsă să cadă următoarea întrebare :

— Știți, mă, oare sunt cele șapte porți ale lumii ?

În fața tăcerii noastre, Coty se apucă să le enumere pe degete, ca și cum ar fi spus o poezie :

— Gibraltarul, Malta, Suezul, ăsta Adenul, cum îi zice Singapore... Singapore cinci... Care mai e, mă ? Na, că am uitat și eu, fir-ar să fie al dracului...

— E mai bine să nu fie război, am intervenit eu împăciuitor.

— Da, dar dacă o să fie, Anglia nu poate pierde, îți spun eu... Dar ce carte ai aici ? mă întrebă zărind *Crima din grotă*, care depășea puțin buzunarul hainei mele.

I-am arătat-o.

— Cum, mă ? Maică-ta te lasă să citești cărți d-astea ?

— Bineînțeles, i-am răspuns eu cu superioritate. Am adus cîteva de la București. Am vreo trei *Tom Sharck*-uri și *Jim Blackwood jockey*... Asta e singurul „Excentric" pe care-l am la mine.

— Ia te uită, făcu Coty ridicîndu-se parcă sub efectul mirării... Să mi le dai și mie, dar nu acum, că trebuie să învăț... să (se rectifică el grăbit) citesc la Geografie.. Peste cîteva zile...

Rămăsese în picioare, descumpănit de grava eroare pe care o comisese divulgînd atît de direct și de naiv situația în care se afla. Ca să o dreagă, începu să-mi explice :

— Eu nu prea îmi iau cărți cînd vin aici în vacanță... Tata nu mă lasă să scot cărți din casă.

Apoi, pe cu totul alt ton, căci îi venise o idee, mă întrebă :

— Spune-mi, ai citit *Vraja nudului ?*

Am dat din cap în semn de negație, și Coty, căruia problema de orgoliu i se păruse astfel încheiată, se așeză la loc în șezlong, întinzîndu-se. Apoi trecu la atac :

— Tu știi să citești, mă, se răsti el la Spiridon, revărsîndu-și din nou enervarea asupra lui, dar cu o nuanță oeva mai amicală.

Spiridon îi aruncă doar o privire încruntată, fără să dea vreun răspuns.

— N-auzi ? Ai învățat să citești ? În ce clasă ești ?

— Sunt elevul Dănilă, I. Spiridon, din clasa a III-a Școala primară Șerbănești, comuna Pucioasa.

— Bine, Ispiridoane, ia să vedem ce știi, citește aici, mă... să auzim și noi.

Spre marea mea uimire, Spiridon primi provocarea fără să ezite cîtuși de puțin : își trase cu energie mucozitățile care amenințau să-i evadeze din nas și, luînd fascicola în mînă, începu să citească *Prefața* de pe dosul foii de titlu, unde se lămurea la fiecare număr, pentru fiecare nou cititor, identitatea eroului și punctul de pleoare al acțiunii cuprinse în respectivul text.

— Pericistuart, un tînăr american, un gent. leman pre... prefect, independent și manierat, ex .. extern și bogat, mai... mai... este în toate sporturile...

— Ce-i asta, mă, ce citești tu acolo, că nu se înțelege nimic ?... Nu vezi că e o aiureală ?...

— ...dorea de mult să fie primit membru... membru... al renumitului...

— Stai, mă, Spiridoane, că nu citești bine, am intervenit eu, nelăsîndu-l să se afunde în frazele goale.

Ce citise el era acea explicație generală, care se repeta la toate fascicolele, pentru ca eventualul nou cititor să le înțeleagă pe fiecare în parte, fără a le fi citit pe celelalte. Începutul îl știam pe dinafară, după ce îl întîlnisem pe mai bine de o sută de fascicole : „Percy Stuart, un tînăr american, un gentleman perfect, independent și manierat, extrem de bogat, maestru în toate sporturile. dorea de mult să fie primit ca membru al renumitului Exoentric-Club".

Numai că, nenorocire ! statutele clubului prevedeau în mod expres că nu puteau fi admiși decît 197 de membri.

În afară de aceasta, Percy Stuart avea un dușman de moarte în baronetul Sidney Mac Hollister, un individ infam care căuta, fără cruțare și prin toate mijloacele, să zădărnicească primirea tînărului gentleman american ca membru al clubului.

Totuși Percy, pătrunzînd cu forța în sala de ședințe a clubului, obținu să se admită pentru dînsul o excepție a statutelor.

S-a pus însă condițiunea ca Percy Stuart să rezolve un anumit număr de probleme, propuse de conducerea clubului, număr echivalent cu membrii clubului, adică : 197.

Rezolvarea fiecărei din aceste probleme pune la o grea încercare forța fizică și spirituală a lui Percy, energia sa, precum și amorul său propriu.

Percy Stuart semnă condițiunile, primind apoi de la mister William Spencer, președintele clubului, o scrisoare care conținea prima problemă. Imediat după rezolvarea primei însărcinări, tînărului sportsman i se înmînă o altă scrisoare conținînd cea de a doua misiune.

Nu citisem chiar toate broșurile care relatau minunatele și variatele lui aventuri, dar depășisem cu mult jumătatea, poate că-mi lipseau din repertoriu nu mai mult de douăzeci. Coty citise și el cîteva ; Spiridon sunt sigur că nici una.

S-au succedat astfel o mulțime de însărcinări. Iat-o pe cea de a 126-a :

Milionarul Aston Durand, binecunoscut la New-York, a dispărut de cîteva săptămîni. Ultima localitate pe care a vizitat-o a fost Abbazia. De acolo, urmele lui se pierd.

Percy Stuart e însărcinat să afle ce s-a întîmplat cu Aston Durand.

EXCENTRIC CLUB

Între noi se lăsă o tăcere profundă.

Pînă la urmă, Coty îmi spuse pe cu totul alt ton decît acela pe care-l folosise pînă atunci :

— Diseară, sau nu, mîine, poimîine să mi-o dai și mie... Eu nu mi-am adus nici o carte...

I-am promis.

— Are de vînzare de-astea un om la pod, la gîrlă, interveni după o pauză în mod neașteptat Spiridon, cu un aport senzațional.

— Ce vorbești ? Unde le vinde ? întrebai eu acut interesat de această știre.

— E un om la pod, la gîrlă, le vinde pe niște blăni, l-am văzut eu acolo ieri dimineață. A venit numai de cîteva zile.

Știrea mi se păru neverosimilă. Ce putea să caute un individ oarecare la podul de peste Ialomița, de ce își găsise loc să vîndă tocmai acolo „Excentrice" ? Și încă pe niște „blăni" ? Totul mi se păru de o stranietate inacceptabilă, care mă lăsa doar să presupun o oarecare confuzie în capul lui Spiridon...

Dar dacă lucrurile stăteau totuși așa, și omul acela se instalase acolo cu socoteală, pentru că era drumul spre Sursă, frecventat numai de vilegiaturiști ?

Am fi putut să ne ducem imediat, dar nu aveam bani îndeajuns, așa că mi-am rezervat satisfacerea interesului pentru a doua zi. L-am lăsat pe Coty cu geografia și l-am luat pe Spiridon cu care am ieșit în stradă.

Cînd să trecem prin spărtura gardului, el și-a adus aminte de ceva și începu să urle :

— Lasă, că vine el nenicul... Îi arăt eu lui !...

— Știi ce ? Dacă vrei să i-o faci lui Coty, să săpăm o groapă de lup, ca indienii comanchi, știi cum făceau ăia ? Împotriva animalelor dar și a oamenilor, a dușmanilor ?...

Spiridon mă privi nedumerit, fără a fi în stare să-și închipuie ceva.

— Săpau o groapă, puneau în fund țepi ascuțite și o umpleau cu paie, cu ierburi, cu crengi de copac... Cine călca peste ea cădea în fund și nu mai ieșea.

Dar Spiridon nici nu vru să audă de așa o propunere

— Nu mă lasă mama să sap gropi în livadă... Îi strio otava.

— Dar mama ta nici n-o să afle... Ea nu iese niciodată pe aici, ea folosește poarta care dă în stradă. Pe aici nu trec decît vecinii voștri, care vor să scurteze drumul. Și în primul rînd cei de alături... Le poți face o figură să nu se vadă... Eu în locul tău...

— Mama n-o să mă lase să sap gropi.. repetă mașinal Spiridon.

— Lasă că aranjăm noi... Dar altădată să nu te mai plîngi de Coty.

— Vine el nenicul, anul ăsta n-a venit încă în vacanță, pentru că e ceva cu războiul ăsta, nu știu ce s-a întîmplat la ei la unitate... dar o să vină, i-a scris el lu' mama... O să vadă atunci...

— Bine, bine, hai să mergem acum.

Ne-am strecurat chiar noi prin gard în locul acela cu pricina unde era o scîndură lipsă și am ieșit în stradă ; am traversat-o și am intrat în parc prin aceeași intrare secundară pe care o foloseam de obicei și care se prelungea cu un podeț de lemn aruncat peste o gîrlă mică, un singur fir de apă care-și răsucea mendrele încet, printre pietroaie și tufișuri, curgînd imperceptibil și emanînd puternic cel mai îngrozitor miros ce-mi fusese dat să întîlnesc. La izul obișnuit de sulf și iod care putea fi simțit aici la tot pasul, dar care constituia particularitatea orașului oarecum exotică, se adăuga mirosul puternic de lături și gunoaie pe care apa le purta cu sine și le abandona pe maluri, provenite de la restaurantul Grigorescu.

În parc nu era aproape nimeni. Muzica militară era așteptată să-și înceapă programul, dar ceva mai tîrziu, mă lămuri Spiridon, pe la 11. Ne-am îndreptat spre bufetul lui Timofte dar aici, decepție, era închis. Cele cîteva mese metalice stăteau răsturnate sau așezate una peste alta ; așteptau să fie luate de acolo. Lăzi pentru sticle de bere stăteau goale aruncate în jurul chioșcului de lemn.

L-am întrebat pe un băiat care făcea oarecare regulă în această paragină dacă se mai deschide bufetul, dacă mai scot pateurile și cornurile.

— Nu... Nu se mai deschide... S-a închis de alaltăieri...

Aceeași dezolare am descoperit-o la ringul de dans care fusese inaugurat anul trecut cu multă pompă ; lămpile cu globuri colorate atîrnau deasupra pătratului de ciment, cu un mozaic ca o tablă de șah pe care începuseră să se adune frunzele. În chioșcul din apropiere

nu mai cînta, probabil, muzica militară, judecînd după praful de pe bănci.

Şi terenul de tenis şi cel de volei, care erau despărţite de o simplă plasă foarte înaltă de sîrmă, erau goale. Porţile stăteau deschise vraişte.

— Dacă aveam mingile şi rachetele la mine, puteam să jucăm !... am exclamat eu cu regret.

— Ce să avem ?

— Rachetele... Ştii ce e o rachetă ?

— ?!

— Ceva aşa... am încercat eu să explic în termeni mai laici, cam ca bătagul la ţurcă. Numai că e rotundă şi are o plasă de corzi într-însa. Nu ai văzut niciodată jucînd tenis ?

— Aha, făcu Spiridon lămurit, jocul cu mingile alea mici, cînd baţi peste plasă...

— Aşa... Anul trecut era o mulţime de lume aici. Trebuia să plăteşti cu ora, să te înscrii din timp... Acum cred că e gratis... Nu se vede nimeni.

Spiridon stătuse, ca şi alţi copii, pe margine şi alergase uneori după mingi, mai ales după cele de tenis, dar nu ştia că jocul poartă acest nume.

Am făcut un tur al parcului şi am ieşit pe la intrarea principală unde se afla o sală zisă de teatru, unde se organizau de fapt balurile şi unde cu un an înainte văzusem singurul film mut din viaţa mea : *Ultimele zile ale oraşului Pompei ;* îl văzusem seara tîrziu şi tot pentru prima oară în viaţa mea adormisem în timpul reprezentaţiei ; sau măcar aţipisem ; m-am trezit la unele scene poate din final unde fiarele sălbatice închise în ţarcurile unui circ sunt eliberate pentru a se salva de incendiu şi îşi croiesc drum în panica generală, alături de şirurile de oameni.

Am trecut pe lîngă restaurantul lui Grigorescu unde activitatea părea a se desfăşura normal ; nu avea deloc aerul că ar fi închis, se făceau pregătirile pentru ora prînzului în mod normal. Am ieşit pe Regală şi am luat-o în lungul străzii pe care o cunoşteam aşa de bine, uitîndu-ne în vitrinele tuturor prăvăliilor, unde nu am descoperit nimica nou. Magazinul domnului Timofte era deschis, numai că el era o băcănie, aşa că nici vorbă să

găsesc acolo gogoși sau cornuri, așa cum apăreau la anumite ore în anexa din parc, pe lîngă care trecusem și care funcționa se vede numai în timpul sezonului. Alături însă, pe trotuar, între băncile domnului Timofte și un magazin de dulciuri, cafea și delicatese, se afla un aparat straniu care m-a făcut să mă opresc interlocat. O cutie mare metalică, avînd în partea de sus o vitrină cu pereții făcuți numai din sticlă, era plină cu tot felul de lucruri. În partea de sus, un braț metalic cu mai multe articulații și terminat cu un fel de gheare stătea suspendat deasupra obiectelor care umpleau cutia.

Spiridon a fost fericit să-mi poată da o explicație asupra modului de funcționare : vîrai moneta de cinci lei și brațul începea să se pună în mișcare ; putea fi dirijat de un fel de manetă, în timp ce gheara își clănțănea cleștii și putea apuca unul din obiectele îngrămădite în partea de jos : erau tot felul de confeti, de bibelouri, chiar și o muzicuță de gură. Dar cel mai atractiv, cel mai senzațional dintre obiectele ce puteau fi apucate era un aparat fotografic situat exact în centrul cutiei de sticlă și vizibil din toate pozițiile, aparent cel mai accesibil.

După mai puțin de un minut de la punerea în mișcare, se auzea un declic, mecanismul înceta să mai funcționeze și în cazul că nu apucaseși nimic în gheară, aceasta se întorcea în poziția inițială și înțepenea în timp ce cădea un simplu drajeu, spre consolare, pe tubul unde urma să-ți vină obiectul.

— Nimeni n-a putut să apuce aparatul de fotografiat, îmi explică Spiridon, cîți n-au încercat...

Dar eu cred că nici vreun alt obiect mai acătării din mormanul aflat în cutie.

Tentația de a pune mîna pe aparatul fotografic fu enormă, dar și riscul ; însemna să-mi consum toți banii pe care-i aveam în buzunar sau să intru și în cei pe care mi-i dăduse mama, ca să încerc eventual de două ori, în caz de eșec. Măcar să văd cum funcționează.

M-am resemnat să-mi văd de drum și m-am îndreptat spre un chioșc de ziare ca să iau *Universul*. Se terminase, nu aveau nici *Curentul ;* am luat deci *Timpul* și am întrebat dacă le vine *Universul sport* sau *Gazeta Sportu-*

rilor. Nu avea, nici nu le venea, de parcă în toată Pucioasa nu ar fi existat nici un amator de sport. Mi s-a spus să încerc la gară. M-am resemnat atunci să iau *Gluma ;* știam sigur că îi place mamei și n-o să mă certe că am cheltuit banii cu care trebuia să cumpăr cornuri.

M-am gîndit să dau măcar o fugă la pod, unde se afla presupusul individ care vîndea *Excentrice ;* nu mai aveam însă timp, nu voiam să o supăr pe mama din prima zi, întîrziind, așa că am aranjat cu Spiridon să mergem a doua zi.

III

Nu izbutesc să-mi explic cum de am putut accepta să ajung să am treizeci de ani, treizeci și cinci, treizeci și șase de ani. Nu înțeleg cum de m-am putut împiedica să nu încerc să împiedic această catastrofă. Lucrul s-a petrecut în somn, am fost oare inconștient? M-a îmbătat cineva? Metamorfoză inversă: devin omidă. Oare unde a putut dispare cel care eram, cel care trebuise să continui a fi, copilul firav, ființa aceea nouă, ba chiar și adolescentul care mai păstra ceva din propria lui copilărie? Unde am dispărut? Unde sunt eu oare, căci nu pot fi eu cel pe care-l văd: deja cam borțos, puțin chel, acoperit de păr, cu transpirațiile mele, cu umorile de adult, ca un fruct copt, prea zemos, eu care aveam o oroare atît de mare de carnea gelatinoasă a femeilor și bărbaților maturi! Și, pe deasupra, scriitor!

EUGÈNE IONESCO, *Prezent trecut, trecut prezent*

Arestarea lui Artur Durand impresionase mult pe Percy Stuart. Nepotul miliardarului nu se împotrivise deloc. El urmase liniștit pe polițistul care-l arestase, fără a protesta, fără a încerca să fugă.

— Domnule, greşiţi foarte grav, arestîndu-mă. Mă supun însă, pentru că astfel vă voi ajuta la descoperirea dispariţiei iubitului meu unchi, rostise el perfect calm.

Un om vinovat nu se comportă astfel.

Percy Stuart reflectase adînc asupra povestirii tînărului în legătură cu yachtul misterios. Aici se afla cheia dezlegării enigmei. Dar ce putea să însemne cuvîntul „Adelsberg" ? Era o parolă desigur, dar aceasta nu spunea prea mult. Faptul că bătrînul Durand plecase imediat ce auzise acest cuvînt însemna că era vorba de o înţelegere a sa mai dinainte cu oamenii aceia care-l căutaseră, ştiind probabil pe unde s-ar putea să-l găsească.

Dar de ce oare nu voise el să-şi iniţieze nepotul asupra călătoriei întreprinse ?

Cazul acesta devenea din ce în ce mai enigmatic pentru Percy Stuart, — ca şi pentru mine. Toată noaptea, tînărul american îşi frămîntase creierul ca să găsească o explicaţie logică ciudatei dispariţii.

Eu în schimb dormisem ; mă culcasem mai devreme decît de obicei la Bucureşti, pentru că în general aici nu aveam ce face seara. Casa noastră nu avea instalaţie electrică, trebuia să te culci, de voie de nevoie, cam odată cu găinile. În plus, o ceaţă, o umezeală ciudată, care pătrunsese şi în casă, se simţea din ce în ce mai neplăcut de parcă ar fi fost într-adevăr emanaţia Marelui Spirit Neliniştit, vestind furtuna răzbunătoare de care se temeau, indistinct, toate triburile de indieni.

Prin cele patru ferestre ale camerei, care era situată la colţ, pătrundea o lumină alburie, pe care o reflectau parcă şi pereţii imaculaţi, fără nici o zugrăveală, aşa cum nu vedeam la mine acasă. Ferestrele nu aveau draperii, ci doar nişte perdele rustice, dintr-o pînză foarte rară, care fremătau uşor atunci cînd clădirea era asaltată de vînt, pentru că geamurile nu erau duble.

Pereţii aceştia mi se păreau goi, din cauza mobilierului succint şi a lipsei ornamentelor. Pe deasupra patului exista însă un mare tablou ţesut la gherghef, probabil de gazda noastră şi înfăţişînd o scenă pastorală. Pe altul se afla un ştergar lucrat de mînă, care acoperea un trofeu şcolar, o fotografie a unei clase de şcolăriţe, unde se putea distinge probabil fata cea mare a coanei Frusinica, pre-

mianta numărul unu. O coroană de laur, cu frunze de carton impregnate cu spermanțet, de genul celor purtate și de mine la sfîrșitul anului școlar, stătea atîrnată pe deasupra, împreună cu respectiva diplomă. În sfîrșit, pe celălalt perete, în spațiul liber dintre ferestre, exista un alt tablou, înrămat, cu geam, înfățișînd un șarpe de cîrpă, dintr-un material textil scămos pe care și azi mi-ar fi greu să-l determin.

Patul oferea și el unele detalii insolite, cu toate că mai văzusem și la București mobile de acest stil. Avea tăbliile metalice, la creștet și la picioare, foarte înalte, vopsite într-o culoare maroniu-verzuie și terminate cu ciubuce ascuțite sau sferice alcătuind o bordură galbenă, care imita bronzul. Pe tăblia de la cap era pictat capul unei femei blonde, cu priviri languroase, în stilul anilor 1890—1900, cînd paturi din acestea se făceau probabil în serie. Femeia era înconjurată de ghirlande de îngerași sau de cupidoni care dănțuiau împerecheați sau în lanț, risipind flori cu petale enorme, cît propriile lor trupuri, mai ales trandafiri. Tăblia cealaltă a patului avea o pictură în același stil, dar mai sobră și reprezentînd un paner mare, auriu, din care se revărsau în toate direcțiile flori. Toate acestea erau menite să inspire vise plăcute.

Particularitatea cea mai neobișnuită pentru mine a acestui pat era ciudata lui adîncime : salteaua fiind foarte subțire, te cufundai între tăbliile lui în așa fel încît nu mai vedeai decît tavanul alb, ceea ce-ți dădea senzația că dormi într-o ladă.

Trebuia să mă obișnuiesc cu atmosfera aceasta alburie, din camera în care dormeam, mai ciudată decît întunericul cel mai compact. Ca să pot adormi, mi-am tras pe cap pătura ușoară, ca o cuvertură.

A doua zi de dimineață, tînărul american luă o hotărîre. Îl chemă pe servitorul său Bill și-i spuse :

— Azi voi ieși la plimbare deghizat. Tu mă vei urmări și vei fi foarte atent încotro merg și cu cine vorbesc. Nici într-un caz nu trebuie să mă scapi din vedere ! Dacă mi se va întîmpla ceva, știi ce ai de făcut.

Bill se retrase în tăcere.

Percy Stuart se pregăti apoi să se deghizeze. El cunoscuse prea bine pe bătrînul Durand, așa că figura acestuia îi stăruia limpede în memorie. De aceea îi fu foarte ușor să-și facă o mască a dispărutului. Își lipi o barbă căruntă tăiată exact în felul cum o purta bătrînul ; își puse o perucă cu păr alb și lung pe cap și-și făcu zbîrcituri pe față. Apoi își îmbrăcă un costum închis și își înfipse un ac cu o piatră prețioasă în cravată.

La sfîrșit, Percy se uită atent în oglindă. Asemănarea cu miliardarul dispărut era minunată.

Evident posibilitatea deghizării este suverană în astfel de cazuri. Ea îți permite să-ți ascunzi adevărata identitate și să pătrunzi grație necunoscutului în orice taină. Din nenorocire, eu nu mă puteam deghiza în nici un fel. Mă gîndeam însă la cazul straniu al lordului Egware care fusese ucis în împrejurări misterioase imposibil de clarificat pentru că actrița Lottie Adams se deghizase în așa fel încît fusese luată drept soția mortului care avea tot interesul să-l asasineze. Dar chiar și maiorul Duncan Heyward se strecurase în mijlocul huronilor pentru a le salva pe surorile Munro deghizat în indian și fusese la rîndul său scos dintre ei de Ochi de Șoim care îmbrăcase o blană de urs și înșelase vigilența fiorosilor sălbatici.

Tînărul american procedă mai simplu : își puse deci o pălărie de paie în cap, își luă un baston și părăsi hotelul, urmat îndeaproape de servitorul său Bill.

Astfel, pași de-a lungul ștrandului, fără să se grăbească, atent la tot ce era în jurul lui, pînă ajunse în micul port plin de ambarcațiuni ancorate la chei. Spera că întîmplarea, care în asemenea împrejurări joacă un rol important, îi va veni în ajutor. Și, într-adevăr, Percy avu noroc.

La un moment dat, Bill, care-l urma la vreo sută de pași, îi făcu un semn discret atrăgîndu-i atenția asupra unui bătrîn marinar. Acesta tresărise la vederea presupusului Durand și continua să-l urmărească cu privirea. Percy făcu cale întoarsă, prefăcîndu-se nepăsător și curînd ajunse în fața lui. Marinarul îl salută respectuos.

Tînărul american deghizat îi răspunse la bună ziua prefăcîndu-se indiferent și-l întrebă doar în treacăt :

— Dorești ceva ? Mă cunoști ?

— Dar, domnule, cum să nu vă cunosc! V-am dus odată cu barca mea într-o plimbare, acum vreo două luni... Mă bucur că sunteți în viață, toată lumea pe aici crede că ați murit, că v-ați înecat, v-a căutat și poliția într-o vreme.

— Nu-mi amintesc să fi mers cu dumneata undeva, răspunse scurt Percy Stuart. Eu am obiceiul să mă plimb în multe locuri. Mai ții minte unde ne-am dus?

Percy știa că bătrînul Durand obișnuia să facă plimbări pe mare, folosind ambarcațiuni închiriate. Voia să-l tragă de limbă pe marinar, care dealtminteri era deosebit de dornic de vorbă.

— La Adelsberg! Nu vă amintiți? Atunci cînd v-ați întîlnit cu doamna aceea frumoasă...

Tînărul american travestit își reprimă cu greu plăcuta surpriză.

— La Adelsberg? Cu o doamnă frumoasă? Parcă-mi amintesc acum de dumneata...

— Cînd ați fost la grota Adelsberg. Eu v-am condus numai pînă la locul unde v-ați întîlnit cu doamna aceea. Înapoi nu v-am mai dus eu, pentru că m-ați concediat pe loc și mi-ați plătit toată cursa.

— Ah da! Acum îmi amintesc... făcu Percy Stuart. Cum se numește barca dumitale?...

— *Speranza!* E aceea de acolo, priviți-o, e roșie cu pînzele albe și pavilionul negru proaspăt vopsit... Vă amintiți? Am avut atunci o vreme așa de frumoasă..

— Da, da... acum te-am recunoscut... Mîine aș vrea să fac din nou o plimbare mai lungă. Acuma știu că ești un om de încredere. Să fii pregătit, să mă aștepți aici...

— Cum doriți, domnule! Îmi pare nespus de bine că v-am reîntîlnit!...

Percy Stuart se depărtă de bătrînul marinar cu care ar fi vrut să vorbească mai mult. Dar trebuia să procedeze cu răbdare pentru a nu da de bănuit scopul întrebărilor El se întoarse în centrul orașului, urmat de Bill care, cu privirea lui ageră, îi spionase pe toți cei din jur și îl asigurase că nu sunt urmăriți de nimeni. Ar fi putut să plece pe loc la Adelsberg, dar nu ținea să grăbească lucrurile. Trebuia să cugete asupra celor aflate. Avea mare nevoie să afle cine este frumoasa femeie cu care Durand

se întîlnise. Acest lucru nu-l putea afla decît de la o singură persoană și acesta era tînărul Artur.

Dar Artur Durand era închis, probabil în arestul poliției locale. Trebuia să profite cît se mai afla acolo și să-l înduplece pe comisar să-i permită o întrevedere cu el.

Percy Stuart se duse la postul de poliție și ceru să fie primit de comisar. Acesta nu era aceeași persoană cu individul deghizat care-l urmărise pe Artur și, în cele din urmă, îl arestase în fața hotelului „Stefanie".

Numele tînărului Percy era prea celebru în lumea poliției să nu-l facă pe comisar să tresară de surprindere atunci cînd auzi cine-l caută.

— Percy Stuart? Cum să nu fi auzit de dumneavoastră? Cine nu cunoaște din ziare pe faimosul sportsman american, care străbate continentele în lung și-n lat, în goană după aventuri periculoase! Va să zică dumneavoastră sunteți omul despre care ziarele vorbesc atît de mult!

— Da, eu sunt! Dar trebuie să mărturisesc că laudele ce mi se aduc nu le merit, deoarece...

Comisarul nu-l lăsă să continue:

— Oh, nu! Modestia e o virtute foarte lăudabilă, dar nu e la locul ei în cazul dumneavoastră. Dați-mi voie să vă strîng mîna. E pentru noi o mare onoare că vă aflați în mijlocul nostru. Desigur că ați venit adus de dorința arzătoare de a clarifica o enigmă de nerezolvat...

— Nu, domnule, răspunse pe un ton hotărît tînărul american. Mă aflam în trecere prin frumosul dumneavoastră oraș și am avut surpriza să-l întîlnesc la cafeneaua Quarnero pe bunul meu prieten Artur Durand. Numai că acesta a fost arestat în mod surprinzător chiar cînd se afla cu mine, în fața hotelului unde locuiește.

Comisarul deveni dintr-o dată mai rezervat. Se vedea limpede că fusese pus în încurcătură de ceea ce aflase.

— Hm, cazul domnului Durand e destul de complicat. E acuzat de moartea sau de dispariția unchiului său, un mare bogătaș american, pe care urma să-l moștenească.

— L-aș putea vedea pentru cîteva clipe pe domnul Artur Durand?

— Din păcate nu pot să vă satisfac această dorință firească de a-l vedea pe prietenul dumneavoastră. El nu

a fost arestat de noi ; e doar reținut aici în acest arest printr-un ordin telefonic al procuraturii. Noi îl păzim numai, pînă la momentul cînd procurorul îl va ancheta. Și ni s-a interzis în modul cel mai strict să-l lăsăm în contact cu vreo persoană din afară, pînă atunci.

— Dar, stărui înciudat Percy Stuart, ați putea măcar să-i înmînați un bilet din partea mea ? E vorba doar de cîteva cuvinte de încurajare.

— Desigur, dacă ne veți îngădui să-l citim și noi. O fac numai de dragul dumneavoastră, mister Stuart, căci vă admir foarte mult.

Percy se așează la biroul comisarului și scrise în grabă următoarele :

Dragă Artur,

Sunt consternat de cele întîmplate. Mă voi strădui din răsputeri să-ți dovedesc nevinovăția. Te implor să nu faci vreo faptă necugetată, care apoi nu s-ar putea repara ! Așteaptă liniștit ora eliberării dumitale. Peste cîteva zile te asigur că vei fi liber !

Al dumitale, Percy Stuart.

Comisarul din Abbazia luă biletul în mînă, zîmbi și-l asigură pe tînărul american că i-l va trimite imediat lui Artur Durand. Apoi îl conduse pe vizitator cu multă amabilitate pînă în stradă.

— Ar fi bine dacă v-ați ocupa de cazul acesta, mister Stuart !... zise el strîngîndu-i mîna la despărțire. Cu inteligența dumneavoastră extraordinară, sunt convins că misterul dispariției bătrînului Durand se va lămuri curînd.

Percy Stuart ținea să pară nepăsător față de îndemnurile comisarului ; el voia să se arate interesat doar de soarta prietenului său.

— Regret că nu am timp de așa ceva, domnule comisar, rosti el calm. Dar cred că e vorba de o nedreptate, sunt absolut sigur că Artur Durand este nevinovat.

— Și eu cred acest lucru... făcu aprobativ comisarul, dar trebuie să-l dovedim...

— Și tot atît de sigur sunt că la mijloc, în toată această afacere, se află o femeie.

Comisarul care voise să se întoarcă în biroul său rămase țintuit locului.

— Mister Stuart ! Sunteți cu adevărat un om extraordinar ! Cu perspicacitatea dumneavoastră v-ați dat seama imediat unde e cheia enigmei !... E o femeie, o femeie fascinantă, cu care milionarul american a întreținut relații destul de curioase pentru un om de vîrsta lui : Valérie Bournal, o femeie care poate duce la pieire pe orice bărbat.

— Și de ce n-ați interogat-o, de ce n-ați arestat-o ? întrebă Percy Stuart uimit.

— Nu e chiar așa de simplu... Poliția din Fiume i-a luat o declarație ; dar doamna aceasta are alibiuri serioase că în ziua în care a dispărut Aston Durand se afla la o petrecere cu niște prieteni. Afară de aceasta, e cetățeancă franceză, e o doamnă care locuiește într-o vilă luxoasă în cartierul Miramar, nu poate fi tratată oricum...

Percy Stuart se despărți de comisar foarte satisfăcut de aceste informații prețioase. Îi părea însă rău că trebuise să-și dezvăluie identitatea ; se temea că poliția sau vreun detectiv mai perspicace să nu i-o ia înainte. Nici comisarul nu vru să-i dezvăluie planurile sale. Era urgent să acționeze pentru clarificarea misterului.

Știa acum că e aproape de ținta căutărilor sale, dar era silit să aștepte pînă a doua zi de dimineață. Își pusese toate speranțele în călătoria pe care o proiectase cu bătrînul marinar la Adelsberg.

Totdeauna un sfîrșit de capitol lăsa acțiunea în suspensie, pentru a spori cît mai mult curiozitatea cititorului.

IV

În săptămîna care urmă după acest eveniment, în direcția nord nu se mai întîmplă nimic de seamă. Vîntul de la nord-vest bătea din ce în ce mai tare, iar Pilgrim *înainta rapid, cu o viteză medie de o sută șaizeci de mile în douăzeci și patru de ore. Era aproape tot ce se putea cere de la o corabie de asemenea dimensiuni.*

După părerea lui Dick Sand, bricul-goeletă trebuia să se apropie în curînd de regiunile oceanului mai frecventate de vapoarele care circulă dintr-o emisferă în cealaltă. Elevul-marinar trăgea mereu nădejde să întîlnească vreo astfel de navă, căci avea de gînd fie să treacă pasagerii pe bordul ei, fie să ceară să-i împrumute cîțiva marinari de ajutor, poate chiar și un ofițer. Deși zările erau cercetate cu grijă nici o navă nu fusese semnalată, iar marea rămînea mereu pustie. Faptul acesta îl cam uimea pe căpitanul de cincisprezece ani.

JULES VERNE, *Un căpitan de cincisprezece ani*

A doua zi de dimineață, o împrejurare absolut neașteptată avea să-mi modifice tot programul : de data aceasta, mama își făcea tratamentul, prin excepție, foarte devreme.

pentru a fi gata cu baia cel mai tîrziu la zece, după care plecam cu trăsura la Moţăieni, o comună învecinată, unde avea să trateze cu adevăraţii proprietari ai casei în care locuiam problema închirierii. De fapt, nu era nici o problemă ; gazda noastră, coana Frusinica, nu voia însă să mai ia nici un ban, cu cîteva luni mai înainte îşi înstrăinase casa, o dăduse de zestre fiicei sale, Marioara, care era măritată de cîţiva ani cu preotul din localitate. Aveam să ne ducem acolo, în acel sat, ceea ce nu era prea neplăcut : în fond, o plimbare cu trăsura era o noutate pentru mine, mai ales într-o zonă mai deluroasă, pe care nu o cunoscusem şi care mă atrăgea cu tot neprevăzutul peisajului. Numai că dusul acolo mă împiedica să-mi fac programul meu obişnuit de hoinăreală dimineaţa, care, în ziua aceea, cuprindea neapărat şi mersul la negustorul acela misterios de la pod. Pînă una-alta am luat-o totuşi prin livada noastră, în căutarea lui Coty, pe care eram convins că am să-l găsesc învăţînd de zor pentru apropiatul lui examen de corijenţă.

Spiridon uda cu o stropitoare răsadurile din mica grădină de zarzavat a familiei şi n-a vrut să mă urmeze alături ; continua să fie supărat pe Coty.

Acesta nu era în livadă ; l-am zărit însă imediat stînd pe prispa casei, unde se retrăsese din prudenţă, şi învăţînd la geografie probabil.

M-am apropiat de el doar pentru a-i spune cîteva vorbe, dar în momentul acela a apărut din mizera bucătărie a casei Mielu Tralala, fiul gazdei lui Coty. A făcut un vag gest de salut cu mîna către mine şi a părut că-şi va continua drumul. Dar mai apoi s-a răzgîndit şi a venit lîngă noi. Eu constituiam un mare subiect de curiozitate pentru el, aşa că m-aş fi mirat să mă ignore de data asta.

Mielu Tralala era un băiat ceva mai mare ca noi — avea în jur de treisprezece-paisprezece ani ; nu urma nici o şcoală, poate că nici nu frecventase vreodată vreuna. Era considerat de cei mai mulţi nebun, de aceea era poreclit aşa ; mai simplu spus, pînă de curînd fusese socotit doar un copil rău, neascultător. Umbla totdeauna neîngrijit, aproape zdrenţăros ; nu l-am văzut niciodată altfel decît în picioarele goale. Acum avea pe el o cămaşă foarte decolorată, murdară, nişte pantaloni ţinuţi de o

singură bretea, cu un crac mai lung și unul mai scurt. Avea o privire ciudată, rătăcită și un fel de zîmbet fără expresie, de om distrat care se gîndește parcă mereu la altceva decît la ceea ce se vorbește. Niciodată nu l-am văzut trist sau măcar prost dispus, indiferent de ce necazuri se abăteau pe capul lui, sau pe care știa să și le facă singur.

A schimbat cîteva vorbe cu mine. Cu Coty se afla în alte raporturi. Pînă anul trecut, cei doi nu se înțeleseseră deloc, dar se tolerau reciproc de voie de nevoie, ca doi cîini înduşmăniți, ținuți însă în aceeași curte. Dar anul trecut survenise un incident neașteptat și.Mielu devenise pentru scurtă vreme eroul unei întîmplări care-l făcuse să fie considerat un fel de inamic public al orașului. Anume, într-un moment de neatenție din partea mea, îmi furase puşca cu dopuri, o luase la el și-i înfipsese un ac cu vîrful în afară într-unul dintre proiectile. Apoi, pîndise pe strada Regală pe un băiat foarte voluminos, un precoce obez, care venea în fiecare an cu familia sa la Pucioasa și i-l descărcase în fund. Fapta lui avusese urmări neașteptate, mult mai mari decît s-ar fi crezut. Părinții băiatului veniseră cu poliția acasă la Mielu, acesta trebuise să se facă nevăzut, în timp ce victima fusese internată în spital. Vreme de o săptămînă tot orașul îl căutase pe Mielu Tralala ; nimeni nu știa unde se ascunsese acesta de teama bătăii pe care dealtfel, și așa, o încasa aproape zilnic de la tatăl său pentru diferite isprăvi. Nimeni, cu excepția lui Coty, față de care fugarul se lăudase o dată, divulgîndu-i ascunzătoarea lui secretă. Dar Coty se dovedise a fi un adevărat cavaler : știa că dușmanul lui stă ascuns în cimitirul orașului, adăpostit în singurul cavou existent acolo, unde și dormea. S-a dus, deci, vreme de vreo săptămînă și i-a dus fugarului unele lucruri de mîncare, pe lîngă ce mai izbutea acesta să fure din livezile învecinate. L-am vizitat și eu o dată și i-am dus caramele și ciocolată ; vederea lui atunci mi-a dat senzația că trăiesc scena întîlnirii lui Huck cu negrul Jim, din *Aventurile lui Huckleberry Finn*, refugiat în bălțile fluviului Mississipi și încercînd să-și găsească scăparea din sclavie prin fuga în Nordul salvator.

De atunci, raporturile dintre Coty și Mielu se schimbaseră radical, fără a deveni totuși foarte bune. Nu se mai certau, dar nimeni nu-i vedea ducîndu-se împreună pe undeva, cum se întîmpla cu mine și cu Spiridon, aproape tot timpul pe care-l petreceam în Pucioasa.

În cele cîteva minute cît am fost toți trei, Coty ne-a dat o informație care nu putea să nu mă intereseze, cel puțin pe mine : că de vreo săptămînă în localitate se află Raul Spiegler, dar nu-l văzuse nimeni, nu-și semnala prezența, stătea tot timpul închis în casă, de teama manifestărilor antisemite ale unor derbedei.

— Ce, e nebun ? ! exclamă Mielu, arătîndu-se pentru prima oară atent la ceea ce se discuta și întrebuințînd o vocabulă cu adevărat curioasă în gura lui.

— Nu se poate ! m-am mirat și eu, sincer surprins.

— Iese numai seara, pe întuneric, ca să nu-l vadă nimeni, ne lămuri Coty. Acum cîteva zile era să-l bată niște golani, pe stradă. I-e rușine să spună, dar așa s-a întîmplat...

Știrea produse printre noi o adîncă nedumerire și consternare. Lui Mielu însă, totul i se părea neverosimil, mai rău : ca un fel de insultă personală, ca și cum asemenea acțiuni ar fi fost de domeniul lui exclusiv.

— Las' că-l scot eu din casă acușica ! se grozăvi el. Să îndrăznească să se lege cineva de el cînd o fi cu mine !...

Ne-am despărțit tustrei asupra acestei promisiuni, după ce eu am laut unele informații despre gazda lui Raulică. Aveam multe socoteli cu el ; știam că micul meu capital de cărți, dacă nu altceva, îl interesa și pe el foarte mult, mai ales dacă își petrecea tot timpul stînd în casă. Cu un an înainte, amîndoi descoperisem cu destulă trudă și perspicacitate pe criminalul care o ucisese pe soția miliardarului american James Norton, regele conservelor de carne din Chicago. Era „problema" pe care o propunea în anexă ultimul număr (de atunci) din colecția „Detectivul săptămînal", o crimă petrecută într-o vilă izolată în care nu pătrundea nimeni decît soțul victimei și bătrîna servitoare a familiei. Fusese o crimă fără obișnuita aglomerare de date cunoscute care sunt puse acolo doar pentru a te împiedica să ajungi la necunoscut, adică la ceea ce pare de nesoluționat. Noi o soluționasem și, la

sugestia lui Raulică, scrisesem amîndoi pe cîte o coală de hîrtie cîte o versiune apropiată, dar nu absolut identică. Asta, zicea el, pentru cazul că dacă vreuna ar fi fost mai bună decît cealaltă, ne sporea şansele de a fi luat premiul şi l-am fi împărţit frăţeşte în două. Era într-adevăr mai bine decît să dăm o singură soluţie şi s-o iscălim amîndoi. Eram siguri că am dezlegat enigma asasinării soţiei marelui bogătaş american ; dar trecuse un an şi nu primisem încă nici un răspuns din partea redacţiei colecţiei, aşa cum crezusem că o să se întîmple şi cum am aşteptat un timp, cu înfrigurare.

Trebuia neapărat să dau peste Raul Spiegler, pe care şi la Bucureşti îl vedeam, deşi rar, pentru că el învăţa acum la altă şcoală decît mine. Dar văzusem că în faţa casei coanei Frusinica trăsese birja ce avea să ne ducă la Moţăieni, aşa că m-am despărţit în grabă de prietenii mei şi m-am întors pentru a face pregătirile de plecare.

Localitatea aceasta cu un nume aşa de ridicol nu promitea nimic special pentru mine, care eram obişnuit cu aventurile. Era departe de sonoritatea Vulcanei sau a Moroenilor şi cu atît mai mult de insolitul Bezdead, un sat pe care-l ştiam în apropiere, dar nu-l văzusem niciodată.

Am plecat cu trăsura uruitoare şi am ieşit spre Ialomiţa, prin partea de nord a oraşului. Cînd am pătruns în lunca rîului plin de meandre, peisajul mi-a apărut surprinzător ; podul metalic pentru calea ferată se zărea ca scheletul unui monstru fantastic încălecînd puţinele accidente ale reliefului şi pierzîndu-se între dealuri. Printre pîlcurile de sălcii se vedea instalată în spaţiul deschis o şatră de ţigani, care-şi trimitea spre cer fumurile unor focuri invizibile pentru mine la acea distanţă.

M-au surprins însă corturile pe care le puteam distinge destul de clar. Erau de forme variate, dar nu ca acelea ale indienilor nord-americani, pe care le cunoşteam aşa de bine ; erau făcute după toate probabilităţile din petice de pînză ordinară, dacă judecai după culorile lor decolorate în felurite grade. Nici vorbă să fie confecţionate din piele de bizon ca acelea ale mohawkilor sau ale mocasinilor şi care ţin focul înăuntru şi ploaia în afară, îngăduindu-ţi să te fereşti de orice intemperie. Nici cu wigwa-

murile indienilor canadieni nu se puteau compara, deoarece aveau altă formă și păreau mai joase.

Am trecut la mare distanță de șatră și am început să urcăm spre zona dealurilor, din ce în ce mai înalte, singurul lucru mai atrăgător în acea regiune. Aș fi vrut să ajungem pînă la munții care se zăreau mai în depărtare, sau măcar pînă la Fieni, unde vizitasem în anul precedent pe o rudă a noastră, inginer la Fabrica de becuri electrice de acolo.

Moțăienii erau din nefericire mult prea aproape, așa că foarte curînd am pătruns într-un sat oarecare, asemănător cu toate celelalte din regiune, și ne-am aflat în fața banalei locuințe a unui preot de țară care nu oferea curiozității mele nimic interesant. Vizita noastră nu era așteptată, așa că nu am găsit-o acasă decît pe preoteasă și pe fiica acesteia, Gaby, pe care o cunoscusem vag în anii precedenți cînd venise de cîteva ori la bunica ei din Pucioasa. Nu promitea nimic interesant toată treaba și am fost nevoiți să-l așteptăm pe stăpînul casei, care se afla „la fîn", pentru că doar cu el mama putea trata o afacere, altminteri dinainte încheiată.

Gaby s-a făcut nevăzută pentru un timp, desigur pentru a se pune la o ținută mai pretențioasă, asortată momentului. Cînd a reapărut, avea pe ea fusta albastră de străjer și pantofi și ciorapi albi în picioare. În locul cămășii reglementare, cu buzunare, epoleți și nasturi aurii, era îmbrăcată cu o ie țărănească fără nasturi și guler. Avea însă la gît cravata obișnuită strînsă într-un nod lejer ; nu însă așa cum o aveam noi cei din București, ci gri cu albastru, așa cum îi vedeam pe toți străjerii din regiune că poartă. Se spălase pe față desigur și se pieptănase, adunîndu-și părul cu o agrafă. Numai degetele de la mîini îi rămăseseră murdare ; erau negre din cauza nucilor crude pe care le descojise pesemne pînă la venirea noastră.

Fata s-a îndreptat hotărîtă spre noi care ne aflam pe prispa casei, a făcut o oprire aproape militară, a ridicat brațul drept și a salutat ca un străjer :

— Sănătate !

Apoi s-a poticnit într-un fel de frază de introducere și, la un îndemn al mamei sale, care i-a zîmbit încura-

jator, pentru că nu-i mai dădea de capăt, s-a întrerupt și a început în mod neașteptat să cînte

Ura ! Ura ! Bucurie,
Peste ape și cîmpie !

M-am uitat la ea stupid, ca o zebră la un cal, dîndu-mi seama chiar de aici că între noi nu e posibilă nici o înțelegere. Mama lui Gaby a intercalat o frază :

— Știe și Trei, Doamne, și toți trei...

dar fata ei i-a dat înainte, ca și cum s-ar fi temut să nu piardă firul

Țara noastră, țara noastră
Vrea în veci să vă slăvească !

Și așa mai departe, pînă la sfîrșit, repetînd refrenurile respective, cu obstinație, dezvăluindu-mi și mie că acel cîntec, pe care-l învățasem și eu și îl cîntam la școală, avea mai multe strofe decît aș fi crezut. La sfîrșit, a fost viu aplaudată de mama și, mai temperat, doar din politețe, chiar de mine, după care s-a retras pentru a nu mai fi văzut aproape deloc în orele care au urmat.

Prevăzusem o plictiseală, dar nu de asemenea proporții. Părintele a venit abia după-amiază și „tranzacția" s-a făcut firește imediat. Între timp gazda noastră ne oferise masa de prînz.

Abia spre seară am fost înapoi, în Pucioasa. Nu am putut citi nimic, deși aș fi vrut să termin odată *Crima din grotă*, a cărei acțiune se complicase totuși pînă într-acolo încît nu mă mai lăsa nici pe mine, om experimentat în materie, să-i întrevăd soluția. Dar la lumina lămpii de gaz mama nu mă lăsa în nici un caz să citesc, pentru că medicii îmi interziseseră acest lucru, așa că am început să mă dezbrac încet cu gîndul la peripețiile posibile ale lui Percy Stuart în momentul cînd avea să ajungă la misteriosul Adelsberg, și la apariția în acțiune a fascinantei Valérie Bourdal.

Dar, la un moment dat, mi-am adus aminte brusc de ceva. Mi-am tras imediat pantalonii înapoi pe mine, am luat lanterna pe care o țineam pentru orice eventualitate sub pernă, și am ieșit în curte. Mama nu m-a întrebat unde mă duc ; bănuia cu totul altceva văzînd încotro o

luasem. În dreptul bucătăriei gazdei noastre, unde de obicei dormea Spiridon, am zărit pîlpîind o lumină, pe ușa întredeschisă. Era doar el, nu se culcase încă ; de alături în schimb am auzit sforăiturile sonore ale mamei sale.

Am deschis ușa încet și i-am șoptit să vină imediat afară după mine. Spiridon a marcat o imensă uluire, dar eu nu l-am lăsat să se gîndească.

— Vino după mine, i-am repetat eu îndemnul.

Eram deja la gard cînd l-am zărît în cadrul ușii, în cele din urmă, îndreptîndu-se spre mine care-i făceam semne cu mîna, mutește, ca să nu ne audă nimeni. Spiridon a făcut primii pași și mi-am dat seama că era într-un fel de cămeșoi care-i atîrna pînă mai jos de călcîie și cu care-l vedeam uneori îmbrăcat pe fratele său mult mai mare, rezultat dintr-o altă căsătorie a Coanei Frusinica, un sublocotenent de artilerie care venea în permisie în fiecare vară pentru cîteva zile la mama lor și se întîmplase să-l cunosc. Prietenul meu abia putea păși ținînd poalele cămășii cu o mînă, stupefiat la culme de aventura neașteptată în care-l atrăsesem.

Cînd a ajuns în dreptul gardului, în imediata mea apropiere, i-am spus :

— Hai să mergem să săpăm groapa. Acum e momentul să te răzbuni pe toți dușmanii tăi. Eu o să te ajut, îți arăt eu cum să faci.

Auzind despre ce e vorba, Spiridon se dădu înapoi cu oroare :

— Nu sap nici o groapă, nu merg mai încolo, mi-e frică de întuneric.

— Ești cu mine, l-am încurajat eu și, uite, e destulă lumină.

Într-adevăr, în capătul dinspre parc se afla singurul bec al străzii, cel puțin singurul bec aprins, care arunca unele raze printre pomi și ne-ar fi luminat tot drumul prin livadă.

— Hai, vino, i-am spus eu, luînd-o înainte. Eram sigur că Spiridon va veni în cele din urmă, căci eu exercitam asupra lui aceeași fascinație pe care o exercita asupra tuturor bărbaților Valérie Bourdal.

Cînd am ajuns la locul cu pricina, l-am zărit pe Spiridon în spatele meu tremurîndu-şi cămaşa, ca o fantomă îngrozită, gata să se facă nevăzută.

— Dacă ne prinde cineva? mă întrebă el cu o voce pierdută, uşor voalată de efortul de a nu izbucni în plîns.

— Cine să ne prindă? N-o să ne prindă nimeni. Nu se vede nici o lumină aprinsă. Nu uita, l-am asigurat eu, că indianul e omul pe care mai degrabă îl simţi decît îl vezi. O să te miri cînd o să vezi ce o să facem cu groapa asta.

Am scos pumnalul de la centură şi am început să sap. Nici vorbă nu fu ca Spiridon să-mi dea măcar o mînă de ajutor, deşi-i spusesem să adune toate vreascurile disponibile din jur. Am săpat înfrigurat vreo zece-cincisprezece minute o groapă exact pe linia cărării bătătorite de iarbă de cei care traversau de-a curmezişul livada pentru a ieşi mai repede în stradă prin spărtura gardului. Mă obişnuisem cu întunericul, aşa că distingeam lucrurile destul de bine, deşi Marele Manitu continua să fie mînios. Cînd nu am mai putut de oboseală, m-am oprit ca să-mi mai trag sufletul. Dacă Spiridon m-ar fi ajutat, ajungeam să sap o groapă adîncă de cel puţin o jumătate de metru. Aşa, m-am mulţumit cu ceea ce puteam face şi m-am grăbit să adun vreascuri şi buruieni de prin jur şi să astup adîncitura.

Adevărul era că mă temeam eu însumi să nu ne surprindă cineva. I-am spus lui Spiridon care tremurase lîngă mine de frig sau de groază tot timpul:

— Află de la mine că pe războinicul care merge totdeauna înainte cu pumnalul în mînă îl ajută sigur duhurile nopţii... Haide acum repede în casă; prada o să vină singură să cadă în capcană. Putem să ne culcăm liniştiţi.

L-am lăsat pe Spiridon ceva mai calmat în faţa uşii de unde sforăiturile sonore ale mamei sale continuau ca un semn că nu e nici un pericol. Eu m-am dus imediat să mă culc. Mama, care nu dormea, nu m-a întrebat unde stătusem atît...

V

Trecu vreme îndelungată pînă ce puiul își părăsi adăpostul. Învățase multe. Lucrurile vii însemnau carne. Ele erau bine de mîncat. De asemenea înțelese că lucrurile vii, cînd sunt destul de mari, pot face rău. Era mai bine să mănînce fărpturi mici, ca puii de ptarmigan, și să lase în pace fărpturile mari, ca de pildă ptarmiganul cel mare. Totuși simți că-l încearcă puțin ambiția, o dorință ascunsă de a se mai lupta o dată cu acel ptarmigan, numai că șoimul îl luase cu el. Poate că mai erau și alte mame de ptarmigan. Se va duce să vadă.

Coborî un povîrniș spre rîu. Nu mai văzuse niciodată apă. Terenul părea bun. Era neted. Puiul de lup păși cu îndrăzneală și se cufundă urlînd de frică, prins de necunoscut. Îi era frig și gîfîia respirînd repede. Apa îi năvăli în plămîni, în locul aerului care îi întovărășise întotdeauna actul respirației. Sufocarea pe care o simți era ca durerea morții. Pentru el, aceasta însemna moarte. În mod conștient el nu știa nimic despre moarte, dar, ca orice vietate a wildului, avea instinctul morții. Pentru el, acesta era cel mai mare rău. Era însăși esența necunoscutului, suma spaimelor necunoscutului,

nenorocirea cea mai mare și de neînchipuit care se putea întîmpla, despre care nu știa nimic și din cauza căreia se temea de toate.

JACK LONDON, *Colț alb*

Din cauza oboselii zilei precedente, dar și din alte motive, poate datorită faptului că începusem să mă obișnuiesc cu salteaua de paie plăcut mirositoare dar pentru mine incomodă, din camera coanei Frusinica, am dormit mai mult ca de obicei și m-am trezit după orele opt. Mi-era teamă ca Spiridon să nu fi plecat pe undeva și să trebuiască să-mi fac programul de plimbări singur. Dar nu fu cazul ; micul meu prieten de vacanță se învîrtea aferat, ca de obicei, prin curte și nici măcar nu arăta a fi îmbrăcat de oraș.

Mă pregăteam să-mi văd de treburile mele, hotărît de data aceasta să ajung la pod, pentru a da peste misteriosul vînzător de fascicole „Excentric Club". Mama de asemeni își vedea de programul ei obișnuit și totul părea a se desfășura ca într-o zi obișnuită, oarecare, cînd, deodată, nu mai știu cine, o vecină a gazdei noastre, ne aduse o știre senzațională care ne răsturnă toate planurile : izbucnise războiul ! Și izbucnise încă de două zile, se anunțase acest eveniment în seara care precedase vizita noastră la Moțăieni. Noi, fiind plecați din localitate, habar nu avusesem...

Mama a fost cuprinsă de panică, așa cum mă așteptasem ; era limpede că trebuia să ne întoarcem de urgență la București. Numai că aceasta ar fi compromis pe de-a întregul efectul curativ al băilor pe care începuse să le facă ; mai mult încă, întreruperea tratamentului se pare că ar fi avut un efect de-a dreptul contrariu scopului urmărit. Pentru a se asigura de realitatea zvonului care i se păruse la început neverosimil, mama se îmbrăcă în grabă și trecu strada la o vecină pe care Spiridon o numea tanti Cateluța și care era singura persoană reputată în zonă ca avînd aparat de radio. Femeia în chestiune nu auzise cu urechile ei de la radio că s-ar fi declarat război și nici între ce state se produsese ; știa și ea cam ceea ce

știam și noi, din zvon public, dar era absolut sigură că războiul izbucnise undeva. O vastă controversă se iscă asupra a ceea ce era de făcut.

— Dar mai dă-l ciorilor de război, cucoană, comentă o bătrînă din curte, să fie la ei acolo ! Dumneata vezi-ți de băile dumitale, că la iarnă junghiurile n-o să te întrebe de ce s-a întîmplat în lume !

Din moment ce țara noastră nu intrase încă în război, ce rost avea să ne agităm de pomană ?

În fond această filosofie simplistă era și cea mai rezonabilă și spre o atare soluție înclina și mama observînd calmul general care predomina în toate părțile. Mie mi-a venit brusc o idee și am alergat alături, la Coty. El, datorită tatălui său care lucra la Telefoane, era omul care trebuia să afle primul dacă a izbucnit războiul sau nu.

L-am găsit în tindă citind de zor, concentrat asupra „materiei" sale în care se dovedise deficitar sau pe care tatăl său o iubea exagerat de mult. Mama lui nici nu se sculase încă. Și ei aflaseră știrea fatală cu întîrziere. abia aseară. Coty îmi precizează că Anglia și Franța au declarat război Germaniei. Și o vor zdrobi în cîteva luni, mă asigură el, foarte știutor de cum o să meargă lucrurile.

Dar nici ei nu aveau vreun ziar, pentru că nici nu obișnuiau să cumpere. Aceasta mi-a dat o idee : i-am spus că mă duc să cumpăr eu, că m-a trimis mama și să vină și el să mă întovărășească. Știam că el nu are voie să iasă dimineața nicăieri, îmi spusese ; numai că dată fiind situația excepțională, mama lui, care părea și ea extrem de curioasă de evenimente, i-a îngăduit să lase geografia și să plece cu noi.

În mai puțin de un sfert de oră eram toți trei în centru, așteptînd ziarele care soseau totdeauna cu o cursă, puțin înainte de orele zece. De fapt nici nu mai aveam nevoie de cele din ziua aceea, am găsit toate informațiile cuvenite în vreo două din ziua precedentă care anunțau evenimentul. Războiul îl anunțau, de fapt, în termeni foarte succinți, ca pe o știre oarecare ; toate gazetele păreau preocupate mai cu seamă de alte lucruri și articolele de pe prima pagină care comentau faptul izbucnirii războiului se pierdeau în generalități, în supoziții, în vagi îngrijorări sau apeluri la calm.

În fond, războiul acela nu privea țara noastră și, fără să i se spună de-a dreptul asta, cititorul era invitat să parcurgă tot felul de știri interesante mai curînd decît să se informeze despre el.

— Anglia nu poate pierde războiul, repetă ritos Coty Vasilescu, Anglia e stăpîna mărilor.

Ne oprisem în fața băcăniei domnului Timofte, care se afla întîmplător și el afară și potrivea marfa în niște lăzi. Se opri ca să ne asculte, amuzat puțin de precocele noastre considerații. Domnul Timofte mă cunoștea foarte bine, deoarece mama era clienta lui constantă, iar pe Spiridon îl știa și mai bine, cred că îi era chiar puțin rudă.

— Anglia deține celę șapte porți ale lumii Gibraltarul, Malta, Suezul, Adenul, Singapore... ăsta, cum naiba îi spune ?... Na, că iar am uitat...

— Mă, băieți, întrerupse domnul Timofte enumerația lui Coty, pe care și eu aș fi fost curios să o văd dusă la capăt, o fi Anglia stăpîna mării, dar și neamțul e tare. E afurisit rău, v-o spun eu. Pînă să ajungă englezii aici, ne mănîncă fripți nemții, ba poate și turcii... Turcii de partea cui or fi ?

— Anglia e stăpîna mării, încercă să reia Coty aria sau lecția, turcii nu contează.

— Da... O fi... Dar ce avem noi cu marea ? Că neamțul vine pe uscat... Vine pe sus, cu țipilinul ! Așa au făcut și la nouă sute șaispe !... Aici se dă războiul... Așa a fost și cu ălălalt... Voi nu știți ce am pățit !... Ehee !...

Apoi domnul Timofte ne-a întors scurt spatele și și-a văzut de treburile lui. Eu priveam fascinat cutia aceea metalică, unde se aflau închise atîtea comori, pe care aș fi putut pune mîna, riscînd însă o monetă de cinci lei, eventual două, și manipulînd dispozitivul de apucare cu oarecare îndemînare. Dar mi-ar fi fost absolut necesar să văd măcar o dată cum funcționează, să-l văd pe altul punînd-o în mișcare. Mulți trecători se apropiau de ea, de fapt o ocoleau nepăsători ; unii se mai opreau din curiozitate, dar nu am văzut pe nimeni să riște să-și piardă banii vîrînd o monetă în mica fantă a aparatului.

Stăteam toți trei pe o bancă, la marginea trotuarului și așteptam să vină ziarele de la București, apărute în acea zi. Pînă una-alta, citeam un „Universul" vechi din

chiar ziua cînd izbucnise războiul și care rămăsese nevîndut. Știrea despre acest mare eveniment era dată pe penultima pagină într-un stil sobru, succint, asemeni unui fapt oarecare. În corpul ziarului se găseau știrile și materialele obișnuite care nu te lăsau să bănuiești nimic anume din ceea ce efectiv se întîmplase.

Ba chiar pe aceeași pagină care conținea știri externe și unde se inserase vestea cea mare se afla următorul articol, cu un titlu semnificativ, care ar fi oferit oricui posibilitatea rezolvării adevăratei enigme și care suna așa

CE DOREȘTE DOMNUL ADOLF HITLER ?

și, cu litere ceva mai mici, continua în acest mod destul de neașteptat :

Cancelarul Reichului va veni cu o nouă propunere de pace ?

E drept că ambele titluri purtau semne de întrebare, dar știrea merita să fie citită.

„*Rador, 31 august.* Din cercurile neoficiale dar apropiate de Cancelaria Reichului se afirmă că dl. Adolf Hitler va face o serie de noi și hotărîtoare propuneri pentru consolidarea păcii mult dorite în Europa. Presupunerile făcute de persoane importante sunt îndreptățite de amînarea întoarcerii la Berlin a șefului guvernului german. Se pare că Führerul lucrează intens la elaborarea unui plan în acest sens și că întoarcerea de la München se va efectua abia la sfîrșitul săptămînii viitoare.

Agenția oficială de știri *Deutsche Nachrichten Büro* s-a abținut de la orice comentariu în legătură cu această amînare, dar persoanele bine informate asigură că domnul Hitler își va face publice intențiile sale."

Ce mai era de spus în asemenea condiții ?

Am trecut în modul cel mai firesc la rubrica „Fel de fel", care era plină ca de obicei de tot felul de minunății. Un cultivator din Florida izbutise să producă un dovleac cu un diametru de aproape doi metri. În Grădina Zoologică din Hamburg o leoaică se împerechease cu un tigru și dăduse naștere la trei hibrizi, cu coame de lei, dar vărgați întocmai ca tatăl lor. În viitorul apropiat un cablu telefonic transoceanic va uni coasta atlantică a Statelor Unite cu Irlanda, dublîndu-l pe cel dintre Anglia și America deja existent. Un nou costum pentru protecția cailor îm-

potriva gazelor de luptă a fost experimentat cu succes pe cîmpul de la Blackpool. O sută de cai îmbrăcați astfel au străbătut fără a păți nimic un val dens de yperită care în mod obișnuit i-ar fi ucis pe loc. Cavaleria engleză va fi curînd dotată cu acest miraculos costum de apărare împotriva celei mai groaznice morți.

— Ați văzut ce sunt în stare să facă englezii ? ne întrebă pur retoric Coty.

— ! ? !

Am tăcut, deși această informație mi s-a părut doar interesantă, nu chiar atît de nemaipomenită.

— Cavaleria engleză e extraordinară ! continuă el.

În fața tăcerii mele, pe care o credea provenită din ignoranță, Coty îmi puse o întrebare, închipuindu-și că mă strivește :

— N-ai văzut *Misiunea Brigăzii 41 ?*

— Ba da... cum să nu ? i-am răspuns eu perfect calm. Mie nu-mi scapă nici un film...

Ideea de a-l contrazice pe Coty mă făcu însă să mă situez pe o poziție ceva mai rezervată față de englezi, fără, Doamne ferește ! să mă dau de partea nemților.

— ... dar acolo e vorba de altfel de război. Una e șarja de la Balaklava și alta e războiul de acum. Acum războiul se duce cu submarine, cu avioane, nu vezi ? cu tancuri...

— Și ce, crezi că englezii nu au d-astea ? Ehei, află de la mine, măi băiete, că englezii o să vîneze tancurile nemțești cu lasoul, în goana cailor, care aleargă de o sută de ori mai repede decît orice tanc !...

— Englezii nu folosesc lasourile. Numai americanii au, cowboy... am spus eu la fel de calm, fără dorința neapărată de a-l irita.

Coty a ținut totuși să aibă ultimul cuvînt, așa că a repetat, pe același ton convins, o frază pe care eu nici nu mă gîndisem să o contrazic :

— Cavaleria engleză e extraordinară !

Apoi adăugă pentru deplina mea edificare :

— E casație.

Am început să parcurg partea mea din ziar și textele mai interesante le-am citit cu voce tare, mai cu seamă

pentru Spiridon, care însă și el ținea cîteva pagini în mînă și afecta a sta cufundat în lectură :

— Femeile frumoase sunt ca locomotivele trenurilor expresie : dacă vrei neapărat să-ți pui capăt zilelor, n-ai decît să te arunci înaintea lor.

Fraza aceasta ne opri atenția la toți, fără să ne trezească vreun comentariu imediat, ca orice gînd profund.

*

— De ce se spune : „limba maternă" și niciodată. „limba paternă" ? Pentru că bărbatul n-a putut vorbi niciodată, cît timp i-a trăit nevasta !...

*

— Sunt uimit ! De oricare roman îți vorbesc, l-ai citit. Mă întreb : cînd ai dumneata atîta timp ca să dai gata o aldăre de file ? Oare nevasta dumitale nu e niciodată acasă ?

— Ba da. Timp am însă berechet. Citesc totdeauna cînd nevastă-mea se îmbracă.

*

— Dragul meu, mai ții minte prima vorbă pe care ți-am spus-o acum douăzeci de ani, atunci cînd ne-am văzut pentru întîia oară ?

— Nu... Nu mai țin minte...

— Cum, nu te-ai gîndit niciodată în acest răstimp la ce ți-am spus atunci ?

— Nu, draga mea, dar m-am gîndit mult la ceea ce ar fi trebuit să-ți răspund.

*

—. Mariță, rostește cu gravitate domnul Popescu, dacă întreabă conița de mine, să-i spui că am fost chemat de urgență la Minister în seara asta, pentru o lucrare foarte importantă. Ai înțeles ?

— Prea bine, conașule. Dar dacă întreabă de dumneavoastră cineva de la Minister ?

*

Abia ieșit din închisoare după ce ispășise a douăzecea condamnare, Ghiță Mînălungă a fost prins pe cînd încerca

să șterpelească un ceasornic unui cetățean în tramvai și a fost din nou transportat la închisoare.

— Iar ai venit, Ghiță ? îl întrebă directorul.

— Da, să trăiți... Am venit. Dar nu cumva mi-a sosit ceva poștă în lipsă ?...

*

— Aia cu locomotiva e bună, aprecie Coty tot ce putusem eu selecta de pe pagina de „diverse" a ziarului.

— Femeile frumoase sunt ca locomotivele trenurilor exprese : dacă vrei să-ți pui capăt zilelor, n-ai decît să te arunci înaintea lor, am repetat eu textul care-i plăcuse lui Coty.

Dar, în mod neașteptat, din partea lui Spiridon veni această întrebare :

— Și dacă locomotiva stă pe loc ?...

Ne-am întors privirile mirați în direcția lui Spiridon, surprinși de justețea obiecției ; în fond, întrebarea era fără răspuns.

Coty se exprimă de-a dreptul admirativ :

— Bă, ăsta din comuna Fleașca, să știi că nu ești tu chiar așa de prost !...

Încurajat de succes, Spiridon începu să citească și el un text asupra căruia îi căzuse privirea. Numai că nimerise textul cel mai straniu.

— La concursul de picioare, șilabisi el, să particip și eu oare ? Stau, mă zbat, mă chinuiesc... Doamne, Doamne, nu-ndrăznesc...

Citise destul de cursiv, dar frazele îi rămăseseră absolut ininteligibile.

— Concursul de picioare... Ce o fi asta ? se miră el cu toată sinceritatea, fixîndu-și privirea asupra sandalelor proprii, fără să mai disimuleze cît era de nedumerit și să aștepte din discuția noastră lămurirea.

I-am luat revista din față ; ce citise el nu avea nevoie de prea multe lămuriri, deoarece era începutul unei legende la patru imagini ale unei reclame prea explicite ale fabricii de cremă „Gladys". În prima, o tînără răpitoare își contempla îngrijorată gambele într-o oglindă, întrebîndu-se dacă să se prezinte sau nu la un concurs de frumusețe ; în a doua își făcea pantofii cu crema

„Gladys“ și pleca la concurs ; în a treia, triumfa în mijlocul unor rivale dezavantajate de lipsa de lucire a pantofilor ; în a patra, se plimba voioasă pe stradă cu premiul, trăgînd după ea un foxterrier care avea și el lăbuțele strălucitoare, probabil date cu aceeași miraculoasă cremă.

— Aha, exclamă Spiridon fericit că a intrat într-un cîmp de relații cunoscute, familiare. Se ridică în picioare și începu să cînte :

Ți-ai făcut iar ghetele,
Să te placă fetele
Și-ai plecat mîndru prin sat,
Iar după vînat !...

Se vede că pentru Spiridon ca și pentru tînăra lui nepoțică, Gaby, dovada sigură a inteligenței era memorizarea poeziilor și cîntatul.

„Gladys“, ți-ai luat bădie,
„Gladys“ de la prăvălie !
„Gladys“, Gladys“, tot mereu,
Crema „Gladys“, aoleu !

Coty se uită la Spiridon cu oarecare surprindere, fără însă să lase să-i scape vreun accent de admirație pentru performanțele sale vocale sau de ordinul memoriei.

— Ia, ascultați, bă, aici ! ne avertiză el la un moment dat, fericit că își poate lua o revanșă :

„Eva anului 1939. Cum e femeia zilelor noastre ?“ O anchetă, uite că ăștia fac și anchetă, o anchetă asupra problemei arzătoare a femeii moderne. Ce declară marele dramaturg francez Denys Amiel ? Să vedeți ce declară „Problema este interesantă, dar foarte greu de răspuns. Femeia zilelor noastre s-a emancipat ; ea cere dreptul de a fi socotită egală cu bărbatul și de acest lucru trebuie să se țină seama. O recunosc cercuri intelectuale și sociale cît mai largi, ba chiar și cele politice. În viața de toate zilele, există numeroase discordanțe între aspirațiile partenerilor, atmosfera din unele familii și morala tradițională. Se constată că urmașele Evei sunt foarte senzuale (auziți, bă ?) și, în același timp, sunt iubitoare de lux și de distracții.“

Eu descoperisem ceva mult mai interesant, dar preferasem să țin știrea pentru mine :

„La Paris, în Jardin d'Acclimatation, a încetat din viață în vîrstă de aproape 150 de ani, un personaj cunoscut și iubit de toți parizienii, papagalul Mareșalului Masséna. El a fost adus din Egipt de ilustrul comandant militar, căruia se pare că-i fusese dăruit de însuși Napoleon. În tot cazul, papagalul învățase de la stăpînul său cîteva înjurături caracteristice pe care le-a repetat pînă la moarte, cu un accent meridional incomparabil, spre plăcerea numerosului public care venea să-i admire ținuta mîndră și penajul multicolor.

Cu ocazia acestui regretabil deces, care a îndurerat pe toți cei ce l-au cunoscut pe simpaticul animal, s-a iscat o controversă : o parte din specialiști au susținut că papagalul ar fi putut să mai trăiască o sută de ani, deoarece exemplarele din specia lui ajung de regulă la vîrste și mai înaintate. Ei dau vina pe paznicii grădinii zoologice care datorită nepriceperii sau nepăsării au făcut să se piardă această emoționantă relicvă a istoriei legată de amintirea vie a unui ilustru erou.

Datorită indignării generale, guvernul a ordonat o anchetă. Rezultatele sunt în curs."

— Dar, oare, și-a pierdut femeia modernă grația ? ridică deodată tonul Coty, încercînd să ne atragă atenția spre ceva care, în modul cel mai vizibil, nu avea cum să ne intereseze. Răspunsul la această întrebare...

Noroc că în acel moment sosiră ziarele, așa că, după ce am cumpărat ca de obicei „Universul", la care am adăogat „Realitatea ilustrată", iar Coty a luat „Curentul", ne-am despărțit, el trebuind să se întoarcă acasă, din motivele ușor de înțeles, pe care, totuși, din orgoliu, refuza să le divulge, mai ales nouă, prietenilor săi mai mici.

Iar eu nu mi-am aruncat măcar privirea asupra acestor ziare. Eram prea preocupat de gîndul, pe care nu mi-l putusem pune încă în practică, de a ajunge mai repede la podul cu pricina, de peste Ialomița, unde personajul acela misterios vindea „Excentrice", și nu oricum, ci pe niște blănuri. Am luat-o la picior, urmat firește de Spiridon ; trebuia să ajungem la țintă cît mai repede, fără să mai întîrziem o clipă.

Am străbătut deci încă o dată parcul, la fel de pustiu și acum, am trecut pe lîngă sala de teatru, fără măcar să ne oprim în fața unor mari afișe care anunțau și acolo ceva totuși neobișnuit, anume că în localitate a sosit de curînd „celebrul profesor King" marele magician, iluzionist, chiromant, „reîntors recent dintr-un turneu în India" și că va da numai două reprezentații „extraordinare" în acea sală, probabil în zilele următoare. O poză care reprezenta capul unui bărbat bătrîn cu barbă și cu un turban alb nu se putea să nu te impresioneze. Am trecut în grabă prin „piața" orașului, care era mai mult un obor de vite, și unde acum se făceau pregătiri febrile pentru tîrgul de Sfînta Marie și ne-am îndreptat spre Sursă.

Pe măsură ce ne apropiam, grăbeam pasul, așa că foarte curînd se văzură în fața noastră „lucrările" podului. În mod curios pentru mine, acest pod de lemn era „luat" sistematic și inexplicabil de ape în fiecare primăvară, probabil după dezgheț, și refacerea lui se tărăgăna pînă pe la mijlocul sezonului estival producînd mari neajunsuri celor care voiau să treacă Ialomița, un rîu altminteri liniștit, răsucindu-și meandrele pe o suprafață excesiv de mare și avînd doar pe o mică porțiune a albiei un șuvoi mai impetuos, nu mai lat decît vreo zece metri.

Podul era în reconstrucție, dar aceasta nu ajunsese mai departe de jumătatea drumului. Pentru a se da posibilitatea trecerii pe malul celălalt se făcuse un fel de podeț provizoriu de scînduri legate cu cabluri de sîrmă, folosindu-se stîlpii vechii construcții, care rămăseseră mai mult sau mai puțin în picioare. La capătul dinspre oraș erau adunate materialele care se foloseau la construcție ; pe un morman de scînduri mai late decît cele obișnuite, adunate în acest scop și despre care am aflat cu acea ocazie că se numesc „blăni", își etala marfa misteriosul om.

Era greu să scape nevăzut vederii, dar tot atît de greu mi-ar fi fost, dacă nu-i vedeam marfa, să deduc cu ce se ocupă. Era un individ uriaș, deșirat și roșcovan, îmbrăcat într-un fel de costum de „vînător" : pălăriuță verde, pantaloni bufanți, bocanci din care ieșeau ciorapi de lînă

înălțîndu-se pînă la genunchi. Era în mod vizibil mult prea gros îmbrăcat pentru anotimp și pentru ceea ce vedeai la oamenii din jur, de parcă venise de cine știe unde și străbătuse cel puțin vreo pădure, niscai munți sau chiar gheţarii Himalaiei.

Spiridon nu se înșelase așadar, nu mă indusese în eroare ; negustorul avea de vînzare „Excentrice", dar nu și alt soi de cărți ; în schimb, pe un fel de tarabă improvizată, făcută dintr-o tăblie de scîndură întinsă pe o capră, și din două geamantane deschise se revărsau o mulțime de mărfuri : săpunuri, mărgele, borcănașe cu tot felul de pomezi, cravate bărbătești, șireturi, mosoare de ață, panglice, cutii... M-am apropiat de mormanul de cărțulii care putea să numere treizeci-patruzeci de bucăți. Pe majoritatea lor le cunoșteam, le citisem, chiar le aveam acasă la București, deși socoteala cărților pe care le posedam era totdeauna foarte nesigură. Am început să aleg.

— Cum le dați ? l-am întrebat pe straniul negustor, deși, de regulă, prețul fiind trei lei bucata, ar fi trebuit să le vîndă fără discuție la jumătate, așa cum se vindeau cărțile vechi.

— Doi lei una... mi-a răspuns el.

Am ales șase cărți.

— Vi le iau cu zece lei. La București e pe jumătate de preț.

— Aici e altfel ! îmi răspunse scurt negustorul. Făcu o pauză, văzînd că mă oprisem din căutat, apoi mă întrebă nesigur pe seriozitatea tranzacției noastre :

— Ai zece lei ? Ia să-i văd...

I-am arătat banii și omul, la vederea lor, și-a schimbat brusc atitudinea. Probabil că nu sperase nici atît :

— Dă-i încoa !...

I-am dat banii și mi-am luat cărțile. Mă alesesem cu șase „Excentrice" : *În ghearele pasiunii*, *Carnavalul din Veneția*, *Prizonierul eschimoșilor*, *Fantoma galbenă*, *Demascarea negustorului de fete* și *Prințesa dolarilor*. O bună recoltă pentru zilele următoare, deși din cauza multiplelor peripeții constatasem că aici la Pucioasa citeam mult mai puțin decît la mine acasă, la București.

Fusesem probabil primul lui client din ziua aceea și tot atît de probabil cel mai neașteptat. Puțini oameni se mai aventurau pe acolo și-i vedeam trecînd cu prudență podeața aceea lungă improvizată, care se legăna sub greutatea lor. Noi am coborît la marginea rîpei pe malul apei care făcea pe o bună distanță o mulțime de bălți și am început să ne învîrtim printre ele trezind alarma broaștelor care săreau cu promptitudine, una după alta, speriate, în apă.

Voiam totuși să trec dincolo de rîu, la Sursă, unde dealurile mai înalte, cu povîrnișuri mai abrupte îmi dădeau dacă nu senzația stîncilor pe care le bănuiam ametitoare de la Adelsberg, în tot cazul aceea a înălțimilor. Dacă am fi avut timp, aș fi urcat coama dealului, pînă în zona de unde se vedea Vulcana. Fusesem doar o dată acolo și mi-ar fi plăcut să revin, eventual să merg și mai departe, dar singur nu mă puteam duce și să mă întovărășească nu se oferea nimeni.

Ne-am scos amîndoi sandalele și ciorapii și am intrat în apă printr-un fel de vad, căci se vedea că trecuseră pe acolo și căruțe. Apa nu era mai adîncă de o jumătate de metru ; se distingeau bine șleaurile roților și prundișul de pe fund. Am pășit extrem de prudent, depărtîndu-ne brațele de corp pentru a ne echilibra mișcările, atenți să nu cădem în apă.

Dar foarte aproape de mal, sau cînd am ajuns literalmente la mal, l-am simțit pe Spiridon alunecînd și o plescăitură a apei a acoperit strigătul lui mai mult de surpriză decît de spaimă.

Am sărit să-l ajut să se ridice. De fapt se răsturnase numai cu picioarele înainte, apa nu-i trecea de piept, dar scăpase din mîini ciorapii și sandalele. Eu mi le-am aruncat pe ale mele pe mal și m-am întors spre prietenul meu care stătea în apă ca într-un fotoliu și începuse să urle, pe degeaba îmi venea să zic...

Ca totdeauna în cazul că survenea vreun „accident", Spiridon exagera mult, după părerea mea, gravitatea faptelor. Eu nu aș fi reacționat așa ; și nici la vîrsta prietenului meu nu m-aș fi comportat așa. Îl consideram totdeauna cu indulgență, dar de data asta toată scena m-a

enervat pentru că de fapt ideea de a trece prin vad fusese a mea, ca și „răspunderea" celor întîmplate.

L-am smucit pînă la urmă din apă, deși el se lăsa greu de parcă ar fi fost un urs doborît de o săgeată. Toate lucrurile lui fuseseră luate de curentul apei și se opriseră la numai cîțiva metri mai încolo ; totuși el continua să plîngă după ele, ca și cum le-ar fi pierdut și, cu aceeași încăpățînare stupidă, nu voia să se lase convins de contrariu, deși eu i le pescuisem și i le adusesem la nas.

Urletele lui au atras pe o doamnă care făcea plajă într-un mic grup la vreo cîțiva zeci de metri de noi. La vederea ei, Spiridon și-a întețit plînsul făcînd-o pe doamnă să creadă că eu aș fi fost cauza. Cînd a înțeles că nu de asta putea fi vorba, a schimbat foaia și a început să țipe ea la el, punîndu-l să se dezbrace pentru a-și întinde lucrurile la uscat. Spiridon a refuzat să scoată ceva de pe el și numai în clipa cînd a văzut că eu, care eram la fel de ud ca și el, mă dezbrac de cămașă și mi-o atîrn de ramura unui arbore, a făcut și el același lucru, trăgîndu-și plin de ezitări cămașa din pantaloni.

Bineînțeles că excursia noastră s-a oprit aici, nu mai aveam timp să ajungem la țintă, dată fiind întîrzierea pe care ne-o cauzase accidentul. Trebuia să așteptăm să ni se usuce hainele.

Mă uitam la Spiridon și mă întrebam ce ar fi făcut el dacă ar fi trebuit să treacă în grabă oricare dintre fluviile adînci și late care se varsă în Hudson, urmărit de urletele unei întregi haite de indieni mohawks și de o ploaie de săgeți ucigătoare. Sau să sară peste stîncile ascuțite ale teribilelor torente care se desprind din cursul limpede al rîului Horican. Eram mereu dispus să fiu indulgent cu acest mic prieten al meu. În fond nu i se întîmplase mare lucru ; și Ducele Mussolini alunecase și căzuse pe scările Palatului Chigi. Numai că deficiența constantă a lui Spiridon, în toate puținele noastre aventuri comune, în scurta vacanță, începuse acum să mă plictisească. Mi-era din ce în ce mai greu să ascund acest lucru.

El era singurul meu „prieten" mai mic decît mine. La București toți cei de care eram cu adevărat legat erau

cu cel puțin doi-trei ani mai mari ca mine. Ei aveau inițiativa, ei îmi stimulau imaginația și acțiunile.

Îi puteam considera oricum, dar nu niște „copii". De altfel cuvîntul acesta îmi displăcea, refuzam să-l admit și, dacă îl întrebuințam, o făceam numai într-un sens peiorativ. Starea de copil mi se părea inadmisibilă, ca o infirmitate fatală dar provizorie și rușinoasă, de care trebuia să scapi cît mai repede și de care nu era cazul să pomenești.

Spiridon era singura ființă de pe lumea asta la adresa căreia eram dispus la orice concesie, ca un fel de derogare de la atitudinea mea obișnuită, o derogare legată de împrejurarea ce ne pusese în contact, de „vacanța" din care persoana lui făcea parte, dar întrucîtva și de mila pe care mi-o provoca în secret.

Dar Spiridon mă contraria în mod imprevizibil, ceea ce mă enerva mai mult decît mă amuza. Și asta pe măsură ce descopeream că neînțelegerile i se datorau în exclusivitate lui. Cu doi ani în urmă, atunci cînd abia îl cunoscusem și cînd toate „particularitățile" lui Spiridon erau și mai accentuate, pentru că el era și mai mic, iar eu mai incapabil să le descifrez adevăratul sens, micul meu prieten de vacanță făcea pentru mine parte din exotismul lucrurilor pe care le descopeream aici și în fața cărora trebuia să mă înclin, sau cu care eram obligat să mă acomodez. El mă „îndruma" așa-zicînd în toate privințele sau îmi dădea informații, ceea ce părea a-mi folosi, pînă în clipa cînd descopeream că, pentru el, „interesantul" avea cu totul altă semnificație decît pentru mine. Ajunsesem, cînd vorbeam cu el, să procedez la adevărate „traduceri" ale frazelor lui ; experiența mea precoce de cititor de romane polițiste mă punea de la început în gardă împotriva unor enigme care se puteau prezenta la cel mai modest nivel intelectual.

Dar ele trebuiau descifrate. Așa, de pildă, la început, mă inducea în eroare felul lui de a-mi da lămuriri asupra unor puncte din regiune care pe mine m-ar fi interesat. Pentru el, totul era situat fie „dă vale", fie „ici-șa". Luasem la început aceste cuvinte ad litteram, pînă cînd am putut descoperi că la el „dă vale" însemna „departe" și „ici-șa" însemna „aproape", de parcă Spiridon ar fi trăit

pe un fel de platou exiguu, în vîrful unui munte, de unde orice îndepărtare însemna o coborîre. Dă vale erau, deci, și gara, și cursul Ialomiței, și parcul orașului, și tîrgul unde se țineau Moșii, deși locuința lui se afla, spre marea mea contrarietate, la același nivel cu toate acestea.

Nu era prea complicată această problemă, dar trebuia dezlegată de la început.

Mă uitam și acum la micul meu prieten și la broaștele care se refugiau, cu salturi atletice, în apele puțin adînci ale băltoacelor din jurul nostru, de îndată ce vreunul din noi făcea cea mai mică încercare de a apropia de ele.

— Dacă omori o broască, mă avertiză Spiridon, o să plouă...

Nu avusesem această intenție și nici nu mi-ar fi convenit să provoc începerea unei ploi, dar am reținut fraza, pentru că merita. Era o informație ciudată, dar cîndva, poate aș fi avut ocazia s-o verific, s-o descifrez...

VI

Cîte povești, ca acelea din O mie și una de nopți, *nu ne-am imaginat și noi în anii tinereții... Cîte lămpi fermecate n-a trebuit să încercăm înainte de a ști că adevărata lampă a lui Aladin e întîmplarea, munca sau geniul. La cei mai mulți oameni visul acesta cu ochii deschiși durează numai puțin ; al meu mă stăpînește și acum ! În tinerețe adormeam mereu cu gîndul că sunt marele duce de Toscana — că sunt un milionar — mă închipuiam iubit de o prințesă — sau îmi imaginam că sunt un om celebru... Ieșeam cîteodată în oraș și inima îmi bătea, mînat de dorința de a da o raită prin Paris, de a mă ține după o femeie frumoasă care îmi închipuiam că mi-a ieșit în cale : doream s-o urmăresc pînă la ușă, s-o spionez, să-i scriu, să-i spun tot ce am pe suflet și s-o subjug cu toată puterea iubirii mele.*

E. R. CURTIUS, *Balzac*

A doua zi de dimineață, Percy Stuart coborî foarte devreme din apartamentul pe care-l ocupa la hotelul „Stefanie". Se duse numaidecît la biroul de recepție din hol și-l întrebă pe funcționar :

— Aveţi o hartă turistică a regiunii ? Aş vrea să fac mai multe plimbări plăcute şi vreau să mă orientez prin locurile interesante. De pildă, cum aş putea să ajung la Adelsberg ?

— Dar e foarte simplu, răspunse cu amabilitate funcţionarul. Vă pot explica eu ; dar iată cea mai bună hartă turistică a regiunii... Aveţi o mulţime de lucruri interesante de văzut. Numai să alegeţi. La grota Adelsberg nu puteţi însă ajunge decît prin Fiume ; sunt nenumărate trenuri în acea direcţie şi le aveţi însemnate pe toate aici.

Percy Stuart mulţumi amabilului funcţionar şi porni înspre cheiul micului port, pentru a se întîlni, aşa cum se înţelesese, cu bătrînul marinar. Ca şi data trecută, tînărul american era urmărit îndeaproape de Bill, care era atent la tot ceea ce se întîmpla. El trecu prin mulţimea de marinari şi de gură-cască, de turişti care se învîrteau pe acolo şi, cînd îl zări pe bătrîn aşteptîndu-l, intră într-o cabină şi se deghiză din nou, schimbîndu-şi complet înfăţişarea. Şi de data aceasta, asemănarea cu bătrînul dispărut era desăvîrşită. Percy avea tot interesul să-şi dea seama dacă fusese urmărit. El era acum convins că Aston Durand căzuse victima unei bande care-şi înfăptuise planurile diabolice cu ajutorul acestei fascinante Valérie Bourdal, în ale cărei mreje căzuse.

Trebuia să o găsească numaidecît.

Percy Stuart, complet deghizat, se apropie deci de bătrînul marinar care, cînd îl văzu, îşi manifestă într-un mod foarte zgomotos bucuria de a-l reîntîlni şi a-l avea din nou drept client. Tînărul gentleman urcă în ambarcaţiunea bătrînului, care se depărtă curînd de ţărm ; Bill rămăsese însă în port, continuînd să-i urmărească pe cei de faţă şi, în clipa în care barca dispăru, plecă în grabă ca să îndeplinească instrucţiunile pentru acea zi, pe care stăpînul său i le dăduse între patru ochi.

Percy Stuart se folosi de plimbarea făcută împreună pentru a smulge cu dibăcie de la bătrînul palavragiu unele amănunte despre obiceiurile lui Aston Durand. El descoperi astfel că miliardarul american avea obiceiul să iasă zilnic la plimbare cu cîte o barcă închiriată la întîmplare, nu dinainte, şi aproape niciodată cu aceeaşi. Nu-i

spunea barcagiului de la început unde se duce, ci îl angaja cu ora, doar cu indicația că vrea să se plimbe. De cele mai multe ori, făcea într-adevăr asta ; mai rar însă, barca lor, cînd ajungea în larg, era ajunsă din urmă de alta, de un yacht sau de o barcă cu motor care se apropia de ea și, de la bord, cineva comunica bătrînului miliardar ceva, sau îi transmitea o scrisoare, pe care acesta o citea numaidecît. Tomasino (așa se numea barcagiul pe care-l angajase Percy și cu care Durand fusese de vreo două-trei ori pe mare) îl asigură pe tînărul american că nici unul dintre marinarii din Abbazia nu i-ar fi putut spune mai mult ; cu ocazia anchetei, poliția îi interogase pe toți și nimeni nu dăduse mai multe informații.

Percy fu mulțumit de ceea ce aflase, dar continua să cugete la ceea ce va urma.

Era evident pentru mine că bătrînul Durand se folosise de pretextul plimbării pentru a avea întîlniri misterioase care nu depindeau întru totul de voința lui. Dar, cu cine se putea întîlni ? În nici un caz nu putea fi vorba de chestiuni de afaceri. Aveam destulă experiență ca să știu că milionarii americani nu discută asemenea probleme decît în birouri capitonate, stînd cufundați în fotolii ample de piele neagră și trăgînd cu aere grave din havane foarte scumpe, pe care le fac să alterneze cu sorbituri din băuturi alcoolice tari, prezentate în sticle de cristal, pe tăvi strălucitoare ; în tot timpul acestor ședințe, în care oamenii se privesc crunt și vorbesc laconic și sorîșnit, cel puțin două telefoane stau pe birou gata să-i pună în legătură ou agenții lor, trimiși în toată lumea, mai ales în orașe cu nume exotice ca Yokohama, Valparaiso, Capetown sau Casablanca.

Cu cine altcineva se putea întîlni atunci Aston Durand decît cu această Valérie Bourdal, care îi transmitea din cînd în cînd unele luoruri prin tot soiul de indivizi ?... Dar de ce nu-i telefona direct la hotel, de ce nu-i transmitea invitațiile printr-un mesager acolo unde-l putea găsi în mod sigur ? Valérie Bourdal se ferea negreșit de cineva și, la rîndul lui, bătrînul ei prieten se ferea de cineva. Toată afacerea era învăluită în mister, dar la mijloc putea fi și discreția care trebuia păstrată în relațiile atît de nepotrivite dintre cei doi. Nu cumva cel

de care se fereau amîndoi era tocmai nepotul bogătaşului ? Căci doar acesta avea tot interesul să înlăture o rivală atît de primejdioasă pentru el...

Eu aşa gîndeam şi probabil că şi Percy Stuart făcea ipoteze asupra ciudatelor plimbări ale bătrînului care, la vîrsta lui, pe apele destul de neliniştite, puteau prezenta unele riscuri. Desigur că totul avea să se lămurească în momentul în care tînărul american avea să o găsească pe fascinanta femeie.

El ajunse la Fiume în barca bătrînului Tomasino şi, asemeni lui Aston Durand al cărui chip îl preluase, îl concedie pe barcagiu fără a-i mai promite că o să-l angajeze la o nouă plimbare. Pe străzile oraşului se informă asupra zonei unde s-ar fi putut afla vila elegantă a tinerei franceze. Cartierul select al oraşului cuprindea un număr restrîns de case dintre care cîteva, situate pe un promontoriu, ofereau certitudinea că acolo se afla locul căutat de Percy. Într-adevăr, intuiţia sa fără greş nu-l înşelase nici de data aceasta. Ochi o vilă somptuoasă, înconjurată de arbori înalţi şi stufoşi care aproape îi acopereau faţada, lăsînd însă celor dinăuntru posibilitatea unei privelişti asupra oraşului şi a mării. Pe străduţa îngustă care ducea spre ea se jucau cîţiva copii. Percy îi întrebă dacă o cunosc pe doamna străină, tînără, frumoasă şi elegant îmbrăcată.

Toţi copiii răspunseră că o cunosc, că au văzut-o de multe ori plecînd sau întorcîndu-se acasă şi îi indicară vila asupra căreia îşi oprise atenţia tînărul american. El se îndreptă hotărît într-acolo.

Clădirea era înconjurată de o grădină, dar intrarea arăta că nimeni nu se sinchisea de vreun străin. Un gard metalic înconjura toată proprietatea dar porţile erau larg deschise.

Percy Stuart pătrunse în curte şi apoi urcă treptele scării de piatră care duceau la intrarea principală, încercînd să imite mersul unui om în vîrstă. Cît timp străbătuse scurta alee, el observă în fundul curţii un servitor care stropea nişte ronduri de flori aşa că se feri să nu fie zărit de acesta. Uşa casei era închisă şi tînărul american apăsă pe butonul soneriei. Foarte curînd apăru o bătrînă servitoare care vru să-l întrebe ce doreşte, dar,

în clipa cînd îl văzu mai bine, scoase o exclamație de bucurie :

— Domnule Durand ! Ce surpriză ! Ce bine îmi pare că vă văd ! Ce bine că v-ați întors ! Toată lumea era așa de îngrijorată că ați dispărut !...

Percy Stuart își dădu seama că izbutise să o înșele pe bătrîna servitoare. Fără un cuvînt, pătrunse în luxosul hol al vilei.

Bătrîna se făcu nevăzută, ducîndu-se în grabă să o anunțe pe stăpîna sa.

Valérie Bourdal nu întîrzie să apară. Era o femeie înaltă și zveltă, cu părul castaniu roșiatic, cu un ten palid. Frumusețea ei era desigur cauza multor nenorociri. Ea veni în întîmpinarea celui pe care-l credea a fi Aston Durand. Dar nu putu face decît vreo doi-trei pași șovăitori, căci scoase un țipăt puternic și se prăbuși fără suflare la pămînt.

Privelișteа celui pe care probabil nu spera să-l mai vadă îi produsese o prea puternică întipărire.

Percy se apropie de ea și, împreună cu bătrîna cameristă, încercă să-i dea primul ajutor. Îi fu de-ajuns să o atingă pentru a înțelege că fascinanta femeie își pierduse numai cunoștința și că se va trezi curînd.

În încăpere apăruse și un bărbat între două vîrste, care nu arăta a fi servitor și care se duse în grabă imediat mai apoi să telefoneze după un doctor. Percy Stuart profită de învălmășeala produsă ca să se facă nevăzut. El trecu printr-o cameră mică alături de hol și se ascunse după perdelele ferestrei care dădea pe un balcon cu grilaj metalic. De acolo putu observa cîteva clipe curtea vilei „Morini", unde se afla o splendidă limuzină Hispano-Suiza și un bărbat care se învîrtea preocupat în jurul ei.

Era desigur șoferul frumoasei franceze. Omul avea o figură bestială.

Percy așteptă ca acesta să se întoarcă cu spatele spre el și sări cu multă agilitate jos de pe balcon. Pentru tînărul sportsman, cei cîțiva metri care despărțeau fereastra de pămînt nu ofereau nici o dificultate.

Nici pentru mine nu ar fi oferit, pentru că în viața mea sărisem de la înălțimi mai mari decît putea fi de

la un balcon aflat la parter și pînă la sol. Dar, în definitiv, și eu mă puteam considera un sportsman.

Tînărul american se strecură pe lîngă zidul casei și pătrunse în curtea proprietății vecine, unde de asemeni nu se afla în acel moment nimeni. Acolo așteptă un răstimp ca să vadă ce se întîmpla în vila pe care o părăsise. Din nenorocire, era un loc de observație puțin propice și, în același timp, prezenta pericolul de a fi descoperit. Percy ieși așadar prin fundul curții și se grăbi să coboare pe șoseaua principală, tăind pe poteci în pantă, abia acolo își scoase masca, reluîndu-și identitatea sa obișnuită.

Vila „Morini" se zărea bine în depărtare și dacă cineva ieșit de acolo l-ar fi întîlnit pe tînărul american, nu ar fi putut să-l recunoască în bătrînul de mai înainte, care produsese atîta confuzie. Percy nu trebui să aștepte mult și observă că strălucitoarea limuzină aflată în curtea Valériei Bourdal plecase pe porțile larg deschise ale vilei. Tînărul american își continuă drumul prin mijlocul șoselei pentru a-l sili pe șofer să încetinească viteza.

Și, într-adevăr, peste numai cîteva clipe, mașina apăru la capătul șoselei și se îndreptă spre el cu mare iuțeală. Percy se făcu că nu aude claxonatul nervos al celui care conducea, plimbîndu-se ca un turist nepăsător. Mașina încetini viteza așa că tînărul american izbuti să observe numărul ei pe care și-l întipări în memorie și figura șoferului. Valérie Bourdal nu se afla înăuntru, ceea ce însemna că mașina plecase doar pentru a transmite cuiva un mesagiu grabnic.

Tînărul american înțelese că trebuie să acționeze numaidecît. El se duse neîntîrziat la gară unde știa că un tren avea să plece peste cîteva minute la Adelsberg. Era sigur acum că în această grotă se afla soluția enigmei dispariției lui Aston Durand. Valérie Bourdal se demascase singură. Ea știa în mod sigur că acesta a murit și de aceea fusese atît de tulburată de apariția lui. Desigur că, venindu-și în simțire și constatînd dispariția așa-zisului Durand, își dăduse seama că fusese victima unei înșelăciuni. Mașina care plecase imediat dovedea că perfida femeie avea să transmită știri despre cele întîmplate unor oameni care nu locuiau în oraș. Altminteri s-ar fi mulțumit să le telefoneze.

Percy Stuart ajunse la capătul drumului său și, folosindu-se de harta pe care o avea, se îndreptă spre Adelsberg. Dar cînd ajunse acolo constată cu întristare că trecerea era oprită, vizitarea grotei era permisă numai între anumite ore ale zilei. În fața lui se perindau ultimii vizitatori care ieșeau pe dinaintea paznicului.

Tînărul american așteptă să rămînă singur și spuse hotărît paznicului :

— Domnule, țin cu tot dinadinsul să vizitez grota ; am venit din America anume pentru aceasta.

— Este interzis, domnule ; după ora 5 ghizii nu vă pot întovărăși și drumul devine foarte periculos. Veniți mîine dimineață.

— Nu am nevoie de ghid ; dacă există unul dispus să meargă cu mine e foarte bine. Nu mă importă cît plătesc.

Paznicul vru să-i întoarcă spatele, dar Percy îl apucă de mînă și-i arătă un teanc de bancnote. Ele avură asupra bietului om un efect miraculos. Îi lăsă liberă numaidecît intrarea, dar îl rugă ca, la întoarcere, dacă va fi observat de cineva, să spună că a întîrziat în grotă după ce se dăduse semnalul de închidere, fără să-și dea seama, nu că i s-a îngăduit să pătrundă mai tîrziu.

Percy luă o făclie dintre cele care stăteau la dispoziția vizitatorilor și o aprinse. Apoi pătrunse în grotă pe traseul principal, care era indicat pe hartă. Era limpede că bătrînul Durand nu putuse urma unul dintre drumurile secundare care erau mult mai înguste și mai primejdioase și erau recomandate pe hartă numai sportsmanilor încercați.

Tînărul american examină cu multă atenție drumul, în ciuda frigului care se făcea din ce în ce mai simțitor. Avea în afară de făclie o lanternă cu baterie electrică și putea urmări toate urmele suspecte de pe jos.

Și, într-adevăr, speranțele nu-i fură înșelate. La un moment dat, spre capătul drumului, tocmai cînd nu mai nădăjduia să găsească nimic, descoperi o batistă elegantă prinsă în ghețurile din jurul unui pîrîiaș.

Cu mișcări febrile, tînărul american izbuti să o scoată din locul unde stătuse imobilizată. Într-un colț se afla brodată o monogramă grăitoare : A. D.

Percy nu mai zăbovi mult în acel loc, pentru că avea convingerea că trupul neînsufleţit al lui Aston Durand se afla pe aproape. Şi, într-adevăr, într-o deschidere lăuntrică şi îngheţată el descoperi cadavrul bătrînului zăcînd la pămînt. Urme înnegrite de sînge se zăreau risipite pe gheaţa din jur. Mortul avea o rană mare la cap, ca şi cum se lovise foarte rău în cădere. Gheaţa făcuse ca trupul să nu intre în putrefacţie, să se păstreze aproape intact.

Dar Aston Durand putuse fi lovit de cineva. Aşa gîndeam şi eu, dar desigur şi Percy Stuart. După toate probabilităţile, el fusese ademenit de femeia fatală şi asasinat acolo de nişte oameni care nu urmăriseră să-l jefuiască, ci doar să se scape de el. Oare nu chiar ea îl omorîse ?

Cine altcineva avea acest interes ? Percy avea să descopere acest lucru foarte curînd, deoarece eram aproape de sfîrşitul cărţii.

Făcînd drumul de întoarcere şi continuînd să reflecteze la strania enigmă a crimei din grotă, el observă la un moment dat siluetele a trei bărbaţi care se îndreptau spre el ameninţători, împiedicîndu-i ieşirea în mod vădit. Doi erau de statură mijlocie ; al treilea însă părea în întuneric un om de o forţă herculeană.

Cum de apăruseră aceştia ? Şi de unde aflaseră că Percy se afla acolo ? Cine îi informase atît de repede ? Nu cumva bătrînul barcagiu, care ar fi putut să fie un complice al banditilor ? Mă intrigau desigur aceste lucruri, dar pe moment, aş fi vrut să aflu cum de a scăpat tînărul american din această gravă încurcătură...

El nu-şi pierdu însă deloc cumpătul. Îşi continuă hotărît drumul spre grupul celor trei, care făcură numaidecît o mişcare la rîndul lor, distanţîndu-se unul de altul, pentru a nu-l lăsa pe temerarul tînăr să-i ocolească. Dar Percy se îndreptă liniştit spre cei doi care se aflau în stînga şi, dîndu-le impresia că-i va ataca, făcu o întoarcere bruscă şi aruncă făclia aprinsă drept în figura uriaşului.

Acesta se prăbuşi la pămînt scoţînd un urlet sinistru.

Imediat apoi, Percy Stuart se năpusti spre ceilalţi doi şi-i dădu celui mai apropiat o lovitură puternică de pumn

care-l doborî pe loc. În cădere, i se stinse făclia și, în confuziunea care se produse, tînărul american izbuti să se strecoare neatins spre ieșire. Își aprinse pila electrică, așa că găsi drumul numaidecît, cu multă ușurință.

Afară anunță pe paznic de cele întîmplate și chemă numaidecît poliția. Din nenorocire cei trei sceleraţi aflaţi înăuntru nu putură fi prinși deoarece peștera mai avea cîteva ieșiri, foarte greu accesibile, dar prin care aceștia se putuseră strecura afară, scăpînd cu fuga.

Percy Stuart părăsi numaidecît localitatea, după ce dădu poliției indicații precise asupra celor descoperite și se întoarse la Abbazia. De fapt misiunea lui era aproape îndeplinită deoarece reușise să descopere cadavrul celui căutat, iar condițiile în care murise se lămureau în zilele următoare, imediat după ce i s-ar fi făcut autopsia. Dar tînărul american nu se duse la hotelul „Ștefanie" unde își avea reședința, ci ținu neapărat să treacă pe la comisariatul de poliție ca să anunțe cu o clipă mai devreme pe tînărul Artur de descoperirea crimei din grotă.

Cînd povesti toate aceste comisarului, acesta rămase de-a dreptul uluit.

— Mister Stuart, sunteți de felicitat ! Nimeni nu mai spera să descopere enigma dispariției lui Aston Durand. Cu toții credeam că el s-a înecat într-un naufragiu. Vi-l voi aduce numaidecît pe tînărul dumneavoastră prieten pentru a-i anunța fericita veste. Dar eliberarea lui nu se poate face decît la ordinul procuraturii și ea va urma foarte grabnic, vă garantez.

Peste cîteva minute, Percy Stuart îl îmbrățișă cu efuziune pe Artur Durand.

— Știam că ești nevinovat ! îi spuse el. M-am luptat să te scap de grava acuzațiune care apăsa asupra capului dumitale. Banda care l-a ucis pe unchiul dumitale este identificată și se va afla curînd în dosul gratiilor. Valérie Bourdal își va găsi pedeapsa pe care o merită, atunci cînd ancheta va stabili ultimele amănunte. Ea este acum demascată.

La auzul acestor cuvinte prietenești, Artur Durand se făcu palid ca un mort și fața începu să-i tremure îngrozitor. Apoi, profitînd de o clipă de neatenție a celorlalți, se năpusti asupra lui Percy, strigînd cu voce răucă :

— Dacă nu mi-ai fi prieten și n-aș ști că ai acționat în favoarea mea, ți-aș zdrobi creierii !...

Fu nevoie de toți cei prezenți pentru a-l imobiliza pe tînărul Durand, pradă unei furii de nedescris. La ordinul comisarului, el fu transportat înapoi în celula sa.

Nici unul dintre noi nu mai înțelegea nimic.

Percy Stuart, în al cărui cap se făcea de obicei numai-decît lumină, rămase acum stupefiat, incapabil să articuleze o vorbă. Ceva misterios se dezvăluia în comportarea tînărului său prieten. Nu cumva, totuși, era și el implicat în dispariția unchiului său miliardar ? Ar fi vrut să-l întrebe, să stea de vorbă asupra unor lucruri care rămîneau nelămurite.

Tînărul american trebui să se resemneze, să se ducă la hotel, în așteptarea rezultatului anchetei, ca să reflecteze asupra a ceea ce avea de făcut. Era de așteptat ca aceasta să-i aducă noi surprize.

VII

Sătul de pămînturile Spaniei, un bătrîn oștean al regelui încearcă să-și găsească desfătarea în vastele geografii ale lui Ariosto, în acea vale a lunii unde sălășluiește timpul care-a fost risipit de vise, și în idolul de aur al lui Mahoma răpit de Montabàn.

Într-o blajină ironie față de sine însuși, imaginǎ un cavaler naiv care, cu mintea tulburată de lectura acestor miracole, pornește să caute aventuri și vrăji în locuri prozaice numite El Toboso ori Montiel.

Înfrînt de realitate, de Spania, Don Quijote se stinge din viață în satul său natal, către 1614. Și prea puțin va izbuti să-i supraviețuiască Miguel de Cervantes.

Pentru amîndoi, pentru visător și visat, întreagă această urzeală a fost întemeiată pe opoziția a două lumi: lumea ireală a romanelor cavalerești, lumea cotidiană și comună a veacului al XVII-lea.

N-au bănuit că anii vor sfîrși prin a șlefui discordia, n-au bănuit că și la Mancha, și Montiel, și uscatul chip al cavalerului vor fi, pentru viitorime, nu mai puțin poetice decît etapele lui Sinbad sau vastele geografii ale lui Ariosto.

Pentru că la începutul literaturii se află mitul, și tot astfel și la sfîrșitul ei.

JORGE LUIS BORGES, *Parabola lui Cervantes și a lui Don Quijote*

În ziua următoare, imediat ce m-am sculat, m-am apucat să sohițez un „plan" cel puțin pentru întreaga dimineață, căci aveam din ce în ce mai mult senzația că intrasem într-o serie de evenimente care se succedau monoton și așa aveau să se continue și de acum înainte. Războiul era ceva neplăcut, dar se desfășura încă departe, fără a-mi oferi ceva direct, emoționant, palpitant ; pentru mine era doar o ipoteză amenințătoare, improbabilă, nu prezenta pentru moment nici un pericol. Comunicatele beligeranților se urmau zilnic și erau atît de contradictorii încît nu puteai înțelege mai nimic, dacă ar fi fost să te iei doar după ele. Iar comentariile care se făceau...

M-am dus totuși și în dimineața aceea în „centru", pentru a lua ziare. Nu mai era de fapt o necesitate stringentă de a ne „informa", pentru că nici mama nu mai era prea curioasă să știe ce s-a întîmplat în lume. Am fi putut aștepta ora prînzului, cînd ziarele ajungeau să fie distribuite peste tot, chiar și în parc, de băieții ale căror strigăte umpleau tot văzduhul, în fine, cînd ele parveneau și la cei cîțiva vecini ai noștri care erau abonați la cîte un cotidian.

Numai că „ziarele" acestea și mai ales revistele care o interesau pe mama erau pentru mine un pretext zilnic foarte sigur de a pleca de acasă, așa că și în ziua aceea, pe la orele 10 mă aflam pe banca de pe Regală, cam în fața băcăniei domnului Timofte. Înainte de a sosi presa de la București, mi-a venit o idee : să-l caut pe Raul Spiegler, dacă se va fi aflat cu adevărat în Pucioasa, cum mă informase Coty. M-am dus deci ceva mai în josul străzii și am intrat pe un fel de ulicioară cu aspect rustic, urcînd o mică pantă unde, pe stînga, într-una din case, locuise familia Spiegler anul trecut.

Nu știam însă exact unde, așa că m-am învîrtit pe loc cîteva minute, fără să încerc a întreba de prietenul meu

a cărui prezență, în cazul că se ascundea, nu trebuia s-o divulg. După cîteva minute, cînd, negăsind pe nimeni, mă hotărîsem să o iau înapoi, m-am auzit strigat. Era Raul, în carne și oase, stătea pe prispa uneia dintre case, rezemat cu o mînă de un stîlp.

Mi-a făcut un semn mut dar vehement să mă întorc din drum, să intru la el în curte. Ceea ce m-am grăbit să fac.

Mi-a părut bine că l-am găsit; nu era unul dintre prietenii mei buni, de la București, dar ne înțelegeam amîndoi foarte bine atunci cînd ne vedeam și întîlnirile cu el, în lipsă de altceva, erau, mai ales aici la Pucioasa, binevenite. Raul era cu o clasă înaintea mea și fusesem cîtva timp colegi de școală. Dar el intrase în liceu și, în felul acesta, aproape că îl pierdusem din vedere. Raul era o sursă inepuizabilă de cărți de aventuri; el însuși citea enorm și avea cele mai neașteptate cunoștințe în materie, ceea ce-i dădea asupra multor băieți de aceeași vîrstă un avantaj zdrobitor. Era singurul dintre noi care poseda seria aproape completă cu *Aventurile lui Demonax, demonul văzduhului,* pe care nu o mai întîlnisem la nimeni și pe care dealtfel mi-o și împrumutase cu cîteva luni înainte. Totdeauna se purtase cu mine amabil.

De data aceasta, Raul părea puțin abătut; mi-a spus că nu iese din casă, pentru că „aștepta pe cineva", dar pe seară are să treacă pe la mine. Ca să-i stîrnesc curiozitatea, i-am pomenit de cărțile aduse de la București și de „Excentricele" pe care le achiziționasem aici în împrejurări atît de neprevăzute.

— Eu am citit aproape toate „Excentricele", îmi spuse el, cu un aer sceptic.

— Vino, totuși, să le vezi; poate găsești ceva care te interesează.

Ca să nu se lase mai prejos, Raul mi-a spus să-l aștept doar o clipă și a dispărut înăuntrul casei. Cînd s-a întors, avea în mînă două volume foarte groase, ale căror titluri nu-mi erau necunoscute.

— Uite *Aventurile lui Bill Gazon,* îmi spuse el, aici sunt toate, legate în două volume... Și mi-a spus că-i făcuse rost de ele o rudă a sa care lucra la *Adevărul* și *Dimineața,* editura care scotea aceste romane în fascicole.

Povestea lui Bill Gazon, tînărul temerar și etern disponibil pentru orice aventură, căruia niște japonezi îi răpiseră sora și el o urmărea pentru a o salva prin sute de peripeții, alcătuia un lung roman cam de aceeași factură cu „Excentricele" care-l aveau ca erou pe Percy Stuart. Numai că în cazul romanului în chestiune, eroul nu era un gentleman perfect, independent și manierat, maestru în toate sporturile, ci un cow-boy, așa cum îl arăta și coperta volumelor aflate în posesia lui Raul, călărind un cal impetuos alături de un indian care-l urma ca o umbră. Apoi în cărțile cu Percy Stuart, aventura dintr-o fascicolă se termina totdeauna cu bine și „însărcinarea" pe care tînărul sportsman american o primea de la Excentric-Club era îndeplinită. În cazul lui Bill Gazon, acesta rata tocmai pe ultimele pagini salvarea surorii sale din mîinile perfizilor răpitori și următoarea aventură se desfășura în mod neprevăzut, cine știe unde, uneori chiar pe alt continent decît precedenta.

— Nu sunt toate... Numai eu am citit vreo șaizeci.

Erau într-adevăr două volume foarte frumos legate, masive, care conțineau cîte douăsprezece fascicole fiecare. Dar numai atît.

Am făcut o nouă încercare de a-l scoate din casă pe Raul, invitîndu-l să mă întovărășească pentru a cumpăra ziarele. M-a întrebat ce mă interesează din lucrurile ce se scriu în ziare, că îmi spune el totul.

— Războiul merge foarte prost, preciză el pe un ton aproape stins... Nemții înaintează mereu, au ajuns foarte aproape de Varșovia. Ce mai vrei să știi ?

— Anglia o să cîștige războiul... i-am replicat eu. Anglia stăpînește cele șapte porți ale lumii : Gibraltarul, Malta, Suezul, Adenul... Singapore... și celelalte... Doar ea e stăpîna mărilor.

— Varșovia e capitala Poloniei, mi-a spus Raul, ca și cum și-ar fi închipuit că eu nu înțelesesem ce a vrut să spună, sau pentru că toată tirada mea nu-l interesase de fel.

— Dacă nemții cuceresc Varșovia, ce o să se întîmple ? l-am întrebat, totuși.

— Polonia o să se prăbușească, așa spune tata, mi-a răspuns el cu același glas uscat.

— Și, atunci ? E rău ?

— Ori că e !... Ce întrebare !... Războiul o să ia sfîrșit... Ce mai...

— Păi nu e bine atunci ?

— Cum o să fie ? Nu e bine, mi-a răspuns el, uitîndu-se în pămînt, nu e bine deloc...

A trebuit totuși să ne despărțim, eu îndreptîndu-mă spre chioșcul cu ziare, alături de care se afla mașinăria aceea care îmi oferea ispita fabuloasă a cîștigării unui aparat fotografic, doar cu cinci lei. Dacă Raul m-ar fi urmat, cu el aș fi avut încredere să încerc.

Dar el m-a condus doar pînă la colțul ulicioarei, — și gestul l-a făcut poate nu din amabilitate, ci doar ca să-și dea sieși curaj.

În clipa cînd i-am întors spatele și am început să mă depărtez, m-am auzit strigat din urmă.

— Să-ți spun o chestie... Fii atent, aici la Pucioasa s-ar putea să izbutim să punem mîna pe literele care ne lipsesc din firma fabricii „Gladys".

Era o idee, într-adevăr... Puteam să ne ajungem scopul, un scop urmărit de mult, de amîndoi, în aceeași prietenească colaborare. Fabrica de cremă de ghete „Gladys", cea care-și trîmbița calitățile produselor și în ziare și la Radio, punea pe fundul fiecărei cutii cîte o literă din cele șase care îi alcătuiau numele. În clipa cînd vreun client ajungea să le aibă pe toate, se putea duce la reprezentanța fabricii și primea gratis o cutie... Numai că, probabil în mod intenționat, toate cutiile pe care le cumpărasem și eu și Raul la București aveau doar anumite litere, nu nimerisem încă nici unul dintre noi sau dintre cunoscuții noștri S-ul. În provincie era de presupus că „banditii", cum le spunea Raul, puneau în cutii tocmai acele litere care ne lipseau nouă...

Dar ce puteam face eu ? Noi venisem de la București, după cîte îmi aduceam aminte, cu o cutie de cremă de ghete aproape nefolosită. Ar fi avut vreun rost să o pun pe mama să mai cumpere una de la Pucioasa pentru a-i descoperi în final litera pusă la fund ? Era de încercat, deși nu-mi prea dădeam șanse mari de reușită. Fiecare dintre noi avea o adevărată colecție de astfel de litere pe care le foloseam ca să le schimbăm între noi ; eu aveam

două A-uri, trei L-uri, încă un Y în plus. Dar nici măcar un singur S care mi-ar fi completat seria.

— Las' că vine vărul meu Fredy de la Botoșani, mă consolă Raul. Sunt sigur că acolo banditii nu pun în cutii altă literă... Îmi aduce el ce ne lipsește...

Cînd am ieșit în stradă, veniseră ziarele, dar nu mai avea nici un sens să mă grăbesc. Nimeni nu se mai îmbulzea să le cumpere.

Chiar pe mine, mai mult decît ceea ce se petrecea în Spania sau în Polonia, mă atrăgea automatul acela instalat cu insolență în mijlocul trotuarului și unde aveam impresia că zace ascuns norocul meu, șansa de a da o extraordinară lovitură.

M-am apropiat încă o dată de el pentru a-l privi. Aveam bani la mine ca să încerc cel puțin de două ori. Gheara atîrna imobilă deasupra prăzii, nimic nu mi se părea mai simplu decît să încerc, să o pun în mișcare. Numai că nu văzusem niciodată cum funcționa mecanismul...

În clipa aceea însă a răsărit lîngă mine Mielu Tralala. Dacă nu ar fi venit el la mine, cred că nici nu l-aș fi putut recunoaște, într-atît era de schimbat. Era îmbrăcat ca oamenii, cu niște haine curate, cu o cămașă albă închisă la gît, fără cravată. Avea părul lins, parcă dat cu briantină, în tot cazul atestînd în mod cert că a trecut prin el un pieptene, că a fost dat cu peria.

Dar mai surprinzător decît toate era faptul că avea pantofi în picioare. Niște pantofi nu prea noi, poate cu un număr sau două mai mari decît era potrivit pentru el, poate luați din garderoba tatălui său, dar totuși pantofi, ceea ce nu mai văzusem la el niciodată. În plus, nu știu cine avusese fantezia să-i înfigă la butonieră un boboc de trandafir roșu. Probabil ca să nu se deoache.

Numai zîmbetul lui șui, de prostănac sau de nebun, rămăsese același.

Misterul se lămuri repede. Fusese chemat la primărie, chiar de domnul primar în persoană. Acesta, care era un domn maior, avea să conducă peste cîteva zile un complicat exercițiu de apărare pasivă, la care era obligată să ia parte toată lumea din localitate.

Și, pe un ton grav, Mielu mi-a povestit că, în mijlocul parcului, acolo unde se afla un petic de teren degajat de orice vegetație, se va simula o scenă de război : căderea unei bombe incendiare, care va aprinde o baracă, un fel de colibă, pretext pentru pompierii profesioniști de a-și demonstra arta și a le arăta celor din echipele civile de apărare pasivă cum se folosesc aparatele de stins incendii, cum se izolează și se anihilează un astfel de sinistru, în sfîrșit cum se salvează victimele.

Ei bine, în toată această împrejurare extraordinară, cel care urma să facă dovadă de curaj și să joace rolul victimei, să se lase salvat de ceilalți de sub dărîmături, să fie dus cu targa pentru a primi primul ajutor de la niște doamne competente era el, Mielu ! De aceea fusese chemat la primărie, încheie el pe un ton important. Dar avu grijă să dauge :

— O să am la mine cîteva tiribombe, le am de la Crăciun... Cînd or lua foc !... O să vezi, o să fie o nebunie !... O să le dau foc !...

L-am întrebat cînd o să aibă loc toată demonstrația.

— Peste o zi, două... Dar o să afle toată lumea. Domn' primar a zis că trebuie să vină toată lumea în parc, cu măștile de gaze, ca să învețe să și le pună... O să sune sirena, așa că o să se audă peste tot...

Cascada aceasta de noutăți absolut senzaționale, care aveau să facă din nou din Mielu un fel de erou al urbei, mă surprinseră. O să sune sirena pentru a ne vesti pe toți ... Însă mulți nu știau nici măcar cum sună o sirenă.

Privirea îmi fu din nou atrasă de automatul miraculos. Și prezența lui Mielu, nu știu de ce, îmi dădu curaj, cu toate că el se arătă sceptic atunci cînd i-am spus că vreau să încerc.

— E o pungășie... O să vezi, pierzi banii...

În ciuda avertismentului lui, m-am hotărît să încerc marea lovitură ; am vîrît o monetă de cinci lei. S-a auzit un fel de uruit ușor al mecanismului și, cînd am tras maneta, gheara a început să clămpăne și să se învîrtească în toate direcțiile. De fapt, în secundele următoare, mi-am dat seama că ea nu putea fi manipulată propriu-zis, ci doar coborîtă și readusă pe verticală, apucarea făcîndu-se automat. Nu-mi vine să spun că aparatul de fotografiat

se afla așezat cu intenție într-un punct mort, pe deasupra căruia gheara nu ajungea niciodată, dar chiar dacă aceasta s-ar fi întîmplat să ajungă tocmai pe deasupra lui și eu aș fi comandat corect mișcarea de coborîre, ea nu ar fi fost în stare să-l apuce și, în genere, cred că nu putea să apuce obiecte așa de mari sau foarte alunecoase, de care nu s-ar fi putut agăța. Încît, după mai puțin de un minut de învîrteli și suceli inutile prin toate părțile, am auzit semnalul de încheiere a cursei și, cu un pocnet scurt, totul s-a oprit, gheara a sărit în sus și a rămas suspendată, deasupra tuturor minunilor inaccesibile, în poziția inițială.

— Cotul și pișcotul... exclamă Mielu. Cu asta te-ai ales, șefule!

Ar fi fost greu să nu-i dau dreptate, oricît aș fi fost de necăjit din cauza insuccesului.

— Ți-am spus eu că sunt niște hoți, continuă Mielu să comenteze dezolarea mea foarte vizibilă, dînd vina pe un plural și oferindu-mi cumva o explicație.

Cine puteau fi însă acești hoți?

De fapt, automatul trebuia să aibă o legătură cu magazinul de delicatese în fața căruia era instalat. Ceea ce mă contraria cel mai mult pe mine era faptul că, în momentul cînd mecanismul încetase de a mai funcționa, nu-mi căzuse nimic prin tubul de consolare din dreapta.

— Asta-i curată pungășie! spuse indignat Mielu și începu să zgîlțîie cutia metalică de la partea inferioară a aparatului.

Un cap intrigat, cu chelie, se arătă numaidecît în pragul prăvăliei cu pricina.

— Hei, domnu', domnu', i se adresă Mielu, aparatul e stricat. Nu a dat bomboana... De ce nu dați bomboana? E stricat aparatul!

— Nu e stricat, replică scurt bărbatul, așa e el.

Și ne întoarse spatele, în semn că nu acceptă nici un fel de discuție.

— Hei, domnu', încercă prietenul meu să insiste, asta nu se face, băiatul e de la București, vezi dumneata!

Eu eram gata să renunț. Dar Mielu fu de altă părere. Mai zgîlții de cîteva ori aparatul, apoi îmi spuse:

— Stai așa!

Şi înainte ca să pricep ce vrea să facă, se retrase puţin şi aplică o formidabilă lovitură de picior în tăblia din partea de jos a carcasei. Aceasta se desprinse cu un zgomot sonor şi pe trotuar se risipi o puzderie de drajeuri, confetti şi mai ales caramele Stollwerck, pe care le aşteptaseră, se vede, inutil, spre consolare, cei care rataseră apucarea vreunui obiect mai acătării.

Alături căzuse şi cutia metalică în care se adunau banii celor care riscaseră gestul de a-i introduce în aparat. Se afla însă doar o monetă de cinci lei ; era cea pe care o vîrîsem eu, nimeni altcineva nu-şi pierduse banii în ziua aceea, pe o iluzie zadarnică. M-am aplecat şi am luat moneta de jos.

Văzînd ce se întîmplă, omul din prăvălie, care mai adineaori refuzase să mai discute, apăru ca un balaur în prag.

Numai că Mielu, care se repezise la caramelele risipite pe jos şi îşi umpluse buzunarele cu cîţiva bumni buni, o luase la fugă şi se află deja departe.

— Hooţii, ţipă inutil după el negustorul, ieşind în mijlocul străzii.

Eu mă oprisem în loc ; i-am arătat moneta de cinci lei întorcînd-o şi pe faţă şi pe dos şi i-am spus simplu :

— Banii sunt ai mei ; i-am luat înapoi. Aparatul e stricat.

Omul cu aparatul s-a uitat crunt la mine, dar n-a zis nimic. Totuşi, pentru mai multă siguranţă, m-am îndepărtat de acolo, lăsîndu-l pe proprietarul automatului să încerce a repara ceva din dezastru. M-am grăbit spre casă, deoarece voiam totuşi să-mi aruno o privire în ziare. Ştirea pe care mi-o dăduse Raul, dar mai ales grava îngrijorare din tonul lui m-au făcut să mă gîndesc şi eu la evenimentele în curs pe cîmpurile de luptă şi care se desfăşurau aşa de imprevizibil.

Se pare că prietenul meu avea dreptate, nemţii se îndreptau spre Varşovia şi foarte curînd urmau să angajeze o bătălie care, în caz de victorie, avea să aducă prăbuşirea Poloniei, mult mai rapidă decît ar fi crezut cineva cu o lună înainte. Nu ştiam unde era situată capitala acestei ţări ; o bănuiam în tot cazul pe la mijlocul teritoriului. Aş fi putut să fac apel la Atlasul lui Coty, dacă

nu la cunoștințele lui de geografie, dar chiar admițînd că polonezilor le rămînea o parte din teritoriu neocupat, pierderea capitalei lor avea să aducă în principiu la încheierea ostilităților.

La fel de neînțeleasă ca și desfășurarea campaniei din Polonia era ciudata imobilitate a armatelor franco-engleze pe frontul de la granița cu Germania și Belgia. Era o imobilitate plină însă de amenințări și pe care nemții căutau s-o contracareze efectuînd febril lucrări de fortificații și întărind linia Siegfried. Încă mai îngrijorați decît ei erau spaniolii, care încheiaseră războiul civil, dar nu încetaseră de atunci să se teamă de o invazie a francezilor. După cum spuneau ziarele, guvernul generalului Franco trimisese de urgență un emisar secret la Paris, pentru a sonda intențiile acestei țări unde se refugiase guvernul republican și unde cercurile oficiale încurajau opoziția la adresa stăpînirii instalate la Madrid.

„Experiența istorică a arătat că ori de cîte ori Franța s-a angajat în acțiuni ofensive în direcția vest, ea a ajuns inevitabil să treacă Pirineii, declara un comentator al situației. Amintirea ororilor săvîrșite de francezi în Spania pe vremea lui Napoleon sunt încă vii în această țară. Oare la ora actuală Franța se consideră îndeajuns de puternică pentru a se angaja într-un război dincolo de Rin fără a avea spatele asigurat ? În momentul de față, situația militară a armatelor generalului Franco e atît de precară încît numai cîteva divizii franceze trimise asupra lor ar cuceri Spania în cîteva zile".

În același ziar, cîteva rînduri mai încolo, în cadrul altei știri se putea citi o declarație oficială a ministrului de război francez, generalul Maurin, făcută în Camera Deputaților și care părea să fie un fel de răspuns la aceste temeri : „Cînd am consacrat atîtea eforturi construirii unei bariere fortificate, credeți oare că am mai putea fi atît de nebuni ca să ne lansăm, dincolo de această barieră, în cine știe ce aventură ?"

Generalul francez avea în modul cel mai evident dreptate. Linia Maginot era într-adevăr formidabilă, de netrecut ; era probabil ca și linia Siegfried să fi fost inexpugnabilă, mai ales că nu existau pare-se intenții din partea armatelor franceze de a o ataca.

Dar atunci cum se va fi decis soarta războiului ?

Mi-am petrecut toată după-amiaza neieșind din casă și parcurgînd la întîmplare știrile pe care mi le ofereau de-a valma ziarele și revistele din ultimele zile, pe care pînă atunci le lăsasem aproape necitite, fără să le urmăresc în ordine cronologică. Totul îmi apărea enigmatic, absurd : declarațiile persoanelor în drept se băteau cap în cap cu desfășurarea efectivă a evenimentelor, pronosticurile cele mai ferm exprimate se vedeau dezmințite aproape imediat, comentariile care se făceau despre cîte o împrejurare mai generală nu se justificau decît în măsura în care erau mai ambigue și mai vagi.

Lectura acestor maldăre de hîrtie mă surprindea cu atît mai mult cu cît enigmele cu care eram eu obișnuit în cărțile mele de aventuri aveau o logică a lor, neprevăzutul intra în mecanismul acțiunii, un nou episod se corela cu celelalte, și totul își găsea o justificare într-un final bine precizat.

VIII

— Ah, domnule Holmes! Ați izbutit să elucidați și această complicată enigmă! exclamă cuprins de mirare doctorul Watson.

— Stai puțin, scumpe doctore, nu te grăbi să tragi concluzii pripite... Să vezi ce va urma abia de acum înainte.

ARTHUR CONAN DOYLE, *Aventurile lui Sherlock Holmes*

Se înnoptase de-a binelea în clipa cînd Percy Stuart se întoarse la hotelul „Ștefanie". Cînd ajunse în fața biroului de recepție fu întîmpinat de funcționarul amabil care-i dăduse în cursul dimineții unele lămuriri asupra excursiilor pe care le-ar fi putut face

— Ei, Mister Stuart, înțeleg că ați petrecut o zi plăcută la Adelsberg...

— Da, răspunse tînărul american. Și datorită acestei vizite am putut lămuri misterul morții bătrînului Durand...

— Oh, domnule, făcu uimit funcționarul, mă bucur tare mult. Directorul hotelului nostru va fi de asemenea foarte satisfăcut. Știți probabil că domnul Aston Durand a locuit aici pentru scurtă vreme, înainte de dispariția sa misterioasă?... Am avut cu toții destule neplăceri cu

poliția care bănuia că va găsi la noi urmele răufăcătorilor care l-au ucis pe domnul Durand.

— Da, însă toate acestea au luat acum sfîrșit, prin descoperirea cadavrului și lămurirea felului în care el a fost ucis. Dar spune-mi, te rog, Aston Durand nu primea niciodată vizita aici a unei oarecare Valérie Bourdal, o femeie tînără și frumoasă, elegantă, foarte distinsă ?

La auzul acestei întrebări, atît funcționarul de la biroul de recepție, cu care Percy vorbise, cît și unul mai tînăr aflat tot acolo se apropiară vădit interesați.

— Nu, niciodată nu a venit la bătrînul Durand această frumoasă franceză.

— Dar s-ar părea totuși că o cunoașteți...

— Oh, desigur că o cunoaștem ! se grăbi să-l lămurească pe Percy funcționarul mai în vîrstă. Doamna Bourdal a locuit aici de mai multe ori pînă acum vreun an. Venea nu numai în timpul sezonului, împreună cu nepotul celui dispărut, cu domnul Artur Durand. Era dealtfel prietena lui intimă și locuiau împreună atunci cînd trăgeau la noi. Uneori însă a locuit și singură.

Știrea aceasta îl lăsă stupefiat pe tînărul american. Și pe bună dreptate, deoarece ea dovedea că Artur Durand nu era străin de dispariția unchiului său. În tot cazul, așa cum bănuisem eu încă de la început, știa mai multe lucruri decît declarase la anchetă și voise să-i spună lui Percy. Acesta greșise așadar atunci cînd își închipuise că prietenul său este complet nevinovat. Ceva foarte neclar stăruia în întreaga afacere.

Descoperirea aceasta oricît îl surprinse pe Percy, dar nu îi tulbură șirul investigațiilor. El se prefăcu indiferent și îl întrebă pe funcționar

— Spuneai că de un an de zile, Valérie Bourdal a încetat de a mai locui aici, la hotelul „Stefanie" Dar nu cumva știți dacă a continuat să aibă relații cu tînărul Durand ?

— Ba da, relațiile lor au continuat în mod sigur, dar cred că amîndoi se fereau de domnul bătrîn. După cîte se înțelegea, domnul Aston Durand nu era de acord cu legătura dintre această femeie depravată și nepotul său. Valérie Bourdal îi telefona din cînd în cînd lui Artur Durand, sau îi trimetea mesagii prin diferite persoane,

uneori chiar prin băieții de la hotel, dar evita să fie văzută cu el.

— Se poate stabili precis cînd a locuit ea ultima oară la noi, interveni cu multă amabilitate funcționarul mai tînăr. Registrele pe anii trecuți se află însă în păstrarea directorului nostru. Acum nu se poate face nimic, dar mîine dimineață îl vom anunța. Suntem convinși că vă va da toate informațiile necesare cu multă plăcere.

Percy Stuart își luă rămas bun de la cei doi și urcă în apartamentul său. Era obosit și puțin consternat de cele aflate despre legătura dintre tînărul Artur și Valérie Bourdal. Nu era exclus ca această femeie diabolică să fi exercitat o influență atît de nefastă asupra lui încît să-l fi atras în intrigile pe care le urzise spre a-l înlătura pe Aston Durand. Descoperind țelele intrigii, Percy dezvăluise complicitatea prietenului său. Aceasta era sigură, pentru că numai așa se explica purtarea lui atît de ciudată în momentul în care aflase de demascarea frumoasei franceze.

Dar, în momentul în care pătrunse în cameră și aprinse lumina electrică, el rămase încremenit : în fața sa se distingea silueta unei femei care se ridicase în picioare și-i ieșise în întîmpinare. În ciuda vălului care-i acoperea fața, tînărul american își dădu numaidecît seama că era tocmai aceea pe care o căuta : Valérie Bourdal. Frumoasa femeie se apropie de el și, cu o voce șoptită, plină de emoție, rosti :

— Mister Stuart, știu că sunteți un prieten al lui Artur și că doriți să-l salvați din groaznica nenorocire care s-a abătut asupra lui. Vă declar că nu este deloc vinovat de asasinarea unchiului său, dar și eu și el suntem amestecați în evenimentele care au dus la moartea lui.

Percy Stuart se uită cu mare atenție la cea care-i vorbise astfel. Faptul că venise singură să facă mărturisiri dovedea ori că e nevinovată ori că e capabilă de cele mai diabolice intrigi.

— Am venit, continuă Valérie Bourdal, pentru a vă cere protecție. Și viața mea și aceea a prietenului meu sunt în primejdie. Veți înțelege numaidecît de ce, atunci cînd vă voi povesti totul.

Tînărul american o invită pe vizitatoarea sa să ia loc și să se calmeze. Apoi vru să comande ceva de ale mîn-

cării, dar tînăra franceză îl opri cu un gest grăbit, atunci cînd îl văzu punînd mîna pe telefon, și-i spuse :

— Nu trebuie să-mi dezvăluiți prezența aici, la dumneavoastră. Cei care mă urmăresc atîta ar aștepta. M-am strecurat cu multă dibăcie pînă în camera dumneavoastră. Am intrat pe scara de serviciu, profitînd de întuneric, și v-am găsit foarte greu camera, dar fără să mă fi văzut cineva.

Pe măsură ce o asculta, Percy începea să se convingă de sinceritatea spuselor ei. O invită așadar din nou să se așeze comod, iar el aduse o băutură întăritoare și pahare din micul bar aflat într-una din camere. Cînd se mai liniști, Valérie Bourdal începu să vorbească

— Mister Stuart, e pe cale să se întîmple o mare nenorocire, Și eu și Artur suntem urmăriți de o bandă de răufăcători care nu ar ezita să comită cea mai mare fărădelege pentru a-și atinge scopurile criminale. Să mă explic. Totul a început acum vreo doi ani, cînd întîmplător l-am cunoscut pe prietenul dumneavoastră. Nu am să vă ascund că pe atunci eram o femeie frivolă care ducea o viață de distracții și petreceri ușoare prin cazinourile de pe Coasta de Azur. Am cunoscut mai mulți bărbați, dar în clipa cînd l-am văzut pe Artur m-am îndrăgostit de el fulgerător. Și el mi-a arătat de la început o mare simpatie și între noi s-a născut un simțămînt puternic care ne-a unit. Ne-am dat imediat seama că suntem făcuți unul pentru celălalt.

Fraza aceasta o mai întîlnisem și în alte romane și ea constituia pentru mine cea mai bună garanție a unei declarații sincere. Indiferent de intuițiile extraordinare ale lui Percy Stuart, eu îmi dădeam seama că Valérie Bourdal spunea adevărul.

Eram, deci, hotărîți să punem capăt vieții pe care o dusesem, să ne căsătorim și să plecăm în America, unde situația lui Artur nu era excelentă, dar ne oferea mai multă siguranță. Știam că el nu mai e un om bogat, că își cheltuise averea, dar puțin îmi păsa, voiam să iau totul de la început, să-mi schimb viața pe care o dusesem pînă atunci. Sentimentul divin al dragostei e mai puternic ca orice.

Totul mergea foarte bine pînă în clipa fatală cînd, la Nisa, Artur l-a întîlnit pe unchiul său, care făcea o croazieră pe Marea Mediterană și care tocmai se pregătea să se îmbarce. Relațiile dintre ei nu fuseseră niciodată prea amicale, dar el era singura rudă apropiată a bătrînului bogătaș. S-a gîndit să mă prezinte și să-i mărturisească intenția noastră de a ne căsători și a duce o existență onestă. Ne-am gîndit amîndoi că poate bătrînul ne va ajuta.

Dar el tocmai pleca, era foarte grăbit și, întrucît Artur luase cunoștință de itinerariul său, ne-am aflat amîndoi la Abbazia la hotelul „Stefanie", unde știam că avea să tragă și el. A sosit într-adevăr la ziua fixată și Artur i-a dezvăluit planurile noastre într-o seară pe care am petrecut-o cu toții la restaurantul hotelului. Bătrînul nu ne-a dat un răspuns precis, a părut însă binevoitor și, la despărțire, i-a dat o însărcinare lui Artur, un comision de afaceri, trimițîndu-l pentru vreo două săptămîni să trateze ceva cu o bancă din Elveția.

Nu am înțeles în prima clipă ce are să ne întîmple, credeam că e un semn al împăcării dintre ei.

Valérie Bourdal se opri din povestire și își șterse ochii umeziți de lacrimi. Apoi continuă, în timp ce Percy Stuart o urmărea cu atenție încordată ca să nu piardă nici un amănunt care i-ar fi fost folositor pentru reconstituirea faptelor.

— La vreo cîteva zile după aceea, am primit o scrisoare prin care eram încunoștințată că, la ordinul domnului Aston Durand, a fost închiriată pentru mine vila „Morini" din cartierul Miramar din Fiume și că trebuie să mă prezint numaidecît pentru a lua în primire cele specificate în contract. Bineînțeles că m-am bucurat foarte mult ; credeam că e un cadou al unchiului lui Artur în vederea apropiatei noastre căsătorii.

Dar de abia ajunsesem acolo și mă instalasem în splendida vilă că m-am trezit cu o vizită a „binefăcătorului" meu. El mi-a propus de fapt un tîrg : să renunț la nepotul său care trebuia să plece în America pentru a face o căsătorie avantajoasă, cu o domnișoară de rangul său, iar mie îmi propunea să devin amanta lui.

Am respins indignată o asemenea odioasă propunere. Domnul Durand nu s-a supărat, mi-a spus că îmi lasă timp să mă gîndesc pînă la sfîrșitul sezonului următor. Îmi plătise chiria și salariile personalului de serviciu pînă atunci. El tratase dragostea dintre mine și Artur ca o chestiune de afaceri, care putea fi schimbată cu o sumă de bani, după cum îi convenea lui. Era convins că o să mă răzgîndesc.

Am rămas singură, pentru că pe Artur nu l-am mai văzut cîteva luni și nu aveam unde să-l caut. El nu știa nimic de uneltirile unchiului său și credea că acesta îl luase ca un fel de asociat al său, trimițîndu-l în colțurile cele mai depărtate ale lumii. Adresa mea nu o cunoștea și un timp mi-a trimis scrisori la hotel. Pînă la urmă, am dat de el și Artur, ca dovadă a iubirii sale, a rupt orice relații cu unchiul său, în ciuda avantajelor materiale pe care începuse să i le ofere. Forța divină a dragostei e în stare să învingă orice piedici. El a venit la mine la Fiume și ne hotărîsem să plecăm de acolo, aveam de gînd să ne întoarcem în America și să începem o nouă viață, dar atunci a survenit din nenorocire ceva neprevăzut.

Anume am fost descoperită de banda lui Barbanti, un ticălos care mă terorizase și la Nisa și de care abia reușisem să scap, fugind de acolo. Îl cunoscusem în lumea interlopă ; este un individ deosebit de periculos. Mîna lui dreaptă e un oarecare Pasqualini, un om de o inteligență diabolică, pe care l-a ajutat să evadeze din Insula Dracului și care face orice la ordinele stăpînului său. Are ca ajutor pe un uriaș, căruia i se spune Marele Semo și care de asemenea îi este foarte credincios. Ei au venit peste mine, au început să mă amenințe, după ce mi-au propus să-l jefuiesc pe Artur. Nu știau că acesta e de fapt un tînăr sărac. Mai tîrziu, mi-au propus același lucru să fac cu bătrînul Durand.

Le-am răspuns că bătrînul e foarte șiret, că nu are niciodată bani asupra lui, că lucrează numai cu cecuri și că jefuirea lui nu ar fi nici o afacere. Dar ei nu au renunțat. Au vrut la un moment dat să-l răpească pe Artur pentru a obține o mare sumă pentru răscumpărarea lui de la bătrînul bogătaș. A fost destul de greu să-l lămuresc pe Barbanti că cei doi sînt certați și că Durand,

așa zgîrcit cum e, nu ar da nici o centimă ca să-și salveze nepotul.

Între timp sosise la Abbazia Aston Durand și începuse să vină la mine sau să stabilească întîlniri cu mine prin diferite locuri unde el se plimba, încercînd să mă convingă să primesc tîrgul. L-am întovărășit la restaurante, în scurte excursii, în plimbări pe mare, dar am continuat să-i resping propunerile, deși el mi-a declarat dragoste. În preajma morții sale, a venit la mine și mi-a arătat chiar el o copie a testamentului pe care îl făcuse și care tocmai îi sosise prin poștă de la New-York. Cînd se certase cu Artur îl dezmoștenise de tot pe nepotul său ; în caz că ar fi murit, intenționase să-și lase întreaga avere unei instituții de binefacere. Acum schimbase testamentul, îi lăsa jumătate din avere lui Artur, cu condiția ca să accepte propunerea pe care mi-o făcuse și să rup relațiile cu nepotul său, care trebuia să se întoarcă imediat la New-York.

Mi-a lăsat timp să mă gîndesc, așa cum făcea de obicei, și a plecat. Discuția noastră a fost ascultată de unul dintre oamenii lui Barbanti. Dealtminteri la Vila Morini eu eram aproape sechestrată, banditii aveau un om de al lor în persoana șoferului limuzinei mele care mă spiona tot timpul. Cred că și aici la hotel au un om infiltrat pe undeva care urmărea tot ceea ce făcea bătrînul, deoarece erau foarte bine informați. Am primit astfel un telefon în lipsă de la Aston Durand, sau cel puțin așa mi-a spus camerista, care dorea să viziteze grota de la Adelsberg. Vestea nu m-a mirat deloc, pentru că și față de mine bătrînul își exprimase dorința de a vizita mai multe regiuni pitorești și grota de la Adelsberg e un loc de mare reputație. Mai tîrziu am înțeles că totul fusese aranjat de banda lui Barbanti ca să-l răpească pe Aston Durand cu ajutorul meu. Ei l-au chemat în Fiume folosindu-se de parola care însemna că eu i-am făcut invitația de a veni la întîlnire și îl voi întovărăși.

Bătrînul ținea într-adevăr să viziteze grota ; banditii știau acest lucru cînd au plănuit răpirea lui. Cînd am pătruns înăuntru, odată cu ceilalți turiști, nu mi-am dat seama numaidecît ce se întîmplă. Dar curînd am rămas singuri într-o galerie secundară care se desprinde din

galeria Victor-Emanuel. Atunci de-abia am observat că în locul ghidului care trebuia să ducă făclia și să ne arate frumusețile naturii se afla Pasqualini. Nu am înțeles ce vor să facă acei sceleraţi. Am crezut că vor să-l omoare pe bătrîn și am început să țip după ajutor. Dar imediat a apărut Marele Semo care se afla și el prin apropiere și m-a imobilizat cu forța sa. L-au apucat pe Aston Durand și au vrut să-l împingă în acea galerie, care are o ieșire prin cu totul altă parte decît intrarea și pe care puțini o cunosc. Dar bătrînul a opus o dîrză rezistență la care ei nu se așteptaseră. Apăruse și Barbanti și toți se luptau cu el. La un moment dat, unul dintre ei l-a lovit pe bătrîn în cap și au crezut că el a leșinat. Abia după ce l-au tîrît vreo sută de metri încercînd să-l scoată din grotă, au înțeles că murise.

În culmea furiei, căci tot planul lor fusese zadarnic, au început să mă acopere pe mine cu injurii, să mă blesteme, să mă amenințe în tot felul.

Aici Percy Stuart o întrerupse pe frumoasa femeie ; îi venise o idee :

— De ce crezi că nu au încercat să te ucidă pe dumneata ?

— Au vrut să lase impresia că a fost un accident. În caz că s-ar fi dovedit că e o crimă, era mai bine ca eu să fiu în viață, pentru că acuzațiile se îndreptau toate împotriva mea. Așa că m-au tras pe mine afară din grotă și m-au adus înapoi la vila Morini.

— De ce nu ai declarat lucrurile acestea poliției atunci cînd s-a descoperit lipsa bătrînului Durand ?

— Pentru că toate bănuielile se îndreptau împotriva mea și a lui Artur. Bătrînul avea la el copia testamentului pe care mi-l arătase și mie și care dovedea că nepotul său avea acum interesul ca el să dispară. Se putea crede că eu l-am adus în interiorul peșterii, unde fusesem văzuți intrînd doar noi doi, și că îl lovisem în cap pentru a încerca să-l ucid. Și, apoi, cine ar fi crezut toată povestea aceea cu șantajul și amenințările care planau asupra mea ? Barbanti și ai lui s-ar fi făcut nevăzuți într-o clipită, îndată ce și-ar fi dat seama că poliția ar fi pornit pe urmele lor.

— Și, mai departe, ce s-a întîmplat ?...

— În lunile următoare am rămas așteptînd, fără să pot face nici o mișcare. Cadavrul nu fusese descoperit. Artur fusese scos de sub orice bănuială. Numai că bandiții nu abandonaseră gîndurile lor criminale ; voiau acum să facă cu el ceea ce nu le reușise cu unchiul lui, pentru că aflaseră că el devenise între timp moștenitorul marelui milianar.

Eram disperată, cu atît mai mult cu cît eram așa de bine păzită încît nu puteam face nici o mișcare. Totuși am reușit să strecor un bilet printr-un mesager care a ajuns în mîna poliției. Biletul acesta avea de scop să ducă la arestarea lui Artur, pentru că aceasta însemna redeschiderea anchetei. În închisoare, el era în afară de orice pericol de a fi ucis sau răpit. Arestarea lui i-a speriat pe bandiți, ceea ce mi-a dovedit că procedasem bine. Lor nu le convenea deloc redeschiderea anchetei ; se temeau că Artur va spune adevărul de data aceasta.

Percy Stuart admiră inteligența acestei femei disperate care lupta temerar pentru dragostea ei.

— Venirea dumneavoastră, Mister Stuart, la vilă ieri dimineață a reprezentat pentru Barbanti o lovitură neașteptată. El și-a schimbat brusc planurile, deoarece și-a dat seama că un detectiv excepțional de dibaci se află pe urmele lor. Ați făcut însă bine că ați dispărut imediat mai apoi, deoarece Pasqualini, care se afla în vila mea, v-ar fi ucis. M-au lăsat pentru prima oară cîteva ore aproape singură. Trebuia să mă salvez, altfel aș fi fost pierdută. Dar unde să mă duc? Profitînd de panica lor, m-am strecurat afară și am alergat la o vecină, o doamnă cu care izbutisem să mă împrietenesc. Ea m-a ascuns, apoi mi-a adus o mașină cu care m-am transportat aici la hotel, pentru că trebuia să vă comunic toate acestea numaidecît. În cazul că eu aș fi fost ucisă, mărturia mea l-ar fi ajutat totuși hotărîtor pe scumpul meu Artur să se salveze.

Percy Stuart fu profund impresionat de vorbele frumoasei femei.

— Tot ceea ce mi-ați spus mie acum va trebui să repetați mîine dimineață în fața oamenilor justiției care anchetează cazul, zise el.

— Nu va mai avea prilejul! se auzi în cameră o voce tunătoare.

Cei doi tresăriră miraţi şi îşi îndreptară privirile spre uşă. În pragul ei stătea un bărbat care, înainte ca ei să înţeleagă ceva, descărcă în direcţia lor mai multe focuri de revolver.

Apoi izbucni într-un rîs sardonic şi se făcu nevăzut.

Percy Stuart fu atins uşor de un glonte la o mînă, dar frumoasa franceză pe care o ochise banditul se prăbuşi într-un lac de sînge.

Era pentru prima dată că povestea aceasta a tînărului american mă impresionase realmente şi mă lăsase perplex. Ar fi fost oare posibil ca ea să ia sfîrşit prin moartea frumoasei franţuzoaice şi prin condamnarea lui Artur Durand, căruia îi dispăreau odată cu ea probele cele mai sigure ale nevinovăţiei?

Aş fi vrut să aflu, dar venise peste mine mama cu mare gălăgie şi mă somase să sting neapărat lampa şi să mă culc. Doctorul îmi interzisese într-adevăr să citesc la lumina pîlpîitoare a unei lămpi cu petrol, şi chiar mă simţeam obosit. Dar ţineam să aflu finalul, aşa că m-am repezit asupra ultimelor pagini.

Mai ales că acţiunea se îndrepta spre rezolvare, tînărul american nu fusese grav rănit şi se aruncase pe urmele agresorului. Numai că, din nefericire, acesta cunoştea bine intrările în hotel şi dispăruse fără urmă.

Zgomotul detunăturilor alarmă tot hotelul. Pasagerii se îndreptară spre apartamentul lui Percy şi printre ei fu şi un medic care dădu Valériei Bourdal primele ajutoare înainte de a fi transportată la spital. Rănile ei erau grave dar nu mortale.

Percy Stuart telefonă între timp poliţiei pentru a o pune la curent cu cele întîmplate. Cel care încercase s-o ucidă pe Valérie Bourdal fu prins numaidecît. El era cel de al doilea funcţionar de la biroul de recepţie care ascultase cu atîta atenţie discuţia lui Percy cu celălalt. Încercînd să se strecoare pe scara de serviciu, fusese surprins de Bill care îi ieşise în întîmpinare auzind zgomotul produs de revolver. Acesta îi aruncă numaidecît un lasso în jurul gîtului şi-l imobiliză.

Era un complice al lui Barbanti şi chiar în noaptea aceea destăinui poliţiei locul unde acesta se ascundea. Banda periculoşilor răufăcători fu prinsă numaidecît.

Percy întîrzie cîteva zile în frumoasa staţiune. Ar fi vrut să petreacă o binemeritată odihnă imediat ce telegrafie Clubului Excentric, la New-York, anunţîndu-l că şi-a îndeplinit misiunea. Dar din păcate, acest lucru nu fu posibil : abia avu timp să se ducă la spital pentru a o vedea pe Valérie Bourdal. Aceasta era acum în afară de orice pericol şi Percy avu norocul de a-l întîlni acolo pe Artur Durand care-i mulţumi şi îl îmbrăţişă cu efuziune.

Percy se despărţi de cei doi după această întîlnire atingătoare. Abia ajuns la hotel, el primi o telegramă de la New-York, cuprinzînd :

Cea de a 128-a însărcinare

„Marea bancă Defour din Rio de Janeiro e pe pragul falimentului. Sunt în joc multe milioane de dolari, reprezentînd economiile unor oameni modeşti.

***Toate indiciile** arată că ar fi vorba de un faliment fraudulos. Percy Stuart e însărcinat să demaşte pe escrocul Defour".*

Excentric Club

IX

În conștiința noastră, jocul este opus seriozității. Opoziția rămîne deocamdată la fel de ireductibilă ca și noțiunea de joc însăși. La o mai îndeaproape cercetare, opoziția joc-seriozitate nu ne mai apare însă nici concludentă, nici certă. Putem spune: jocul este ne-seriozitate. Dar în afară de faptul că această sentință nu spune nimic cu privire la însușirile pozitive ale jocului, ea este și extrem de labilă. De îndată ce în loc de „jocul este ne-seriozitate" spunem „jocul nu este serios", opoziția ne-a și trădat, pentru că jocul poate foarte bine să fie serios. În plus, întîlnim numaidecît diferite categorii fundamentale ale vieții, care intră și ele în sfera ne-seriozității, dar care nu mai corespund jocului. Rîsul se află într-o anumită antinomie cu seriozitatea, dar nu este cîtuși de puțin legat de joc. Copiii, fotbaliștii, șahiștii, joacă serios, fără nici o înclinare spre rîs. Lucru curios: tocmai operația pur fiziologică a rîsului este proprie exclusiv omului, în timp ce funcția plină de tîlc a jocului omul o are comună cu animalele. Aristotelicul animal ridens *îl caracterizează pe om în opoziție cu animalele în mod aproape mai categoric decît* homo sapiens.

JOHAN HUIZINGA, ***Homo ludens***

Se terminase, nu mai simțeam nici o plăcere să mă duc la plimbare în „centru" ; aveam să o fac totuși și în dimineața aceea, într-o scurtă trecere pentru a cumpăra ca de obicei ziare, dar numai atît, pentru că epuizasem descoperirea a tot ceea ce ar fi putut fi interesant în acest oraș.

L-am zărit în curte pe Spiridon care însă se arătase mai rezervat față de planurile mele de aventuri în comun, de cînd cu accidentul petrecut cu două zile înainte, în Ialomița.

Ca și cum eu l-aș fi făcut să cadă în apă !

Dar m-a urmat totuși în livadă, unde silueta lui Coty, care, de data aceasta, stătea așezat fără nici o fereală pe șezlog, era foarte vizibilă. Și Mielu era acasă, dar nu s-a apropiat de noi.

Am schimbat cu Coty cîteva cuvinte, exprimîndu-mi mai ales îngrijorarea pe care mi-o transmisese Raul. El a fost de acord că e ceva adevărat în știrile alarmante ale prietenului nostru, dar și multe exagerări.

— Ce Polonia, ce Varșovia ! Ia lăsați-mă cu chestiile astea !... Raul e un fricos nemaipomenit, îl știu eu.. Se sperie pe degeaba, de orice...

— Ai mai citit ziarele din ultimele zile ? Ce spune tatăl tău ?

— Deocamdată nimic... E la București, dacă se întîmpla ceva, venea el să ne ia. Așa a spus.

Dar în clipa în care începusem să discutăm de eventualul plan pentru ziua aceea, care presupunea mai ales o vizită la Raul, pe care trebuia neapărat să-l scoatem din casă, măcar pentru a-i demonstra că nu are de ce să se teamă, a survenit ceva absolut extraordinar : ca și cum Destinul voise să ne ofere noi surprize și să ne avertizeze că e zadarnic să facem ipoteze asupra „logicii" desfășurării evenimentelor și să luăm măsuri, în mijlocul ogrăzii gazdei lui Coty, la numai cîțiva metri de noi, a căzut și a început să facă salturi din ce în ce mai mici, ajungînd pînă în fața noastră, o minge de fotbal. O minge de fotbal de un tip mai mare decît aceea zisă „Numărul 3 Mociornița" cu care jucasem noi acest sport. Nu era nici ca aceasta, dar nici cît una reglementară, folosită în meciuri oficiale. Era mai grea decît mingea numărul 3

și făcută din petice de piele romboidale de culoare gri deschis. Era aproape nouă.

Am privit-o stupefiați. Dar înainte ca vreunul din noi să întrebe ceva, Coty veni cu explicația :

— Polonezii !

La auzul acestui cuvînt, care putea semnala un grav pericol, noi, în loc să ne trîntim pe loc la pămînt și să ne ascundem în iarba înaltă ca indienii mohawsks, din prerie, am ridicat și mai mult capetele și ne-am îndreptat privirile spre strada Matei Basarab, de unde venise bolidul.

— Polonezii, explică în continuare Coty ; sunt refugiații polonezi... Au venit și la noi să caute camere... Sunt niște băieți pe vizavi...

— Sunt și la tanti Cateluța... Are două familii, interveni și Spiridon, fericit că ne poate oferi și el o explicație.

— Polonezii ăștia au o grămadă de bani, spuse și Mielu, care se apropiase de noi. Îi știu eu.

Coty luă mingea și se îndreptă spre poartă.

Vizavi, într-o curte cu gardul neobișnuit de înalt, se putea simți o oarecare mișcare. Apoi vreo două-trei capete blonde se iviră pe deasupra ulucilor. Coty ținea mingea cu o mînă ca s-o vadă polonezii, dar aceștia se temeau pesemne să iasă. Ajunse în mijlocul străzii, cînd în sfîrșit s-a deschis poarta și a apărut un băiat de vreo doisprezece ani, spelb și el, îmbrăcat în alb, dar cu o cămașă roșie, care putea fi de sport.

— Nu le-o da, spune-le să jucăm mingea cu ei... propuse Mielu, — și eu găsii ideea bună.

Pe poartă apăru încă un polonez, tot un băiat, de vreo doisprezece-treisprezece ani, sau oricum mai înalt decît primul, apoi unul ceva mai mic.

— Moi... vous, strigă Coty la ei, jouez foot-ball ? !

De partea cealaltă urmă o pauză de surprindere, apoi unul făcu spre Coty gestul de a-i lua mingea, parcă incredul mai mult decît dușmănos.

— Nix, replică acesta retrăgîndu-se puțin, jouez foot-ball !

Cel mai mare dintre polonezi dădu afirmativ din cap, ca și cum ar fi înțeles ceva.

— Aha ? ! Wollen Sie mit uns Fussball spielen ? doch ?

— Yes, aprobă Coty, cu aerul că a și înțeles ceva din propunerea interlocutorului său.

Urmă o vie discuție între cel care lansase fraza și ceilalți, dar în limba lor ininteligibilă pentru noi, în care predominau ș-urile și sîsîiturile. Apoi unul dispăru în curte și peste cîteva momente se întoarse cu un alt băiat, tot blond ca și ceilalți, dar parcă mai în vîrstă, fără însă a fi mai înalt decît tovarășii săi.

— Wollen Sie mit uns Fussball spielen ? repetă el întrebarea, parcă pentru a se asigura.

— Ja, i-am răspuns eu.

— Zwei Mannschaften : Rumänien und Polen ?

— So...

— Sehr gut !...

Și a luat cu un gest hotărît mingea imaculată din mîinile uluitului Coty și a dat un fel de ordin camarazilor săi, care părură a-l asculta.

Cei cinci polonezi s-au așezat în lungul drumului, unul ducîndu-se și marcînd poarta echipei lor cu pietroaie dintre cele care zăceau sempitern pe mai toate drumurile din această localitate, așteptînd să fie folosite la o mereu amînată „reparare" a părții carosabile.

După care, cu aceiași pași hotărîți, se duse în terenul nostru și măsură cu talpa distanța dintre buturile porții improvizate.

— Pe ce jucăm ? mă întrebă Coty. Să stabilim pe ce jucăm.

— Pe nimic. Pe ce să jucăm ? Ăștia nu știu de-alde d-astea.

— Spune-le că la 10—0 le luăm mingea și echipamentul, stărui Coty.

— Lasă, am replicat eu, nu cred că o să ajungem la un asemenea scor.

— Trei cornere, hent careu ! continuă Coty. Să nu fie discuție.

— Asta se știe, am răspuns eu, ca să nu mai trebuiască să mă hazardez în formularea pe nemțește a unei fraze atît de complicate.

L-am pus pe Sipiridon în poartă, deoarece nu eram sigur pe ceea ce ar fi putut fi aportul lui pe teren.

Mielu avea însă propriile sale aprehensiuni și ținea să pună și el condiții :

— Măi, nene, ăștia o să ne nenorocească la țurloaie ! Eu așa nu joc. Spune-le să se descalțe.

— Polonezii nu joacă în picioarele goale, ți-o spun eu.

— Mamă, mamă, ce-o să ne mai paradească atunci... O să vedeți. Ia te uită la ăsta, ne spuse el, arătîndu-ni-l pe băiatul cel mai scund, care era și cel mai zdravăn.

Acesta avea în picioarele foarte scurte ciorapi care acopereau gleznierele, ca un adevărat jucător de fotbal ; părțile de la genunchi în jos se înfățișau bombate ca niște ghiulele.

— Asta e ! Așa e jocul...

— Da-ntreabă-i, jucăm pă opțai ? stărui Mielu cu o nouă întrebare, doar așa, ca să-și dea și el aere de cunoscător într-ale foot-ballului.

— Nu... Nu jucăm... răspunsei eu ezitînd, pentru că nu-mi dădeam seama dacă respectarea regulii offseidului, pe un teren atît de mic, era sau nu în favoarea noastră, care eram și mai puțini. Ce să-i mai întreb ? Să începem și vedem noi după aia cum o să fie...

— Hai să începem odată, interveni iritat Coty, că eu nu pot să stau mult cu voi.

Polonezul care făcea pe șeful celorlalți înțelese că eram gata și se duse la centrul terenului, schimbă cîteva vorbe cu altul, apoi, spre stupoarea noastră, scoase un fluier din buzunarul de sus al cămășii sale kaki și sună prelung și strident începutul meciului.

N-a durat mult ca să ne dăm seama că polonezii ne dominau nu numai numeric, ci și ca tehnică. Abia ne dezmeticisem noi cu cine aveam de-a face, că unul dintre ei, driblîndu-l ușor pe Spiridon, care părăsise poarta și se afla pe la mijlocul terenului nostru, înscrise un gol de toată frumusețea și simplitatea.

Succesul fu primit de ceilalți cu țipete de bucurie, cu exclamați puternice.

— Bă, dobitocule, îl apostrofă Coty pe Spiridon, ce dracul căutai afară din poartă ? Tu nu știi că trebuie să aperi poarta ?

— Da' ce, bre, eu nu joc ? făcu acesta, începînd să se întunece.

— Măi Spiridoane, am intervenit eu ; joci și tu, dar stai în poartă, aștepți să vină mingea la tine, nu te duci tu după ea. Așa e jocul... Tu ești portar.

Spiridon se întoarse cu privirea înnegurată la locul indicat.

Faza următoare era să aibă foarte rapid același deznodămînt, dar am fost întrerupți din joc de un car cu boi care căra pietroaiele acelea sulfuroase pentru băi și care-și făcuse apariția la un capăt al străzii.

Am așteptat să treacă, polonezii arătînd scîrțîitorului și greoiului vehicol un plus de atenție intrigată, apoi am reluat partida. Polonezii se dovediră curînd și mult mai rapizi decît noi, nu doar mai eficienți. Un atac al nostru, pornit de la un aut, nu duse la nici un rezultat. În schimb, adversarii noștri se duseră fulgerător direct în careul nostru și trecură mingea pe lîngă aiuritul Spiridon, ca și cum acesta ar fi fost un stîlp al porții pe care ar fi trebuit să o apere, înscriind al doilea gol cu tot atîta ușurință.

„Portarul" nostru părea a nu avea idee că-i era îngăduit să pună mîna pe minge, ba chiar că ăsta e rolul lui, să o prindă. O lăsase să treacă într-un zbor la semiînălțime, într-o poziție destul de ușor de parat. Șutul polonezului nu fusese prea puternic. Primisem un gol absolut copilărește, numai din vina lui Spiridon. Era limpede că acesta nu cunoștea regulile jocului și mai mult ne încurca în postul în care-l plantasem.

— Bă, fleață, țipă la el, înciudat, Coty, ce ai stat așa, de lemn-Tănase ? Nu puteai să prinzi mingea ? Ce te holbezi la mine ? Tu nu ai habar să joci...

Uitînd de dezastrele lor de acasă, polonezii săreau în sus de bucurie și repetară pe toate tonurile șișîiturile lor de entuziasm.

— Așa cum vine treaba, văd eu că o să rămînem fără izmene... comentă sinistru Mielu felul în care evolua scorul partidei.

— Așa e dacă joci cu toți fraierii... continuă sufocat de enervare Coty.

Eu am încercat să mă arăt împăciuitor, de teamă ca Spiridon să nu se supere și să ne lase baltă.

— Lasă, mă Coty, jocul e joc... Nu te ataca !... Hai să-i dăm înainte, o să egalăm noi !

— O să !... Osă şi cu Bosă erau fraţi !... Nu vezi ce ne-a făcut dobitocul ăsta ?...

Am trimis pînă la centru mingea, pe care, cu o privire neagră, o recuperase Spiridon, alergînd după ea pînă la capătul străzii. Numai că, în acel moment, apăru la gard doamna Vasilescu, care-şi chemă în casă băiatul cu ameninţări şi ţipete :

— Coooty, vino imediat în casă, măgarule, ţi-am spus să nu mai ieşi din curte dimineaţa că îţi rup urechile !

— Lasă-mă, dom'le, în pace ! răspunse Coty enervat la culme. Stau numai puţin, trebuie să egalăm... Nu-i putem lăsa pe ăştia să ne bată aşa... Ce dracul !...

— O să te bată tac-tu diseară cînd o veni, o să vezi tu, dacă nu o să ştii la geografie... Vine el şi te-nvaţă minte să pierzi vremea pe străzi...

Coty, roşu violent la faţă de enervare, se întoarse resemnat către noi :

— Eu mă car, măi băieţi...

Şi apucă brusc mingea pe care ar fi trebuit să o pună la „centru" şi, de necaz, trase o lovitură formidabilă la întîmplare, în aer, dar nu în direcţia porţii adverse, ci în sus, aproape vertical.

Mingea se duse ca un bolid în sus, pătrunzînd în coroana unui plop şi rămînînd acolo, prinsă între două crăci.

Era un gest laş, dezonorant, comis împotriva oricărei reguli de sportivitate, nejustificat de supărarea care-l cuprinsese pe Coty. Polonezii se întrerupseră din jubilaţie şi urmăriră nedumeriţi ce se întîmplase cu mingea.

Ca să sporească proporţiile dezastrului, care şi aşa era destul de mare, Spiridon începu să plîngă, aşa cum avea obiceiul, cu întîrziere, repetînd aceleaşi cuvinte şi ameninţări pe care le mai auzisem o dată :

— Hă, hă, hă ! Las' că vine el nenicul şi-ţi arăt eu ţie... O să vezi tu ! Să te mai prind că treci pe la mine prin curte !...

Dar Coty, fără să se uite înapoi, deschisese deja poarta casei sale şi intrase în curte, urmînd îndemnurile mamei sale care continua să bodogănească.

— Mi-ai scos sufletul cu corijența aia și nu te mai potolești odată, nu te mai înveți minte !...

Toți ne-am adunat la locul cu pricina, polonezii vociferînd pe limba lor tot felul de soluții, pentru noi absolut de neînțeles. Unul a încercat, fără nici un succes, să scuture plopul.

Dar Mielu Tralala meditase adînc și găsise deja o soluție.

— Stați așa, măi băieți ! făcu el cu un aer de superioritate care impuse cel puțin tăcere în tabăra partenerilor noștri de joc.

Și se retrase cîțiva metri de copac, luă cîteva pietre de pe drum și începu să le arunce, încercînd a nimeri mingea. Prima nu avu nici un efect ; izbise cu putere doar tulpina plopului, dar a doua nimeri exact mingea. Aceasta se desprinse din locul unde stătuse și alunecă vreo jumătate de metru mai jos între două ramuri, rămînînd într-o poziție parcă și mai stabilă decît la început.

Polonezii scoaseră exclamații de uimire și de consternare.

— Ei, fir-ar ea a dracului de păcătoasă, comentă și Mielu, necăjit de eșec, lasă că o dau eu jos și de acolo, n-aveți nici o grijă.

Dar proiectilele pe care continuă să le trimeată în acea direcție, deși au atins de cîteva ori ținta, nu clintiră mingea buclucașă din loc.

Era la vreo patru-cinci metri de sol, stătea bine înțepenită, complet nepăsătoare față de toată agitația noastră.

— Păzea, făcu Mielu în cele din urmă, că mă duc după ea...

Și scuipă în palme, apoi se repezi cu un salt pe trunchiul arborelui, începînd să se cațăre ca o pisică, cu gesturi scurte care-l ridicau încet, încet în sus.

Dar nu făcu nici măcar un metru și-l văzurăm sărind înapoi la pămînt. Se răzgîndise. Îi venise o idee. Se uită la polonezi cu obișnuita lui privire ciudată și rătăoită și spuse :

— Nu așa, măi băiete, să-mi dea ceva.

L-am privit nedumerit :

— Ce să-ți dea, măi Mielule ? Hai urcă-te odată să terminăm povestea...

— Să-mi dea ceva ! repetă el cu obstinație. Că le dau eu jos băsica...

— Ce să-ți dea ?

Polonezii se uitau la el fără să priceapă vreo vorbă, dar își dăduseră seama că a intervenit o complicație neprevăzută.

Mielu își purtă scurt asupra lor privirea, apoi zise cu hotărîre :

— Cozondracii !

— Ce, mă ? Ce să-ți dea ?

— Cozondracii !

— Ce e aia ?...

Mielu se apropie de grupul de polonezi și arătă cu mîna spre pieptul unuia dintre ei :

— Asta.

Băiatul, care era îmbrăcat într-un aproximativ costum tirolez, avea niște bretele într-adevăr extraordinare, legate în față și în spate de cîte două benzi orizontale late, probabil din piele, fixate pe pînză, ca niște hamuri, cu catarămi solide și strălucitoare.

Polonezii nu înțelegeau, dar își dăduseră seama că Mielu are nevoie de ceva. Nu știau însă ce.

— Was ist los ? Was will dieser Dummkopf ?

— Er will diese... diese...

Și, pentru că nu știam cum se spune pe nemțește, am arătat bretelele băiatului.

— Was will er ? Die Hosenträger ?

— Ja, die Hosenträger...

— Aber ist er verückt ? exclamă stupefiant polonezul care vorbea nemțește.

— Măi, Mielule, lasă bancurile și suie-te și dă jos mingea, l-am rugat eu. Nu-i putem lăsa pe băieții ăștia așa. Au jucat fotbal cu noi...

Dar Mielu se retrăsese cîțiva metri, ca Ahile în cortul său, vrînd să arate că nu acceptă nici o discuție.

Nici unul dintre noi nu observase însă că unul din polonezi se dusese în curtea casei sale și peste cîteva clipe apăru cu o prăjină a gazdei sale, una dintre acelea care înalță și fixează frînghiile de rufe.

Mielu întoarse privirea către plopul cu pricina, fără a se mișca din loc.

Prăjina adusă nu se dovedi suficient de lungă pentru a ajunge la minge, dar nici polonezii nu erau așa de proști ca să se dea bătuți în fața acestei constatări. Cel mai înalt dintre ei îl luă în cîrcă pe cel mai slăbănog și acesta, după cîteva izbituri și icneli infructuoase, dădu jos mingea.

Înainte ca totul să se soluționeze în felul acesta simplu, Mielu încercă să mai facă o propunere.

— Măi fîrtate, dați-mi fluierul ăla de vardist și mă uro eu în pom și vi-o dau jos...

Polonezii nici nu se uitară la el, fericiți că au reintrat în posesia mingii.

— N-auziți, mă gorobeților, țipă Mielu disperat, cînd văzu că a pierdut partida. Ce fel de oameni oți fi ? Nu înțelegeți nimic ? !

Fără să-și ia rămas bun de la noi, fără să întoarcă măcar privirea, polonezii se făcură nevăzuți în curtea lor, dincolo de gard, în secundele următoare.

Cînd m-am întors acasă, am aflat cu surprindere că mama e plecată în vecini, la numita Cateluța.

Știrea m-a alarmat, întrucîtva. Însemna că se dusese să afle ceva de la radio, că se petrecuseră deci unele evenimente care justificau curiozitatea ei de a afla noi știri sau măcar situația generală în mersul războiului.

Eu nu citisem ziarele din ziua aceea ; ar fi trebuit să mă grăbesc să mă duc să cumpăr unul, măcar „Universul". Probabil că se întîmplase ceva. În fond, mă gîndeam, sosirea acestor polonezi în refugiu, nu de plăcere, nu vestea nimica bun. Războiul se desfășura într-un sens cu totul nedorit și neașteptat de noi. Războiul acesta îi afecta grav pe vecinii noștri și s-ar fi putut să nu ne ocolească nici pe noi, așa cum sperau toți. Afirmațiile domnului Timofte, cum că nemții erau foarte afurisiți, se confirmau și trebuiau luate în considerație.

M-am dus deci, înainte de a lua ziarele, la tanti Cateluța, ca să văd ce s-a întîmplat.

Dar acolo, am dat peste cu totul altceva. Mama fusese chemată de Cateluța și de maică-sa pentru a se consulta cu ea în chestiunea gravă a măritișului fetei. Cateluța

era în preajma acestui mare eveniment, era logodită sau așa ceva, dar avea unele dubii la adresa viitorului ei tovarăș de viață. Cu o seară mai înainte avusese o întrevedere cu o oarecare Madame Trifoi, care era „din București", o reputată prezicătoare care venea în fiecare an la Pucioasa să-și trateze niște reumatisme, cu care ocazie era căutată și consultată de numeroase persoane din localitate. Cateluța avusese o primă întrevedere cu Madame Trifoi ; apoi, chiar în seara precedentă, o invitase pe prețioasa ghicitoare la ea acasă, încercînd să smulgă cît mai multe de la ea. După ambele ședințe rezulta, în afară de multe lucruri bune, semnalarea unui pericol : viitorul soț avea înclinația spre damele de tobă, sau numai o slăbiciune. Nu reieșea clar cît de grav e pericolul, dar Cateluța știa ceva despre o blondă cu ochii verzi, în legătură cu care se pronunțase și cuvîntul „amanteză", așa că...

Era îngrijorată și discutase cu mama despre temerile ei.

— Eu am mai mulți cavaleri, spuse ea, știți... Dar vreau ceva hotărît.

Mama persiflase toate aceste preziceri și se arătase optimistă la adresa mariajului acestei fete pe care o cunoștea de cînd era mică.

Partea cea mai interesantă a acestei discuții a fost cînd Cateluța a pomenit de planul ei de a recurge la marile mijloace și a-l consulta pe profesorul King, celebrul chiromant, care tocmai venise din străinătate. Întrevederile cu acest straniu personaj costau însă enorm și fata care dorea să-și scruteze viitorul ar fi vrut să se ducă în prealabil la o „reprezentație" a acestuia, ca să-și dea seama „ce e cu el".

Eu am prins din aer ideea și am rugat-o insistent pe mama să mă lase să mă duc în seara aceea cu tanti Cateluța. După oarecare oponență, mama a cedat la intervenția fetei și mi-a dat voie s-o întovărășesc, cu condiția să nu întîrzii mult, să fiu cît mai devreme acasă.

Se pare că reprezentațiile profesorului King deveniseră extrem de căutate din clipa în care marele om preeizase pe afiș că va face revelații senzaționale cu privire la desfășurarea războiului.

Eram dispus să mă folosesc de îngrijorarea bietei fete pentru a găsi un subiect suplimentar de distracție și a-mi satisface o curiozitate de cu totul alt ordin decît al ei... Și asta într-o împrejurare în care oamenii se duceau să caute în revelațiile profesorului King lămuriri asupra propriului lor destin, dar și asupra mersului istoriei, fără să-și dea seama că „logica" acesteia, deși rămînea pe dinafară, era, după formula hegeliană, intrinsecă oricăror desfășurări posibile a evenimentelor care-i interesau pe ei.

X

Se făcea așteptat; chiar așa și era. Sporea încordarea întîrziindu-și apariția. Lumea înțelegea asta, dar numai pînă la o anumită limită. Pe la orele nouă și jumătate, publicul a început să aplaude — un fel politicos de a-și demonstra o îndreptățită nerăbdare, deoarece prin asta își dovedea totodată și bucuria de a aplauda. Copiii găseau chiar și în aplauze o distracție...

S-a auzit un gong, căruia i s-a răspuns un „A !" pe mai multe voci și cortina s-a dat la o parte. Apoi, fără ca în sală să se facă întuneric, vrăjitorul își făcu intrarea.

THOMAS MANN, *Mario și vrăjitorul*

Am parcurs destul de grăbiți drumul de numai cincizece minute care ne ducea de la locuința Cateluței pînă în Parc, în sala de baluri, unde urma să se producă profesorul King. Asta pentru că tovarășa mea de petrecere întîrziase neprevăzut de mult cu pregătirile complicatei ei toalete. Pe măsură ce ne apropiam și fata îmi transmitea îngrijorările ei, emoția mea în fața oricărei surprize, pe care o considerasem la început a nu putea fi decît distractivă, se transformă într-o ușoară spaimă. Pentru că, în fond, nu ne duceam doar la un spectacol

oarecare, ci aveam să asistăm la o ședință de înaltă magie, în cadrul căreia urma să se producă un vrăjitor reputat, dispus în primul rînd să-și sperie publicul pentru a-l convinge.

Am ajuns, deci, foarte repede și atmosfera prozaică din jurul stabilimentului unde se dădeau de obicei baluri ne-a calmat cu desăvîrșire. Afișul mare cu capul profesorului King se zărea de la distanță ; figura lui emaciată era strînsă în turbanul alb, dominator. Am observat însă, atunci cînd m-am apropiat mai mult de el, că pe afiș fusese adăugată o banderolă de hîrtie conținînd o înștiințare în plus față de ședințele precedente că de acum înainte marele magician va fi asistat de „celebra Salomeya" — o femeie deci, dar pesemne atît de celebră încît nu se mai dădea despre ea nici cea mai simplă lămurire, eventual cine era și ce rost avea prezența ei în spectacol.

Intrarea în sală era păzită doar de o femeie care elibera plictisită biletele ; nimeni nu se mai afla pe acolo, deoarece amatorii păreau a nu se îmbulzi la acest ultim spectacol extraordinar.

În sfîrșit, nimic „supranatural" în toată ambianța doar întunecoasă, nici măcar vreun amănunt interesant, cît de cît ieșit din comun, care să-ți rețină atenția, în afară de faptul că femeia care ne-a luat banii și i-a numărat distrată, iar apoi ne-a eliberat biletele, o roșcovană aproximativă, în vîrstă de vreo treizeci de ani, ținea o țigară aprinsă între degetele mîinii drepte, niște degete prelungite cu cele mai lungi unghii pe care le văzusem vreodată pînă atunci, și care erau vopsite cu un lac vișiniu-vînăt, ca și cum ar fi fost ghearele unei păsări răpitoare, dintr-o speoie de mine necunoscută.

Am intrat în sală întîmpinați de o melodie cunoscută, sprințară :

O, Dona Clara,
Ich hab dich tanzen gesehn !
O, Dona Clara,
Du warst so wunderschön !

Am recunoscut vechile bănci gălbui, asemănătoare cu niște pupitre școlărești, înșirate pe două rînduri, cu un

spațiu liber între ele, aceleași care mă surprinseseră și în precedenta mea vizită acolo, cu un an înainte, la acel film la care adormisem ; nu erau scaune, ca la cinematografele din București. Scena se prezenta acoperită cu o cortină vișinie, avînd o draperie imobilă în partea de sus, de culoare neagră. Sala, luminată și ea mizer, era pe jumătate goală ; cei vreo sută de spectatori se aflau risipiți peste tot, dar cu precădere înghesuiți în față, unde predominau copiii. Era bine trecut de șapte și spectacolul din fericire nu începuse, deși era anunțat pentru acea oră.

Ca și cum intrarea noastră ar fi însemnat un semnal, abia ne-am găsit locuri convenabile, firește cît mai în față, puținele becuri au început să se stingă treptat, în timp ce în culise se auzea un fel de răpăitură ca a unei tobe, iar un pian începu să intoneze energic o melodie de cu totul altă factură decît *Dona Clara*.

Toată încăperea rămase în întuneric mai multe clipe, apoi cortina roșie începu să se tragă încet, misterioso, și pe scenă se putu distinge o masă acoperită pînă la podea de o pînză de culoare întunecată, luminată de pîlpîirile relativ nesigure ale două lumînări înfipte în două sfeșnice.

Apoi, și la rampă se aprinseră cîteva becuri și un bărbat arătos, îmbrăcat într-un frac negru, care mie mi se păru elegant, în tot cazul mai prezentabil decît un chelner, își făcu apariția. Muzica încetase a se mai face auzită și bărbatul salută cu o formulă pompoasă publicul și anunță începerea spectacolului.

El făcu o destul de lungă prezentare a personalității profesorului King, fără să precizeze însă unde se născuse acesta și cînd ; vorbi mai mult despre călătoriile fabuloase pe care le întreprinsese în vederea studiilor și a descoperirii feluritelor secrete păstrate de diferiți magicieni prin tot felul de colțuri ale lumii, apoi despre turneele marelui om în calitatea lui de magician. În sfîrșit, vorbitorul solicită atenția în numele profesorului King deoarece toate performanțele de magie albă sau neagră pe care le înfăptuia acesta presupuneau o maximă concentrare, care-i puneau în pericol sănătatea, așa că „nu se mai repetă".

Apoi se trase din fața mesei și făcu un gest larg de prezentare cu mîna întovărășit de o ușoară plecăciune. Abia atunci publicul putu să-și dea seama că la masă

şedea, aş spune cu coatele şi ţinîndu-şi mîinile încrucişate, însuşi cel despre care se vorbise : profesorul King.

Toată lumea aplaudă în ropote, în timp ce magicianul îşi plecă fruntea într-un fel de salut sau răspuns enigmatic. Era destul de asemănător cu imaginea din poză, mai puţin privirea care nu se putea distinge şi care în efigie era verzuie. Comparaţia se impunea de la sine pentru că în spatele omului viu, în fundul scenei, se afla lipită pe un panou imaginea din afişele publicitare. Figura reală a profesorului King apărea însă şi mai enigmatică, ba chiar aproape sinistră, datorită becurilor de la rampă care aruncau lumina în sus, făcînd din orbitele lui nişte văgăuni insondabile, în timp ce pîlpîitul nelinişţit al luminărilor îi multiplica umbrele la fiecare mişcare, într-un joc artificial, menit să sporească misterul întregii apariţii şi prezenţe.

Bărbatul în frac se întoarse în momentul cînd se reinstalase liniştea şi se adresă din nou sălii, precizînd că el este un simplu asistent care se ocupă de partea „mehanică" a demonstraţiilor, toată arta, toată forţa şi abilitatea extraordinară aparţin de fapt profesorului King, iar femeia Salomeya, cum i-a zis el, este cel mai extrordinar medium care a fost văzut vreodată.

Aceasta apăru într-un fel de paşi de dans săltăreţi, care se transformară într-un mers ataxic ; făcu şi ea o plecăciune, dar adîncă, îndoindu-şi trupul mult în faţă, apoi, cu mişcări încete, îşi vîrî capul între picioarele larg desfăcute, pînă cînd se transformă într-un fel de semn de întrebare, sau într-un vierme miriapod. Publicul scoase un murmur de admiraţie, care fu întrerupt de redresarea dintr-o mişcare a femeii Salomeya ; aceasta sărise brusc, rămînînd într-o poziţie de „drepţi" şi părul ei, care se revărsase pînă la podea, păru o flacără pe deasupra unei luminări tenebroase.

Nu mi-a fost greu să identific în extraordinara femeie pe aceea care ne vînduse biletele la intrare. Era îmbrăcată într-un fel de tricou de mătase roşie, strălucitor, de la gît pînă la picioare, în care avea nişte pantofi cu tocuri extrem de înalte.

Insolitul acestui „costum", care lăsa să i se vadă formele trupului, de parcă ar fi fost dezbrăcată, a produs în

sală mai multă senzație decît îndoitura excesivă a salutului ei acrobatic : cineva, în spatele meu, s-a mirat cu voce tare, întrebîndu-se cum de n-a plesnit mătasea aceea pe ea, nu cum de a putut să-și curbeze în asemenea grad corpul, fără a păți ceva... Apoi femeia execută un fel de rond în același pas dansant pe scenă și se opri lîngă masa profesorului King.

Un alt bărbat, tot în frac, apăru pe scenă și aduse cu el două scaune simple de lemn, care nu vesteau nimic extraordinar. El le așeză în fața mesei profesorului King și acesta făcu asupra lor cîteva contorsiuni cu mîinile. Apoi femeia care așteptase liniștită într-o parte se apropie de magician și acesta își îndreptă mîinile spre ea.

Trebuia să înțelegem că trupul femeii devenea treptat, pe măsură ce asupra lui se exercitau „pasele", din ce în ce mai rigid. În sfîrșit, la un gest al profesorului King bărbatul care adusese scaunele și care era un individ zdravăn, mai scund decît celălalt, dar mai solid, luă pe Salomeya care înțepenise ca o scîndură și o așeză cu mare ușurință pe spătarele celor două scaune, făcînd din trupul ei un fel de pod între ele.

Primul dintre cei doi bărbați explică forța supranaturală care o stăpînește acum pe acea femeie cu aparențe fragile. Pentru a face și o demonstrație, ceru ajutorul celuilalt bărbat, care-i făcu din palmele mîinilor un fel de „scară", ca aceea cu care sunt săltați călărețiii în șa, și se urcă pe burta femeii înțepenite și rămase acolo cîteva clipe atît cît să-i ajungă pentru a saluta larg publicul și a primi aplauzele acestuia.

Apoi sări jos, făcînd să duduie podelele, în timp ce trupul parcă pietrificat al femeii nu înregistră nici un fel de schimbare din poziția în care-l lăsase profesorul King. Adevărata scenă senzațională avea să urmeze abia atunci, marele magician urmînd să execute o mișcare de levitație cu trupul femeii. Asta însemna că magicianul o va ridica pe femeie în aer, dar furăm avertizați, „nu cu forța mușchilor sale", ci grație unei puteri supranaturale. Așa explica publicului bărbatul în frac și, în secunda următoare, și el și celălalt se retraseră după cortină.

Toba se făcu auzită în surdină și, la un moment dat, în timp ce profesorul King murmura cuvinte neînțelese,

în șoaptă numai, care nu se adresau sălii, pentru că desigur că erau un secret al său, trupul femeii începu să se înalțe, ca și cum ar fi fost purtat de niște mîini nevăzute, se desprinse la cel puțin un metru de punctele de sprijin, rămase așa, susținut parcă numai de mirarea generală, apoi se întoarse la locul inițial, fără ca spectatorii uluiți să priceapă prea bine ce se întîmplase.

La un semn decis al magicianului, Salomeya păru a se trezi dintr-un somn, începu să miște brațele, să-și răsucească capul, și bărbatul care adusese scaunele se grăbi să o apuce de talie pînă cînd trupul ei reveni la viață și la elasticitatea lui obișnuită. Sala se dezlănțui în aplauze, în timp ce femeia se înclină de cîteva ori la rampă, dar nu repetă salutul acela senzațional de la prima ei apariție ; în sfîrșit, dispăru în culise, în timp ce bondocul adună scaunele și le luă cu el.

Prezentatorul reapăru și el și dădu, dacă se poate spune așa, o explicație „științifică", plină de termeni rebarbativi, scenei pe care publicul o putuse vedea, apoi anunță că urmează un alt număr „mai ușor", dar pentru care solicita amabilitatea și colaborarea sălii. Anume, profesorul King va accepta să fie legat la ochi și va ghici numele, vîrsta și alte date personale ale oricărui spectator din sală.

Se produse o ușoară surprindere printre spectatori. Omul în frac, după ce legă pe magician la ochi cu o mare basma neagră, făcu apel la spectatorii care voiau să ia parte la noul număr să ridice o mînă.

Nu se oferi nimeni, dar sala fu cuprinsă de o rumoare indistinctă.

Atunci, pe un ton familiar, bărbatul în frac începu să facă tot felul de propuneri și de invitații. Fără succes însă, așa că pînă la urmă coborî printre rîndurile de pupitre și, văzînd că nu o scoate la capăt, se adresă unui tînăr care stătea lipit de o fată, în ultimele rînduri ale sălii.

Fata pufni în rîs, băiatul continuă să se codească, în sfîrșit acceptă plin de teamă, dar întrebă în prealabil ce trebuie să facă.

— Să-mi dați o legitimație, un act pe care îl aveți la dumneavoastră. Eu mă voi concentra și voi transmite prin

telepatie ce scrie acolo, în timp ce profesorul King va primi mesagiul.

Băiatul scoase după oarecare dibuiri un carneţel şi omul în frac îl avertiză pe magician să fie atent.

Şi, într-adevăr, în cîteva minute, profesorul King ghici cu multă siguranţă, dar exprimîndu-se într-o românească stricată, sexul celui în cauză, numele Ion, vîrsta şi numele părinţilor săi, precum şi alte detalii personale.

Sala se însufleţi de satisfacţie şi uimire. Dar în clipa în care omul în frac îi abandonă pe tînăr şi pe tovarăşa sa de petrecere care se prăpădeau de rîs, parcă fericiţi că au scăpat doar cu atît, şi voi să treacă la altcineva, un bărbat mai matur, cu aer de chefliu, îi întrerupse discursul şi începu să vocifereze :

— Lasă, dom'le, că pe mine nu mă duceţi... Am mai văzut eu d-astea... E cu şmecherie, dom'le... N-aţi văzut ce face ?... Nu ghiceşte nimic, sunt aranjaţi dinainte, îşi fac semne, ştiu eu cum e...

Se ridicase în picioare şi strigătele lui făcură sala să amuţească.

Mai mirat fu omul în frac ; el îl somă să nu tulbure spectacolul şi, văzînd că nu reuşeşte, se întoarse spre el, îl avertiză că nu e bine să înfrunte pe marele magician, deoarece o poate păţi.

— Lasă, dom'le, că mie nu mi-e frică de nimeni ! Ce crezi, dumneata ? Chestii d-astea făcea unul şi la noi la Călăraşi, se vorbea cu fi-su mai înainte şi ghicea tot ce vrei... Nu mă fraieriţi pe mine aşa uşor !... S-o ştiţi... Ce, credeţi că noi suntem proşti ?

În ciuda vacarmului, profesorul King rămase nemişcat la masa lui, în aparenţă complet netulburat.

Atunci asistentul său se întoarse pe scenă şi îi şopti la ureche cîteva vorbe. În sală revenise tăcerea puţin speriată de mai înainte şi omul în frac îl invită pe individul cu scandalul să se convingă de forţa marelui magician care, pentru a risipi orice îndoieli, îi va ghici direct cele mai tăinuite lucruri.

— Mie ?...

— Da, da. Poftiţi aici pe scenă, dumneavoastră care nu credeţi...

— Ce să fac ! ? replică acesta aproape speriat. Nu vin dom'le pe scenă, dar las' că știu eu...

— Aha, strigă triumfător omul în frac, îi e frică ! Eram sigur, se teme de puterea profesorului King !

— Nu mi-e frică... bîigui scandalagiul. Dar nu vin, așa, de chestie.

— Poftim pe scenă, domnule, îi strigă cu glas ferm asistentul. În cinci minute o să te convingi. Ha, ha, ha ! Nu vrea să vină... Am mai văzut eu d-ăștia...

În cele din urmă, scandalagiul, îndemnat și de alții, mai mult sau mai puțin neconvinși dar oricum amuzați, urcă pe scenă cu pași ezitanți și rămase într-un colț la maximă distanță de profesorul King. Era un bărbat de statură mijlocie, puțin încărunțit la tîmple, dar cu păr abundent și cu o față arsă de soare. În ciuda anotimpului, purta un fel de raglan decolorat, mult mai scurt decît cele obișnuite și cu niște buzunare adînci în care își înfundase ferm mîinile.

— Domnul se va convinge de extraordinara putere a profesorului King, rosti sigur pe el omul în frac.

Magicianul, căruia i se înlăturase enorma eșarfă de pînză albă care-i acoperea ochii, își întoarse privirile spre scandalagiu.

— Profesorul King va ghici numele, vîrsta și ocupația domnului, rosti asistentul cu aceeași voce teatrală și hotărîtă, în timp ce omul în cauză duse speriat o mînă la piept, de parcă s-ar fi temut să nu-i vîre cineva o mînă acolo.

Asistentul se apropie de masa magicianului și între ambii se înjghebă un colocviu în șoaptă, întrerupt doar de comunicările cu glas tare, adevărate strigăte de triumf ale omului în frac, imediat confirmate de cel în cauză. Într-adevăr, în mai puțin de cinci minute, toată sala află că pe scandalagiu îl chema Anghel Trandafir, că avea treizeci și șapte de ani și că e marinar, sau a fost pînă de curînd, și alte asemenea lucruri.

Sala izbucni din nou în exclamații și aplauze în timp ce individul neîncrezător, fără să aștepte vreun îndemn, coborî treptele laterale ale scenei complet feștelit și se mistui în mulțime.

— Ei, ai văzut, nene Trandafire ? îl apostrofă prezentatorul. Frumos nume ai... Altădată să nu mai faci chestii de astea, că n-o să-ţi fie bine !

După o mică pauză în program în care îşi serbă triumful în faţa înlemnitului profesor King, omul în frac se adresă publicului pe un ton mai grav, rugîndu-l să nu mai tulbure de acum înainte spectacolul cu astfel de incidente. Apoi anunţă o nouă „demonstraţie", dar, înainte de aceasta, avertiză pe spectatori că trebuie să păstreze linişte absolută pentru a nu tulbura posibilităţile de concentrare ale magicianului şi a stînjeni comunicarea lui atît cu forţele astrale cît şi cu persoanele din sală. În cele din urmă, pe un ton de-a dreptul cavernos, rostind mai tare şi mai rar cuvintele, spuse că ceea ce urmează va pune la încercare într-un grad foarte înalt tăria spectatorilor, motiv pentru care toţi cei fricoşi, slabi de inimă, bolnavi sunt rugaţi să părăsească sala, la ieşire restituindu-li-se costul biletelor.

Publicul rămase impresionat, într-o tăcere profundă, dar din loc nu se mişcă nimeni.

După acest avertisment grav, prezentatorul anunţă că demonstraţia continuă, organizatorii declinîndu-şi orice răspundere faţă de urmări.

Muzica se făcu din nou auzită, scena rămase iarăşi goală, exceptîndu-l pe profesorul King, care stătea nemişcat în continuare la masa lui. Se produsese de fapt un moment de destindere şi el fu marcat de reîntoarcerea în pas săltat a femeii Salomeya.

Bărbatul în frac, singurul care vorbise pînă în acel moment, reapăru pentru a anunţa că marele magician va începe o experienţă „foarte grea", care va pune în pericol viaţa femeii care se fîţîia acum atît de vivace în jurul lui şi se îndoise ca un gumilastic la prima ei apariţie.

Uruitul tobei începu să se audă din ce în ce mai puternic în culise, de unde asistentul aduse un fel de ladă îmbrăcată în pînză neagră, ca un cub cu laturile de un metru. O ridică cu uşurinţă pe deasupra capului ca să se vadă că e goală şi o învîrti de mai multe ori ca să poată fi văzută din orice punct al sălii. Apoi o depuse pe scenă în faţa mesei profesorului King.

Femeia zisă Salomeya fu invitată să se vîre în cutie, atrăgîndu-i-se atenţia că riscă să-şi piardă viaţa în acea încercare. Bărbatul o întrebă cu voce gravă şi foarte penetrantă, de trei ori, dacă îşi dă seama de marele pericol prin care va trece. Femeia aprobă tăcută din cap şi păşi cu hotărîre înainte, se chirci cu destulă dificultate, îşi făcu loc înăuntru.

Cutia rămase nemişcată mai multe clipe, apoi printr-una din laturi apăru capul celei care intrase, iar pe latura opusă picioarele, ca şi cum femeia ar fi stat întinsă cu tot corpul. Asistenţa privi scena cu încordare şi nedumerire, nimeni nepricepînd în ce constă de fapt marele pericol.

Atunci, toba se făcu din nou auzită cu răpăiturile ei în crescendo şi bărbatul în frac se dădu în lături cu un gest teatral, ca şi cum ar fi predat totul altuia. Pentru prima oară de la începutul spectacolului, profesorul King se ridicase de la locul său ; el ocoli masa şi se apropie de lada cu pricina, în care capul şi picioarele femeii se mişcau fără încetare ca o dovadă sigură că ea se mai afla în viaţă.

Încetul cu încetul se lăsă întunericul, becurile se stinseră toate şi scena rămase luminată doar de flăcările pîlpîitoare ale celor două sfeşnice spectrale aşezate pe masă. Profesorul King, care era un bărbat destul de înalt şi aproape scheletic, după aprecierea mea, se aplecă asupra lăzii cu femeia, ţinînd mîinile tremurătoare întinse spre ea. Turbanul alb şi barba destul de căruntă erau aproape singurele lucruri care se distingeau cu claritate. Cîţiva inşi, dintre spectatorii aflaţi în primele rînduri ale sălii, se ridicară în picioare, cu toată incomoditatea şi cu toate protestele celorlalţi, ca să vadă ce făcea magicianul.

Dar nu era nimic de văzut sau, mai bine zis, nimic de înţeles. Profesorul King bolborosea nişte cuvinte ininteligibile, pe limba lui, şi-şi mişca mîinile osoase deasupra lăzii acoperită cu pînza neagră, după un ritual secret.

La un moment dat însă, uruitul tobei încetă cu totul şi omul cu turbanul se ridică drept în faţa lăzii şi începu să-şi mişte mîinile osoase în lături ca şi cum ar fi împins nişte greutăţi în două direcţii. Spre marea noastră uimire, lada se desfăcu într-adevăr în două bucăţi care începură

să alunece în sens opus. Una, cu capul și brațele vii ale femeii, într-o direcție, cealaltă, cu picioarele care continuau la rîndul lor să se miște, în direcție contrară.

Un fior de groază trecu prin toată asistența ; am simțit-o pe tanti Cateluța cum tremură. În ceea ce mă privește, mie cred că îmi clănțăneau dinții... Nici la *Doctorul Cyclop*, nici la *Prietena noastră, moartea*, nici la *Vinerea neagră*, nici măcar la *Cîinele din Baskerville* nu trecusem sau nu aveam să trec prin asemenea emoții.

Numai că scena nu dură mult și, cu aceleași mișcări rigide dar sigure, fără să atingă măcar cele două bucăți ale lăzii, profesorul King le aduse la loc împreunîndu-le în poziția inițială. Femeia își trase capul și picioarele înăuntru, reîntorcîndu-se probabil la poziția ei chircită.

Toată lumea răsuflă ușurată.

După o pauză de cîteva secunde, care pregătea o lovitură de efect, profesorul King se apropie de ladă și, cu o mișcare bruscă, trase pînza neagră care o acoperea. Partea superioară se deschise ca un capac și femeia cu părul roșu ieși dinăuntru întreagă, nevătămată și sări afară pentru a executa obișnuitele ei țopăituri voioase care fură primite de publicul spectator cu o ploaie de aplauze.

Bărbatul în frac se întoarse pe scenă și declară că această operație de magie are un caracter cu totul excepțional, așa că profesorul King nu o execută oriunde, ci a făcut-o doar la Constantinopol, Benares și Cairo. Apoi anunță un intermezzo distractiv pentru a da publicului posibilitatea să-și revină din emoția sfertului de oră de groază.

Din difuzorul, care probabil că era al sălii de cinematograf, izbucni o melodie veselă, cu totul binevenită :

Așa-mi bate inima,
Tic-tic-tic ! Tic-tic-tic !
Cînd te văd pe dumneata,
Tic-tic-tic ! Tic-tic-tic !

Nu știu vorba s-o vorbesc
Mă roșesc, mă fîstîcesc
Asta-i foarte omenesc...
Fiindcă te iubesc !

Pentru prima oară de la începerea reprezentației, profesorul King dispăru de pe scenă ; poate că o făcuse în modul cel mai obișnuit, ridicîndu-se și retrăgîndu-se pur și simplu în culise, prin spatele scenei. Numai că, din cauza agitației publicului, cred că nimeni nu a observat ceea ce se întîmplase cu persoana sa. La un moment dat numai, s-a constatat că marele magician nu se mai afla la locul lui, că se retrăsese, îngăduindu-și pesemne o mică pauză.

În locul lui a apărut bărbatul atletic, și el a început să facă niște jonglerii cu mai multe farfurii azvîrlite în aer și învîrtite în vîrful unui băț, sau manipulate cu mîinile și chiar cu picioarele, într-un mod care părea a sfida legile gravitației și ale echilibrului. Văzusem figuri dintr-astea, și mai grele, într-un film, așa că ele nu m-au impresionat prea mult. Probabil pentru a menține și exhibițiile sale de prestidigitație în atmosfera de groază pe care o imprimaseră operațiile profesorului King, atletul de pe scenă, după fiecare „figură" izbutită, își rotea mîna dreaptă cu degetele rășchirate, întinzînd-o cît mai mult, și răcnea :

— Abbbrracadabra !

...cuvînt absolut de neînțeles, dar nici producător de vreo spaimă, deși toată lumea, inclusiv eu, am reținut că e totuși vorba despre ceva cu o „cadavră", iar acel „bbrr" la începutul cuvîntului era rostit cu scopul evident de a terifia auditoriul.

Individul era asistat de celălalt bărbat, prezentatorul, dar și de femeia Salomeya, care și sfîrși ea numărul, preluînd farfuriile pe două bețe mai scurte și dispărînd în final cu ele în culise, dar într-un stil neașteptat : unduindu-și trupul flexibil, de parcă ar fi fost un șarpe și atrăgînd privirile întregii asistențe, căreia îi smulse probabil un plus de aplauze.

Apoi, pe scenă rămase doar prezentatorul care, părăsind de data aceasta tonul voit solemn al discursurilor sale de pînă atunci, ba adoptînd un limbaj pe alocuri prea familiar, începu să facă tot felul de glume cu sala, intră în dialog cu cîțiva spectatori și, pînă la urmă, întrebă publicul în genere dacă există cineva care are un ceas de buzunar, nu de mînă, indiferent de marcă, însă care să meargă bine. Bănuindu-se o șmecherie, nimeni nu răspunse la început ;

apoi cîteva exclamații se produseră totuși. Scamatorul se fixă asupra unui bărbat între două vîrste, cu aparențe de „om serios", și îl rugă să scoată ceasul și să-i spună cît e ora.

Spectatorul se supuse amuzat și scena trecu aproape neobservată. Dar după mai multe glume și întîmplări povestite de asistent în legătură cu călătoriile profesorului King și cu fabuloasele sale performanțe, care uimiseră lumea, el declară că trebuie să-și curme interludiul pentru a face loc celebrului chiromant, care urmează să susțină partea cea mai grea din programul acelei seri : profețiile sale asupra mersului războiului. Numai că, înainte de aceasta, voia să știe din nou cît e ceasul. Îl rugă deci pe același spectator să spună, dar acesta, cu toată bunăvoința și deși își întoarse buzunarele literalmente pe dos, ba chiar își scotoci temeinic toate străfundurile, nu putu spune nimic : ceasul pe care-l avusese cu cinci minute mai înainte în buzunar și al cărui cadran îl verificase cu ochii lui dispăruse !

Toți spectatorii se priviră nedumeriți.

Atunci, în rumoarea sălii, scamatorul bägă mîna în buzunarul interior al propriului său frac și scoase ceasul păgubașului, care veni pe scenă grăbit, aproape în fugă, să și-l ia înapoi, acceptînd amuzat și uimit dojanele acestuia cu privire la „neglijența" sa :

—Hei, nenișorule, vezi ce faci ; altădată să nu-ți pierzi căciula !...

Or, spre marea uimire a tuturor, omul de pe scenă nu se mișcase de acolo, avusese cu victima din sală o simplă convorbire de la distanță și cît se poate de banală !...

În sfîrșit, luminile începură să se stingă din nou și, în uruitul tobelor, din ce în ce mai puternic, capul profesorului King, dominat de turban, putu fi văzut din nou la masa lui, puțin mai în fundul scenei de data aceasta. Cei doi bărbați care îl asistau se așezară în dreapta și în stînga sa, dar mai în față, aproape de rampă, într-un fel de poziție de „drepți", dar cu brațele încrucișate.

Începu partea ultimă, cea mai neînțeleasă pentru mine a spectacolului. Profesorul King își întinse mîinile în față, împreunîndu-le, și începu să și le frămînte de parcă ar fi vrut să și le desfacă dintr-o legătură magnetică, invi-

zibilă pentru noi profanii, și care le alipise una de alta, la încheieturi. După un timp, începu să bolborosească pe limba tot lui tot felul de cuvinte neînțelese, cu glas îndeajuns de puternic pentru a fi auzite în primele rînduri cel puțin. Eu, deși mă aflam în această situație, dar și Cateluța, ne-am încordat cît am putut auzul fără a putea pricepe ceva.

Șoapte de nedumerire începură să se facă auzite în întreaga sală.

Atunci, unul dintre asistenți, cel care vorbise pînă atunci, se însărcină să traducă el pentru sală „revelațiile" marelui magician. Numai că, deși vocea lui era destul de sonoră, ba mai mult chiar, nu se lămurea nimic precis. Se pomenea de niște forțe, care acționează deocamdată departe, se semnala îndeosebi gravul pericol pe care îl reprezintă pentru toți uriașa conflagrație în care intrase omenirea și care, dacă nu va ține trei ani, trei luni și treizeci și trei de zile, așa cum se vede din nu știu ce misterioase indicații ale astrelor, va cuprinde tot Pămîntul, cu riscul înfricoșător de a se distruge întreaga civilizație.

Toate acestea fură debitate cu multe întreruperi, aproape enervant de fragmentar, după părerea mea, totul menținîndu-se în generalități și în formule vagi. Nici măcar numele Germaniei și al Poloniei nu erau pomenite, deși problema ostilităților dintre aceste două țări devenise așa de importantă pentru țara noastră. Doar la un moment dat, sala se însufleți de o mișcare de emoție și curiozitate. Profesorul King însuși ridicase glasul, pentru prima oară de la începutul „comunicărilor" sale, și păru că, pe tonul lui gemut, vrea totuși să se facă auzit direct de sală, declarînd că vede ceva.

— Ce vede ? Ce vede ? întrebară intrigați și neliniștiți cîțiva.

— Ce vedeți, domnule profesor ? îl întrebă asistentul cu o voce tunătoare, adresată mai curînd sălii.

— Ved morte... Ved multe morte !

Omul în frac îi luă vorba din gură și strigă la public, de parcă ar fi fost necesar să-i explice :

— Vede morte ! Multă moarte ! se rectifică el numai decît. Vede mulți morți ! !

Apoi profesorul King se cufundă în bolboroselile lui ininteligibile, din ce în ce mai gemute și pînă la urmă nu mai scoase nici un sunet.

Asistentul făcu un semn cu mîna și ne avertiză

— St! Să-l lăsăm în liniște! Profesorul este acum transportat în alte sfere! Să-l lăsăm pînă își revine...

În sală se lăsă o liniște de mormînt, înfricoșată, pînă cînd profesorul King începu din nou să-ți frămînte mîinile osoase, parcă spectrale.

Dar nu mai scoase nici o vorbă, care să satisfacă așteptările.

Atunci, omul în frac se apropie de masa neagră și își plecă urechea spre turbanul marelui magician. Păru a-i șopti ceva, sau a-l observa de aproape, pentru a-i smulge el însuși prețioasele secrete.

— Profesorul a luat contact cu forțele întunericului! ne comunică el pe un ton aproape îngrozit.

Bolboroselile marelui chiromant se făcură din nou auzite și, după unele ezitări, cînd omul păru a-și reveni, asistentul lui îi puse proaspătului venit din alte sfere întrebarea decisivă:

— Ce fac forțele întunericului?

Urmă o tăcere încordată și, nevenind nici un răspuns, omul în frac repetă întrebarea.

— Ce fac forțele întunericului? Lumea vrea să știe...

Cu un geamăt teribil, venit parcă de dincolo de mormînt, profesorul King își descleștă buzele și răspunse, în fine:

— Este en entuneric...

După care realmente nu mai urmă nimic și, încetul cu încetul, scena se cufundă și ea în tenebre.

Se făcu apoi lumină în sală, asistentul apăru la rampă dincoace de cortina colorată în vișiniu ca unghiile femeii Salomeya. Se trăsese cortina și omul își luă rămas bun de la public, întorcîndu-o pe o coardă, ca să zic așa, patriotică; își declară încrederea în viitorul poporului român și în inspirația infailibilă a regelui care, după cum poate oricine constata, este hărăzit de providență unui strălucitor destin.

Era clar că profesorul King nu mai catadicsise să apară la rampă, nici măcar pentru a culege cuvenitele aplauze.

— Trăiască Maiestatea Sa Regele ! strigă în cele din urmă omul de pe scenă, în timp ce unii spectatori se cufundau deja în bezna de afară, bulucindu-se prin ușa laterală care dădea direct în parc. Cineva, poate „regizorul" spectacolului, pusese pentru „antren" să se cînte o melodie și auzul ne fu mai mult contrariat decît încîntat de glasul lui Ionel Fernic care se ridica de pe un vechi disc de patefon, nu fără legătură cu melodia inaugurală

Cînd te-am zărit, era frumos,
Cînta un tángo voluptuos
Și o privighetoare !

Ieșirea prin parc era drumul pe care ar fi trebuit să o luăm și noi, dar am impresia că, de frica întunericului care se căsca în fața noastră, Cateluța, care o luase cu toată grămada, a preferat să facă un ocol, să iasă în Regală și apoi să o cotească la stînga pe strada noastră. Bineînțeles că am urmat-o îndeaproape.

— Ie-te-te ! făcu fata destul de surprinsă, la un moment dat, arătîndu-mi ceva în mulțime, vis-à-vis. Cred că am văzut-o pe Madame Trifoi ! Nu e aia de acolo ? Va să zică vine și ea pe aici, șmechera...

Pentru a-mi marca superioritatea față de asemenea mizerabile ființe, i-am spus Cateluței că la București nimeni nu a auzit de Madame Trifoi, că trebuie să fie o escroacă, o babă fără nici o putere.

— Nu, nu, mă contrazise ea. E femeie serioasă. Știe să ghicească în cafea. Dă în bobi, dă în cărți. Are și firmă, că de acolo i se trage numele. Am fost chiar eu odată la ea, stă lîngă gară... Pe Witting, sau cum îi spune.

Și Cateluța îmi explică, ambalîndu-se, că firma prezicătoarei era un trifoi cu patru foi. Doar atît ! Dar lumea o cunoștea și e totdeauna îmbulzeală la ea.

— A fost și la Palat, îmi aduse ea un suprem argument. Se spune că a chemat-o regina Maria, înainte de să moară... A prevăzut și întunecimea de lună de anul

trecut... Aoleo, ce ne-am mai speriat atunci ! Poate că de aceea a venit și războiul ăsta... Așa vorbește una lume.

În cele cîteva minute cît a durat drumul, Cateluța a vorbit tot timpul, în ciuda tăcerii mele obstinate, probabil doar așa, ca să-și dea sieși curaj, nu ca să mă convingă pe mine de ceva anume.

— Ce o fi și cu prezicerile astea... Dumnezeu mai știe... Să știi că turcul ăsta m-a speriat de-a binelea. Nu m-aș mai duce singură la el să aflu ceva, nici să mă tai... Are putere, să știi de la mine, are putere. Cum de o fi ridicat-o în aer pe roșcata aia, că nu era prea grasă, dar orișicît... Așa ceva nu poate să facă oricine. Am mai fost eu de am mai văzut drăcovenii și la Moși, dar nu așa ceva... Dar să mă duc la el pentru Costel... și să dau o groază de bani... Și urît mai e, Doamne iartă-mă ! Zău că m-am speriat... Eu am bătăi de inimă, și dacă știam cum o să fie, nici nu aș fi intrat.

M-am despărțit de ea cu un scurt — Sărut mîna ! de teamă să nu mă roage cumva s-o însoțesc în vreo vizită particulară la profesorul King. Văzusem ceva mișcîndu-se lîngă gardul locuinței mele, exact pe sub felinarul acela veșnic neaprins și mi s-a trezit o bănuială. Cateluța purta în cap o beretă de culoare roz care putea fi ușor confundată cu bereta mea albă, de străjer.

Am încetinit pasul și am trecut strada în diagonală, pe porțiunea ei luminată, spre a putea fi văzut mai bine și identificat. Bănuiala mea fusese întemeiată ; din colțul străzii cu Matei Basarab se desprinse o umbră, care ezită cîteva clipe, apoi îmi veni în întîmpinare.

Era Raul ; nu m-a mirat să-l văd, știam că ar fi trebuit să mă caute, așa cum îmi promisese. M-a mirat însă faptul că mă așteptase pînă la ora aceea, tîrzie, înfruntînd atîtea pericole. Desigur că avea să-mi comunice ceva grav și ținuse neapărat să ne întîlnim.

Așa și fu. Raul n-a vrut să intre în casă, mi-a răspuns invitației explicîndu-mi că ai lui ar putea fi îngrijorați de o absență atît de lungă. Era plecat de acasă de mai bine de o oră.

— Aveam multe de discutat... Dar acum nu mai am timp, așa că am venit să-ți spun doar un lucru : Titi Tiemen a făcut rost de Venezuela Verde...

Ştirea era într-adevăr senzaţională şi, pentru ea, merita ca Raul să înfrunte riscul de a ieşi din casă.

— Nu se poate ! am exclamat eu uluit.

— Ba da, insistă el ferm, a făcut rost, am uitat să-ţi spun cînd ai venit alaltăieri la mine.

— De unde ştii ? Ai văzut-o tu ?

— Nu, nu mi-a arătat-o şi nici nu spune la toată lumea... Dar a pus mîna pe ea...

Venezuela Verde era un vechi vis al nostru, o adevărată Fata Morgana, o iluzie. De doi ani de cînd citisem numărul 26 din Excentric-Club, care purta acest titlu, încercasem să repetăm performanţa lui Percy Stuart, de a pune mîna pe această marcă poştală cu o valoare fabuloasă. Dar nu izbutisem nici unul dintre noi.

Titi Tiemen era un reputat filatelist, cel mai mare de la mine din cartier şi de la el eu însumi cumpărasem uneori mărci ; mi se părea totuşi de necrezut să fi ajuns în posesia unei asemenea comori. Raul mă asigura pe un ton grav că da, că e adevărat, dar în scurta noastră convorbire nu mi-a dat nici un amănunt care m-ar fi putut convinge.

Problema era : ce mi-ar fi putut cere Titi pentru un timbru de o valoare atît de fabuloasă ?

Raul îşi dădu seama că la asta mă gîndeam şi îmi lăsă un răstimp ca să mă pot hotărî.

Cînd a văzut că eu nu spun nimic, mi-a venit în ajutor cu o propunere

— Cred că nu ţi-ar da-o decît... decît dacă-i dai în schimb...

— Ce ?

— Sabia sfîntă a sarazinilor !...

M-am uitat la el în culmea nedumeririi... Oare vorbea serios ? Credea realmente în asemenea copilărie ? Dacă eu aş fi posedat sabia aceea miraculoasă, care te făcea invizibil şi te transporta instantaneu în orice loc al Pămîntului, m-aş mai fi aflat atunci în faţa lui ? Credea el sincer că eu am avut-o vreodată ?

Am bîiguit ezitînd, mai mult preocupat să nu-l contrazic decît să-i dau un răspuns hotărîtor...

— Da... Să vedem... Să mă mai gîndesc...

S-a grăbit să plece și eu nu am făcut nimic ca să-l reţin. Îmi adusese această ştire fantastică și se făcuse nevăzut, refuzînd să se lase condus de mine măcar vreo cîţiva paşi.

Eu însumi eram prea agitat și obosit pentru a mai dori altceva decît să mă culc imediat. Mama m-a bombănit tot timpul cît m-am dezbrăcat, pentru că venisem aşa de tîrziu și pentru că am refuzat să mănînc. Mi-era imposibil să iau ceva în gură după toate emoţiile din acea zi. I-am spus mamei că nu mă simt prea bine, că probabil am răcit, și ea mi-a preparat numaidecît un ceai, pe care l-am băut cu mare greutate. Apoi m-am băgat în pat, trăgîndu-mi pătura peste cap și încercînd să-mi fixez gîndurile asupra celui mai trandafiriu moment din seara aceea de groază : romanţa lui Ionel Fernic :

În noapte mi-ai zîmbit discret,
Cînd luna apunea încet,
Într-o splendoare !...

XI

Fabricio nu se supără de ocară; privea, cuprins de o admirație copilărească, la vestitul prinț de Moscova, bravul bravilor.

Deodată, întregul grup porni în galop și, cîteva clipe mai tîrziu, Fabricio zări, la douăzeci de pași înaintea sa, un fel de arătură cu totul neobișnuită. Fundul brazdelor era plin cu apă, iar pămîntul jilav de pe marginea lor zbura în bulgări negri, la cîte trei-patru picioare înălțime. Fabricio observă în treacăt această ciudățenie, apoi începu din nou să se gîndească la gloria mareșalului. Deodată auzi lîngă el un răcnet; erau doi husari care căzuseră loviți de un obuz; dar, cînd întoarse capul ca să-i vadă, aceștia rămăseseră deja la douăzeci de pași în urma escortei. Ceea ce i se păru îngrozitor fu un cal plin de sînge, care se zbătea pe pămîntul răscolit, încurcîndu-și picioarele în propriile-i măruntaie: voia să se țină după ceilalți cai și sîngele îi șiroia în noroi.

„Ah! iată-mă, așadar, în plin foc! gîndi Fabricio. Am văzut o bătălie! își repetă el plin de mulțumire. Iată-mă un adevărat oștean."

STENDHAL, *Mănăstirea din Parma*

Gîndurile mele începuseră să se îndrepte exclusiv spre întoarcerea acasă, pe care o așteptam aproape cu nerăbdare. Ca totdeauna, după o săptămînă — două de stat la Pucioasa începeam să mă plictisesc. La București mă așteptau cu totul alte evenimente : primul an de liceu, reintîlnirea cu prietenii de acolo și mai ales filmele noi care veniseră între timp, în absența mea. În apropiere de casa noastră se deschisese un nou cinematograf, „Miorița", la care nu apucasem să mă duc decît o dată ; erau mai elegante și interiorul și publicul pe care-l văzusem acolo. Mi-era oricum mai la îndemînă decît „America" și „Splendid", situate ceva mai departe pe Calea Moșilor, așa că la întoarcere îmi propusesem să nu-l ocolesc.

Deocamdată mă aflam în plină atmosferă londoneză, asasinatul lordului Egware mă vîrîse într-o plasă întreagă de complicații, nu de peripeții aventuroase, în care fantezia Agathei Christie îl purta pe cititor fără a-i da posibilitatea să facă propriile lui deducții. Lordul Egware fusese găsit mort în cabinetul lui de lucru, cu inima străpunsă de un pumnal. Personalul de serviciu al casei nu putuse da nici o lămurire asupra acestei crime care avusese loc noaptea, pe la orele unsprezece-douăsprezece, fără nici un mobil clar. Se putea bănui că autorul — care, după părerea mea, trebuie să fi fost un bărbat — este propria soție a lordului, Lady Jane, de care însă acesta trăia despărțit de mai mulți ani și care voia să se căsătorească cu lordul Merton. Lady Jane fusese văzută intrînd în casă în seara aceleiași zile.

Lucrurile păreau simple, numai că tocmai în ajunul morții sale, lordul Egware își vestise soția că accepta divorțul, aceasta nemaiavînd motive să dorească înlăturarea lui. Pe de altă parte, bănuielile încep să cadă asupra actriței Lottie Adams, care se putuse travesti și comite ea crima, înșelîndu-i pe martorii care zăriseră o femeie intrînd în locuința lordului Egware. Se putea apoi crede că actrița a fost manipulată de nepotul victimei, George-Alfred Marsh, cel care avea să moștenească acum averea și titlul unchiului său.

Dar Lottie Adams e la rîndul ei găsită moartă, otrăvită cu o doză prea mare de somnifere pe care le îngurgitase poate fără voie sau fără să-și dea seama.

Bănuielile trec asupra altor persoane din anturajul lordului, interesate de dispariția acestuia, dar toate aveau alibiurile cele mai temeinice. Lucrurile, în loc să se simplifice, se complică. Dispare în mod misterios un servitor din casa lordului Egware, apoi se descoperă o scrisoare a lui Lottie Adams pe care o trimisese puțin înainte de a muri unei surori din New-York care aștepta de la ea o sumă de bani. Se mai introduce în acțiune și bătrîna ducesă de Merton care nu dorea deloc ca fiul ei să ia în căsătorie pe frumoasa văduvă a celui ucis.

Și așa mai departe. Complicațile acestea mie mi se păreau artificiale, forțate. Și afară de aceasta, cheia enigmei nu era dată chiar în enunț, la începutul cărții, ascunsă, învăluită, așa cum s-ar fi cuvenit. Cu fiecare nou capitol, în mod treptat, apăreau alte enigme și chiar alte personaje care putuseră juca rolul capital. Pînă la urmă, romanul mi se părea plictisitor. Îl abandonasem imediat după venirea la Pucioasa și-l reluam acum fără prea mare interes, mergînd înainte cu destulă dificultate. Mai antrenant mi se părea *Jim Blackwood Jockey*, în care atmosfera era aceea a marilor cîmpuri de curse engleze, iar intriga se prezenta destul de simplă, concentrată în jurul răpirii acestui campion al turfului britanic de către niște bandiți care voiau să zădărnicească participarea lui la marele Derby de la Epsom, sub culorile nobilului și demnului Sir Alexander de Verne, a cărui fiică își legase soarta de eventuala izbîndă a culorilor familiei.

Era pentru prima oară că mă trezisem așa de tîrziu ; era trecut de zece. Și tot prima oară că întîrziam în pat, eu care de obicei mă trezeam direct în picioare. Acum că nu mai aveam mult de stat la Pucioasa, știrile despre mersul războiului, oricît ar fi fost de rele, nu mă mai interesau ; consideram că voi fi la adăpost, dacă atunci cînd se va întîmpla ceva mă voi fi afla acasă, la București. Mama era închisă în camera ei, dar nici nu mă mai gîndeam să profit de imobilitatea la care era constrînsă de „cura" zilnică pentru a evada în oraș, în vreo escapadă.

Unde aveam să mă duc ? Și ce să mai fac ? Îl zărisem pe fereastră pe Spiridon cărînd cu aplicație găleți de apă și trecînd spre bucătărie. Nici vorbă nu ar fi fost, după nefericitele întîmplări de ieri dimineață cu polonezii, să-l

mai cer să mă întovărășească măcar pe undeva. Țineam totuși să-l văd pentru a-i povesti de ședința de magie a profesorului King. Știam că l-ar fi interesat, ba mai mult, că îl va lăsa stupefiat.

Am început să mă îmbrac și apoi am trecut la bucătăria casei, unde eram sigur că am să dau de el. Într-adevăr, era acolo, în încăperea aceea mică, poate cea mai rustică din întreaga clădire, pentru mine cea mai neobișnuită. Era o cameră văruită în alb, cu o sobă cu cuptor în partea dreaptă la colț. Pe latura din fund se întindea o laviță de lemn pe care dormea el, în tot timpul anului, dar mai cu seamă iarna.

Totdeauna cînd intram în această încăpere mă frapa căldura peste normal care domnea acolo. Pereții albi erau acoperiți de două etajere de lemn cu vase de bucătărie și mai ales de niște „ștergare", cu desene lucrate cu acul și avînd legende edificatoare. Pe unul, care reprezenta un bărbat întrînd voios dar parcă înțepenit, ca și cum ar fi fost de lemn, într-o încăpere bine rostuită și unde era întîmpinat de o femeie surîzătoare, se putea citi de-desubt :

Cinci cuvinte îți pot da
Te iubesc, nu mă uita.

Pe cealaltă pînză imaculată, desenul reprezenta un bărbat așezat la o masă abundentă, în timp ce o femeie figurată cam în același stil îi aducea o farfurie plină cu bunătăți diverse. Legenda suna :

Într-așa o casă
Cu drag stai la masă.

Aceste particularități oarecum exotice mie îmi dezvăluiau nu numai un fapt de curiozitate, dar și o oarecare mizeria a proprietarilor, mai ales, în mod obscur, un fel de sărăcie cu duhul de care mă izbeam la toate contactele cu cel care își ducea toată existența într-o asemenea încăpere. Căutam să procedez cu el cu maxime menajamente, ceea ce nu se întîmpla cu camarazii mei de școală sau de aventuri de la București, — și cu acest gînd l-am abordat pe Spiridon și în acea dimineață, mai ales că-l presupuneam a fi supărat.

Prietenul meu trebăluia la vatra cuptorului cu niște găteje cu care voia să reînsufleţească o pîlpîială muribundă. După cîteva cuvinte schimbate cu el — avusesem de gînd să-i spun că-i voi lăsa lui la plecare *Jim Blackwood Jockey* şi *Uciderea lordului Egware* — el mi-a dat o ştire cu adevărat senzaţională : Coty plecase între timp la Bucureşti, cu întreaga familie !

Venise cu o seară înainte tatăl lui de la Bucureşti, îmi povesti Spiridon, îşi făcuseră bagajele imediat şi plecaseră dis-de-dimineaţă cu un tren cu orar imposibil, pe care nu-l foloseau niciodată vilegiaturiştii şi care pleca din Pucioasa pe la 7 fără un sfert. Asta dovedea marea urgenţă a întoarcerii în Bucureşti a întregii familii Vasilescu ; se întîmplase ceva, tatăl lui Coty, care lucra la telefoane, aflase desigur ceva important de se alarmase în asemenea grad. Coty însuşi mă avertizase cu privire la eventuala lui venire.

— Bine că s-a dus acolo la el acasă ! comentă în felul lui Spiridon, care înregistrase expresia mea uimită cu totul altfel : crezuse că aş regreta în mod nejustificat această plecare.

— Ce spui ?... am bîiguit eu, încă sub impresia ştirii neaşteptate.

— Bine că s-a dus ! Nici o pagubă ! Să fie la el acolo !

Şi Spiridon adăugă pe un ton mai grav

— Asta era din ăia care dădea la răi...

Nu mai fu cazul să-l contrazic pe micul meu prieten şi să-i spun că se înşela, că de fapt Coty era un băiat bun, în ciuda faptului că vorbea aşa de urît şi mai ales că drăcuia, ceea ce constituia după unele interpretări o adevărată crimă. Primul meu gînd a fost să o încunoştinţez pe mama, dar vestea pe care i-o aduceam n-ar fi rămas decît fără efect practic. Într-adevăr, în situaţia în care se afla, cum ar fi putut ea grăbi plecarea noastră ?

M-am dus însă la ziarele din ziua precedentă şi nu înţeleg cum, poate tocmai pentru că aveau pretenţia de a informa complet, îngrămădind tot felul de ştiri şi comentarii atractive, lectura lor nu m-a calmat, cel puţin pentru moment. Ştirile nu păreau mai alarmante, în schimb, partea distractivă a ziarului era parcă mai vie ca oricînd, oricum la fel de abundentă. Unele glume le-am

reținut pentru a le debita între amici, poate și lui Spiridon care-mi stătea la dispoziție, dar care era total lipsit de umor și mă temeam că nu le va pricepe.

— Draga mea, sunt într-o mare încurcătură, am primit o scrisoare cu conținutul următor : — Știu că ești amanta soțului meu. Dacă nu încetezi imediat relațiile amoroase cu el, vă ucid pe amîndoi !

— Ei, și unde e încurcătura ?... Rupe, cel puțin pentru un timp, relațiile cu el.

— Ba e încurcătură, pentru că persoana care mi-a trimis scrisoarea a uitat s-o iscălească.

*

— Domnilor, după observații aprofundate efectuate cu telescopul asupra suprafeței Lunei, am ajuns la convingerea că perturbațiile ce se pot constata acolo sunt de fapt niște mesaje dirijate spre Pămînt și se datorează unor ființe inteligente...

— Bine, ilustre coleg, dacă ființele acelea ar fi așa cum spui, de ce crezi că ele ți s-ar fi adresat tocmai dumitale ?

*

— Mîine bărbatul meu împlinește patruzeci de ani. Vreau să-i fac o surpriză mare și plăcută.

— Cam greu să-ți pot da un sfat. Dacă ai vrea să-i faci o surpriză doar mare, te-aș sfătui să-i spui cîți ani ai împlinit zilele trecute tu !

*

— Ce curios, noi suntem trei surori, două foarte frumoase și una urîtă și neroadă, de parcă nu s-a născut din aceiași părinți.

— I-auzi ! Ce mi se pare mie curios e că eu, deși pe tine te cunosc de mult, pe acele două surori ale tale nu le-am văzut niciodată !

*

— Domnule director, toate persoanele de la masa noastră au avut impresia că friptura de vițel pe care ne-ați servit-o la prînz provine de fapt de la cîinele acela

mare care ne-a lătrat ieri dimineață cu atîta insistență în fața hotelului, și care acum a dispărut...

— Oh, doamnă, nu trebuia să fiți îngrijorată. Am fost obligați să-l sacrificăm, într-adevăr, dar am făcut aceasta pentru că era turbat !

*

Și rubrica „Fel de fel" era plină în ziua aceea de tot soiul de minunății

Din grădina zoologică din Roma a dispărut un șarpe cobra, cel mai veninos și mai agresiv șarpe din lume. După ce s-a dat alarma și s-au efectuat căutări în tot orașul, fără a se da de urmele lui, fiorosul animal a fost descoperit cîteva zile mai tîrziu într-o fermă situată la douăzeci de kilometri de oraș. El se afla în bucătărie, vîrît într-o cutie de pălării de carton, unde dormea tun, după ce în tot cursul dimineții copiii proprietarului, Giuseppe și Agata, se jucaseră cu el.

*

La Londra s-a constatat existența unui club al pompierilor ocazionali, ai cărui membri nu sunt persoane specializate în stingerea incendiilor, ci oameni care au contribuit întîmplător, dar cu mult zel la salvarea sinistraților.

E un club foarte select. El datează de la 1666, anul în care marele oraș a ars aproape în întregime și fondatorul a scăpat cu viață doar pentru că a fost scos din casa sa incendiată în timp ce dormea de către un trecător necunoscut. În momentul în care e primit un nou mebru, are loc o ceremonie interesantă, căci neofitul trebuie să deschidă o sticlă de șampanie cu care trebuie să-și stingă țigara, fără însă a se stropi pe față.

*

În ciuda măsurilor energice luate de autorități, în India, tigrii continuă să devoreze circa 37 000 de oameni anual. Statisticile arată că, în Bengal, contrariu așteptărilor, ferocele feline atacă de predilecție bărbații maturi și mult mai rar femeile. Ele nu-și aleg aproape niciodată

victimele dintre copii, iar dintre animalele domestice, îi ignoră complet pe catîri și pe măgari.

*

În micul orășel Jacksonville din Statele Unite, o pisică a fost închisă din greșală în portbagajul unui automobil. A fost descoperită abia după două săptămîni ; era în viață, deși nu mîncase nimic, ci doar devorase Modul de întrebuințare al mașinii, o carte destul de voluminoasă.

*

În cursul campaniei electorale pentru alegerile prezidențiale, președintele Statelor Unite, Franklin Delano Roosevelt, a participat la un concurs de mîncat sandvișuri cu șuncă. Deși a izbutit să mănînce șaptesprezece, nu a cîștigat concursul. Participarea lui la acest sport tipic american a produs o excelentă impresie.

*

A încetat din viață prima femeie din lume care a izbutit să treacă prin Cascada Niagara. E vorba de o americană, ce în 1901 avea 29 de ani, Ann Taylor, era căsătorită și mamă a trei copii. Ea s-a închis într-un butoi căptușit cu perne și s-a aruncat în vîltoare ajungînd nevătămată la mal. Înainte de a păși la temerara încercare, ea a lăsat în scris ca în cazul că-și va pierde viața trupul să-i fie conservat în muzeul Cascadei Niagara care conține o mulțime de relicve interesante. Acum, administrația Muzeului pretinde să-i fie cedat trupul celei decedate, clauza testamentară avînd valabilitate, deoarece nu se specificau exact condițiile morții. Se pare că relicva aceasta ar constitui o atracție turistică de preț. Procesul a ajuns în fața tribunalului federal și toată America e nerăbdătoare să afle sentința ce se va da în acest curios caz.

Mi-am petrecut așa timpul pînă cînd mama și-a terminat „tratamentul" din acea zi. Cînd i-am spus de plecarea familiei Vasilescu, ea nu s-a alarmat peste măsură, a hotărît totuși să ne întoarcem și noi a doua zi acasă, imediat după prînz ; era dealtminteri ziua în care își încheia seria de băi pe care o hotărîse la venire.

După aceea, am plecat, pentru prima oară în acel sezon, la restaurantul din parc, unde în anii precedenți luasem de mai multe ori masa. Acum însă atmosfera era complet schimbată ; mesele erau aproape neocupate, chelnerii doi-trei, care mai rămăseseră, nu aveau ce face, orchestra fusese suprimată. În schimb, ca amănunt surprinzător, partea restaurantului care nu se afla „în grădină" era ocupată numai de grupuri de polonezi, care, după cum am fost lămuriți, încheiaseră un contract cu proprietarul și li se asigura astfel zilnic masa. M-am uitat în zadar crezînd că voi revedea și recunoaște pe foștii noștri adversari din partida de fotbal ; nu am identificat pe nici unul, dar poate că se aflau totuși acolo pierduți în mulțimea de capete blonde care apăreau, la distanță, pe deasupra meselor.

Război și pace. În același timp se petreceau evenimentele cele mai felurite, în această lume care bănuia numai proporțiile nenorocirilor și se temea în genere de o amenințare indistinctă și inactuală. În fața noastră se aflau oameni străini care, cum ne-a asigurat domnul Grigorescu, patronul restaurantului, vor rămîne în continuare la Pucioasa, pentru că nu mai aveau patrie, vor fi cazați în casele rămase libere după plecarea sezoniștilor. Ei trecuseră prin război, suportaseră poate bombardamente, dacă nu participaseră efectiv la vreo bătălie, și acum „scăpaseră" într-un anume fel de el, trăiau în refugiu pe un teritoriu pacific, asemeni unui ocean liniștit care ar putea să se pună și el în mișcare, datorită curenților veniți din alte părți.

Dar în momentul cel mai calm, de maximă destindere, pentru unii comeseni poate de siestă, a explodat brusc, cu un zgomot teribil, un sifon, un sifon simplu, din cele pe care le vedem toată ziua. Accident teribil doar prin panica pe care a produs-o, căci altminteri nu s-a întîmplat nimic serios : cei de la masa apropiată au fost stropiți în modul cel mai dezagreabil dar inofensiv, iar chelnerul care manipula sifonul s-a ales doar cu niște ușoare răni la o mînă. Atîta tot. Dar agitația și comentariile care au urmat au depășit orice măsură ; s-ar fi zis că suntem în plină conflagrație și că în mijlocul nostru a explodat o bombă adevărată, cu efecte ucigătoare.

Concluzia generală a fost : bine că am scăpat totuși, de parcă moartea ne-ar fi căutat anume acolo, în acel pașnic restaurant, în care te așteptai la orice dar nu la explozii periculoase. Întîmplător eu urmărisem scena foarte îndeaproape și am „văzut" explozia mai clar decît oricine. La masa unde s-a întîmplat acidentul acesta straniu luase loc o familie formată din două doamne cam de aceeași vîrstă, întovărășite de un bărbat care putea fi soțul oricăreia din ele. A patra persoană era un băiat, un adolescent de o vîrstă pe care nu aș fi putut-o determina, dar o stabilesc cam pe la cincisprezece ani. El era îmbrăcat ca un om matur și, în plus, amănunt insolit, ținea în mînă și o manevra cu abilitate, dovedind o veche obișnuință de a se folosi de asemenea unelte, o splendidă umbrelă „Chamberlain", închisă firește. Îl mai zărisem pe acest băiat de cîteva ori în oraș, în aceeași ținută pretențioasă. Dacă umbrela ar fi fost deschisă, poate că efectele udăturii provocate de explozie ar fi fost mai reduse. Dar nici așa nu se întîmplase mare lucru.

Cred că nu numai noi, ci și ceilalți puțini vilegiaturiști, ne-am grăbit de aceea să ne întoarcem acasă.

În mod cert, în ceea ce mă privea, regretam plecarea precipitată din Pucioasa doar pentru că nu apucam astfel să asist la deschiderea bîlciului de Sfîntă Marie-mică, după ce îl pierdusem pe cel de la 15 august. Nu erau grozav de multe lucruri de văzut care să mă atragă acolo, căci în materie de scamatorii și stranietate, ceea ce-mi oferise profesorul King depășea cu mult ceea ce puteam vedea la un astfel de bîlci, dar voiam să mai particip ca să mă verific la unele încercări de forță, cum era de pildă „puterea plămînului", un aparat în care suflai deșertîndu-ți tot aerul din plămîni pentru a putea ridica într-un tub de sticlă fără oxigen un fir subțire de lichid roșu asemeni mercurului dintr-un termometru.

Am trecut foarte grăbiți prin parcul complet pustiu, la acea oră, luînd calea cea mai scurtă, care ducea direct în strada noastră, destul de aproape de casă. Arborii înalți, cu coroane stufoase, dominatoare, mi-au apărut pentru prima oară impresionanți. Razele soarelui, aproape verticale, tăiau cu greu o vegetație ușor ofilită dar abundentă,

'generoasă, înroșind-o sau făcînd-o să sclipească asemeni unui mic incendiu efemer.

Nici vorbă nu fu însă să ne abatem din drum, să ne plimbăm. Chiar dacă nu se justifica urgența plecării prin știrile conținute în ziarele din acea zi, ele ascundeau avertismente neliniștitoare. Îndeosebi m-a impresionat profund, ca și cum mi s-ar fi adresat tocmai mie următoarea sinistră înștiințare :

MASIVE BOMBARDAMENTE ALE AVIAȚIEI GERMANE ASUPRA VARȘOVIEI

Și, după ce se dădeau tot felul de amănunte, urma o declarație a comandantului suprem al Luftwaffei, Hermann Goering, din care reieșea că „această acțiune va fi hotărîtoare pentru desfășurarea ostilităților pe frontul din Polonia"

Articolul avea însă și un comentariu asupra acestui comunicat în care o frază era mai demnă de reținut : „Aceste bombardamente barbare, care după cum relatează agențiile de presă aliate au devastat capitala Poloniei, au ucis mai mulți civili decît militari ; ele reprezintă o expresie a felului inuman și absurd în care duc războiul germanii. Foarte curînd ei își vor epuiza stocul de bombe cu care nu au făcut decît să dezorganizeze viața civilă, în timp ce trupele poloneze păstrează pozițiile și continuă să lupte cu înverșunare".

Așadar exista posibilitatea ca războiul să se ducă mai ales împotriva populației civile, ca aceasta să se încerce a fi distrusă, hărțuită și dizlocată mai abitir decît armata care ținea linia frontului. Aveam în felul acesta explicația de ce polonezii aceștia și mai ales copiii lor fugiseră peste graniță, în timp ce armata continua să lupte eroic. Războiul părea a fi hotărît de cantitatea de bombe pe care una din părți nu și-o va fi irosit-o inutil.

Făceam, deci, bine întorcîndu-ne așa de grabă la București ?

Oricum, mă întorceam cu certitudinea că la București aveam să înfrunt tot felul de incidente primejdioase, și la o scară mult mărită. La Pucioasa totul se desfășura lent, diminuat, cu întîrziere. În ciuda primejdiilor însă,

la București eram la mine acasă, în cadrul firesc al existenței mele, între oameni ca și mine, cu care aveam să împărtășesc orice. Liniștea de aici, absența curiozității și precipitării, indiferența cel puțin aparentă, resemnată, a tuturor se acordau cu mersul neverosimil de lent al carelor cu boi, pe care ajunsesem să le văd astfel pentru prima oară mai bine, cu trăsurile acelea anacronice, cu culcatul devreme, cu întîrzierea reacțiilor de apărare și, mai ales, cu lipsa de știri.

Războiul care izbucnise avea negreșit unele particularități ce dădeau de gîndit. Nu era vorba numai de absurditatea felului de a se comporta al armatelor nemțești. Într-unul din ziarele mai vechi pe care le putusem citi am descoperit un articol oarecum rătăcit printre atîtea știri proaspete și care comenta războiul din Spania, cel care abia se încheiase și despre care nu mai pomenea nimeni, de parcă nici nu ar fi fost. El dezvăluia unele detalii interesante : în cursul lui, muriseră mult mai mulți civili în spatele frontului decît militari în cursul luptelor, iar un general spaniol, dintre rebelii lui Franco, monarhist de felul lui și deci considerat „moderat", contele de Vallellano, putea să declare că marea problemă în cucerirea unui oraș era nu zdrobirea rezistenței armate a combatanților, ci strîngerea și întemnițarea populației...

Bombardamentele aeriene, luptele de stradă și execuțiile intrau abia acum în socotelile celor care stăteau să cumpănească pericolele.

XII

E cît se poate de evident că orice intrigă demnă de acest nume trebuie să fie elaborată pînă la deznodămînt înainte ca autorul să fi luat condeiul în mînă. Doar atunci cînd el are în minte acest deznodămînt poate da intrigii acea aparență indispensabilă de consecvență, sau de cauzalitate, făcînd ca toate întîmplările și mai ales tonul, în toate momentele desfășurării intrigii, să contribuie la dezvoltarea intențiilor sale.

Cred că există o eroare fundamentală în modul obișnuit de a construi o povestire. Fie că istoria ne sugerează o teză, fie că aceasta ne este sugerată de o întîmplare oarecare, fie că, în cel mai bun caz, autorul pornește să alcătuiască o combinație de evenimente remarcabile, care să formeze doar baza povestirii sale, intenționînd de obicei să umple cu descrieri, cu dialog sau cu comentariul său orice discrepanțe s-ar ivi pe parcurs între fapte sau acțiuni.

Eu prefer să încep cu alegerea unui efect.

EDGAR ALLAN POE, *Principiul poetic*, *Filosofia compoziției*

A doua zi a fost ultima pe care am petrecut-o la Pucioasa. A fost, de fapt, doar o jumătate de zi, și n-a fost nici o petrecere, pentru că am părăsit localitatea imediat după prînz, după ce mama a terminat cu baia ei, ultima din seria pe care o proiectase sau i se recomandase. Totul s-a făcut în grabă, concentrîndu-ne asupra bagajelor, ceea ce nu ne-a îngăduit vreun răgaz de atenție la cele din jur.

Sensul despărțirii se dezvăluie de fapt cu timpul: e mai bine deci să-i spui separație lentă, pentru că sentimentul acesteia se elaborează abia odată cu trecerea vremii, pînă a deveni ireparabil. Nu știam că e ultima dată cînd am să-l văd pe Spiridon; nici prin cap nu mi-a trecut atunci că nu voi mai avea prilejul în viața mea să ajung măcar în treacăt pe la Pucioasa, că nu voi afla niciodată ce a devenit prietenul meu, ce s-a întîmplat cu familia lui, cu casa în care locuisem patru veri la rînd și despre care aveam să aud, doar vag, mai tîrziu, că fusese grav avariată de cutremurul din 10 noiembrie 1940, poate chiar demolată.

Dacă și Spiridon ar fi presimțit toate acestea, momentul ar fi fost desigur mai patetic, mai deosebit. Prietenul meu fu desigur emoționat și de data aceasta, dar nu într-atît încît să-și dea drumul la manifestările lui zgomotoase, explozibile, cu efecte neplăcute asupra celui care-i stătea în față, atît de bine cunoscute mie din anii trecuți și pe care eram dispus să le accept încă o dată cu resemnare, cu indulgență, ca o concesie pentru slăbiciunea lui, în numele prieteniei noastre, care trebuia să rămînă veșnică. Dar picase tocmai în „permisie" mult așteptatul său frate, ofițerul, cel atît de des invocat și Spiridon a trebuit să-și împartă regretul sincer al despărțirii de mine cu bucuria foarte justificată de a-l revedea pe el.

Fratele lui Spiridon venea în principiu cu știri, care însă nu se dovediră alarmante; mai bine zis, ne-a liniștit cu lipsa lui de opinii privitoare la război, la eventualitatea de a ne angaja și noi în oribila conflagrație. Părea ciudat de apatic, indiferent la ceea ce o să se întîmple, pentru că nimic nu-i apărea îngrijorător. Prezența lui nu se poate spune că ne-a dat curaj, dar

ne-a împiedicat cel puțin pe moment să mai facem cu obișnuita ușurință vreo presupunere prea sinistră, așa cum se întîmplase pînă atunci.

Mama hotărîse să plecăm la ora aceea nepotrivită, dar la care aveam un tren cu care puteam să ajungem la București înainte de lăsatul serii. Nu am mai luat masa la restaurant, ca în ziua precedentă ; ne-am mulțumit cu ceva frugal, deși coana Frusinica ne speriase cu promisiunea unui praznic grandios, de despărțire, pentru care făcuse unele pregătiri, tăiase chiar și o găină, dar a trebuit să renunțe la el datorită plecării noastre neașteptate și a venirii fiului ei. Pe cînd mîncam în grabă, s-a auzit sirena care vestea începutul exercițiului de apărare pasivă din parc, un sunet răgușit, anemic, mai mult hazliu decît sinistru, semănînd cu o cîrîitură strangulată, de necomparat în ceea ce privea sonoritatea cu aceea agresivă și sinistră a sirenelor ce începuseră să poată fi auzite în București și care mi-erau deja familiare.

Aș fi fost curios să fiu de față în parc să văd cum va decurge toată acea înscenare războinică, și asta cu atît mai mult cu cît era de presupus că Mielu Tralala, o piesă de bază în spectacol, avea să lipsească : aflasem că de teama unei bătăi crunte din partea tatălui său, prietenul nostru dispăruse cu o seară înainte, fugise de acasă. Ceea ce nu era desigur prima oară că se întîmpla. Mai interesantă era însă cauza și nu trebuie să o omit : era învinovățit că săpase o groapă în livada vecină în care, călcînd, mama sa își scrîntise destul de rău un picior.

Nu l-am avut pe Spiridon alături de mine spre a-i enunța încă un adevăr ce se confirma acum, ca toate celelalte pe care le putuse învăța de la mine :

— Indianul așteaptă în liniște prada care trebuie să-i vină pînă la urmă, imprevizibil dar sigur, asemeni furtunilor care se iscă între Munții de argint și Tunetul apelor !

Ar fi înțeles el ceva din toate acestea ?

Plecaşem stăpînit de sentimentul provizoriului, lăsînd din cauza precipitării o sumă întreagă de probleme nesoluționate : în primul rînd, uitasem să-i dăruiesc de-a dreptul lui Spiridon *Jim Blackwood Jockey* și *Uciderea*

lordului Egware ; le lăsasem în camera pe care o ocupasem în ultima mea vilegiatură la Pucioasa, poate pe o masă, poate chiar pe pat, laolaltă cu un maldăr de ziare, fără să apuc să-i mai exprim acest gînd. Oare își va fi dat el seama că îi aparțin, că poate dispune după voie de ele ?

Le va fi citit oare, eventual în anii care au urmat, dacă nu a putut-o face chiar atunci, imediat, pentru că lectura unor asemenea cărți era totuși pentru el prea grea ? Le va fi parcurs mult mai tîrziu, atunci cînd imaginea mea bizară se va fi estompat în mintea lui, el luînd deci cărțile asemeni unui mesagiu criptic, unui *testament* lăsat de mine pentru a fi descifrat mai abitir decît misterele propriu-zise pe care le va fi descoperit în acțiunea acestor cărți ?

Ceva mai tîrziu mi-am dat seama că mi-am uitat în camera pe care o ocupasem în acea vară lanterna ; era o lanternă veche, plată, pe care o adusesem cu mine din greșeală și o lăsasem fără nici o întrebuințare în tot timpul șederii la Pucioasa, deoarece era stricată ; la București aveam dealtfel alte două, mult mai bune. La un moment dat, m-am gîndit să-l învăț pe Spiridon ceea ce se numește un „șpil" : lanterna avea în locul geamului care acoperea becul o lupă, sau în tot cazul o sticlă bombată ca o lentilă de ochelari. Voiesem să-i arăt cum se aprinde cu această lupă un pumn de ierburi uscate, folosind razele puternice ale soarelui.

Nu făcusem niciodată această experiență, dar eram sigur de reușită pentru că o știam din *Insula misterioasă* unde o aplica Cyrus Smith și inginerul Norton sub privirile uluite ale băiatului.

Din aceleași cauze, lăsasem nesoluționat și incidentul cu bietul Mielu pe capul căruia se abătuse însă o adevărată năpastă ; el avea să tragă ponoasele pentru o faptă pe care nu o comisese și care se datora numai inițiativei mele, chiar dacă victima accidentului se întîmplase să fie cu totul altcineva decît cei din familia Vasilescu pe care Spiridon era în drept să-i urmărească cu cea mai cruntă răzbunare. („Indianul, spunea Ochi de șoim, nu trebuie să ierte pe cel care i-a încălcat demnitatea, așa

cum ursul nu iartă niciodată pe cel care a încercat să-i înșalce bîrlogul") Ce să-i faci ? Așa mergeau lucrurile pe astă lume, mai mult sau mai puțin imperfectă... Și apoi fosta noastră vecină avea și ea partea ei de vină : nu dovedise calmul ducelui Mussolini, care, în memorabila împrejurare similară, cu alunecatul pe scară, știuse să se redreseze și să înfrunte temerar adversitatea Destinului... Dimpotrivă, făcuse scandal, se văitase, ceruse răzbunare.

Oamenii aceștia erau totalmente diferiți de cei care cădeau în raza experienței mele, pe care-i „știam" eu : Spiridon se împiedicase și căzuse pe spate într-o apă care abia îi ajungea la genunchi și se speriase și plînsese de parcă ar fi fost victima cine știe cărei nenorociri, în timp ce Ann Taylor, cu patruzeci de ani mai înainte, se aruncase de bunăvoie într-un butoi în Cascada Niagara și înfruntase atîtea pericole fără să spună nici pis

Am văzut deci pentru ultima dată casa aceea cu aspect rustic, edificată peste o pivniță înaltă, și am ieșit pe poarta de lemn lăsînd în urmă cișmeaua de la intrare, în al cărei hîrdău eram curios să văd dacă în anul următor aveam să regăsesc, puși la muiat pentru a fi spălați, pantalonii lui Spiridon. Am auzit pentru ultima oară roțile cu obezile metalice ale trăsurii, așa cum nu erau la București, uruind sonor pe strada gazdei noastre, nepavată și plină de praf, în timp ce ne îndreptam spre gară, în trapul cailor, iar mirosul de păcură exala ușor, din caldarîmul încins de razele încă puternice ale soarelui de septembrie.

Mă întorceam la București, cu gîndurile doar în parte îndreptate spre ceea ce avea să urmeze imediat : intrarea într-o școală nouă, contactul cu atîția profesori necunoscuți, cu o serie întreagă de colegi, pe care nu-i putusem aprecia la examenul de admitere în liceu decît în treacăt, superficial și global... Ideea că voi fi „acasă", în relativa siguranță, se împletea în mod obscur cu teama că tot ceea ce trăiserii în primele zile de vacanță nu constituia decît un început.

Ce voia domnul Adolf Hitler ? La puțin timp după aceea, nemții intraseră în Varșovia, ceea ce, după cîte

susținea Raul Spiegler, constituia un eveniment hotărîtor. În ce sens ? În bine sau în rău ?... Atunci nu mi-am dat seama. Confuzia în care mă cufundase ideea că în cazul în speță se războiau între ele, în modul cel mai neașteptat, fețele palide îmi răpea posibilitatea unei judecăți normale, iar propria mea experiență din meciul de fotbal cu polonezii îmi dădea numai vag ideea despre ceea ce s-ar fi putut numi un Blitzkrieg.

Îndată ce am ajuns în București am căutat să reintru în „normal" ; asta însemnînd pentru mine mai mult decît să reiau contactul cu prietenii mei obișnuiți : să mă duc la cinema. N-am putut-o face din prima zi pentru că am ajuns acasă tîrziu, spre seară, și eram prea obosit. M-am dus însă chiar a doua zi ; la „Mioriția" se dădeau două filme : *Îngeri cu fețe murdare* și *Dansați, fetelor, dansați.* Amîndouă erau filme care jucaseră în centru cu cîteva luni mai înainte, pe primul îl văzusem, dar nu am regretat a doua lui vizionare, celălalt era un fel de comedie muzicală, care nu m-a amuzat prea mult, deși nu regret că am văzut-o, măcar pentru atmosfera de destindere ce-mi oferise și-mi era atît de necesară.

În contact cu alde James Cagney și cu Humphrey Bogart te simțeai în siguranță, într-un univers cunoscut și într-o *desfășurare a acțiunii* absolut logică și justificată, dar care, mai ales nu avea nevoie de nici un soi de traducere, pentru că tot ceea ce se întîmpla într-un film intra, spre deosebire de ceea ce se întîmpla în realitate, într-un sistem perfect de corespunderi, între ceea ce spuneau personajele și ceea ce sesizau spectatorii, între peripețiile de pe ecran și logica faptelor de toată ziua, între semnificația intenționată și „morala" cu care te puteai alege, dacă voiai să cauți așa ceva.

La cîteva zile de la sosirea noastră în București, ne-am trezit însă cu o invitație să participăm la un exercițiu de apărare pasivă care presupunea folosirea măștilor de gaze. Mama, care era obișnuită să dea imediat curs tuturor somațiilor oficiale și care dealtfel cumpărase din timp echipamentul necesar, a plecat numaidecît, în ziua și la ora fiaxtă, luîndu-mă și pe mine, căci intram și eu în categoria „orice persoană care depășește vîrsta de

zece ani". Adresa locului unde se făcea exercițiul nu era o grădină publică, așa cum mă așteptăsem eu, ci o clădire cu aspectul cel mai banal, din imediata vecinătate a bisericii Olari. Acolo, într-o curte, așteptam persoanele interesate, dar era vădit că nu avea să se producă vreo explozie în asemenea condiții și într-un asemenea decor, nici măcar una simulată.

Un ofițer a apărut foarte curînd și ne-a vorbit la toți pe scurt despre importanța și gravitatea războiului cu gaze de luptă, care va fi predominant în epoca modernă. Apoi ne-a împărțit în două grupe de cîte cam zece inși iar pe noi, care căzusem în prima, ne-a invitat să intrăm în interiorul clădirii. Acolo ne-am aflat într-o încăpere mică, în care abia încăpeam cu toții. Ofițerul ne-a arătat cum se pune și se scoate cît mai rapid masca de gaze. Ne-a pus să facem acest lucru, ceea ce ne-a reușit la toți, în mai mare sau mai mică viteză.

Eram în mod vizibil toți cei de față persoane inapte de a fi mobilizate ; femei, bărbați în etate, eu datorită excesului de scrupule al mamei eram singurul așa-zis copil, toată lumea se uita mirată la mine, ca la un fel de minune.

Am stat cu măștile puse nu mai mult de vreo cinci minute, așezați pe niște bănci lungi, într-un fel de semicerc. Imaginea era de-a dreptul comică : păream, cu boturile acelea enorme, o duzină de cai în stațiune bipedă. Mie mi-a sugerat, mai puțin urechile care nu erau totuși așa de revărsate la nimeni, pe Horsy, calul năstrușnic și atît de răbdător din filmele lui Walt Disney, multiplicat cu zece.

Ofițerul ne-a pus să ne scoatem măștile, ne-a mai dat niște instrucțiuni explicîndu-ne că deprinderea corectă a folosirii lor s-ar putea să ne salveze la un moment dat viața, apoi ne-a invitat din nou să ni le punem. Totul era făcut pentru a ne obișnui cu respirația prin aceste aparate, cu efectuarea mișcărilor obișnuite, în ciuda incomodității, care era doar relativă și nu mai trebuia să o resimțim.

La un moment dat, cînd ne așteptam să ne spună din nou să ni le scoatem, l-am văzut că se îndreaptă spre

o mică ușă, alta decît pe cea pe care intrasem, și ne cere să coborîm pe un coridor într-o pivniță. Urma să ne petrecem cîteva minute acolo, apoi să ne întoarcem și să ieșim în curte. Bineînțeles că am făcut ceea ce ne spusese. El ne-a recomandat să mergem calm, în pas obișnuit, nici mai repede, nici mai încet.

Totuși șirul s-a precipitat spre ușă, mai curînd amuzat, dar în dezordine.

— Încet, încet... Mergeți drept înainte !... Și nu intrați în panică ! a strigat ofițerul în urma noastră.

La auzul acestui apel, un bătrînel din capul coloanei s-a oprit făcînd tot felul de gesturi cu mîna, în timp ce de sub masca lui, pe care însă nu și-a scos-o, se auzeau mugete indistincte.

Crezînd că bătrînul a pățit ceva, că i s-o fi făcut rău, tot grupul s-a oprit din coborîre și ofițerul a trecut în fața noastră puțin alarmat și i-a scos masca.

—Unde e, dom'le, panica asta ? Nu mergem în pivniță ? întrebă bătrînul, reușind în sfîrșit să se facă înțeles prin vorbe.

A fost primul exercițiu de apărare pasivă la care am luat parte în viața mea ; celelalte au decurs la fel de calm ca și acesta. E o întrebare, ce s-ar fi întîmplat dacă vreuna din persoanele care au participat ar fi avut la ea o tiribombă și ar fi vrut să se distreze... Ar fi dat, în orice caz, mai mult conținut scenei. A doua zi mama, printr-un vecin cunoscut al nostru, care lucra la „Apărarea pasivă" și prin mijlocirea unei sume oarecare de bani, a izbutit să ne facă să ni se ștampileze cele două cartele pentru toate următoarele unsprezece ședințe la care ar fi trebuit să luăm parte.

A fost însă această mică scenă primul incident pe care l-am trăit în afara condițiilor normale, de pace, ceva care avea legătură totuși directă cu anormalitatea războiului.

Începuseră să se dea în jurnalele de actualități, care rulau la cinematografe înainte de începerea filmelor, din ce în ce mai multe scene de război. Nu prea multe, căci nu avuseseră de unde să fie luate ; atîtea cîte erau, proveneau în covîrșitoarea majoritate din surse germane și celebrau isprăvile armatelor lor pe fronturile din Polonia

— mai ales ale aviației, care erau și cele mai spectaculoase. Deși sumare, ele îmi dădeau o idee despre ce poate fi războiul aerian purtat cu mijloace moderne. Era cu totul altceva decît scenele pe care mi le putusem închipui pe baza lecturilor din *Demonax — demonul văzduhului*. Acesta se folosea în toate fărădelegile lui, mai mult sau mai puțin diabolice, de un dirijabil prevăzut cu o mulțime de elici, pe care-l manevra cum voia. Cu această mașină zburătoare putea apare și debarca în orice loc al pămîntului, intervenind unde avea nevoie ; tot grație ei, se făcea nevăzut, scăpînd uneori în ultima clipă din orice încurcătură. Numai că „acțiunile" banditului erau pur terestre, dirijabilul lui era un simplu auxiliar, — căci, într-adevăr, în „văzduhul" al cărui demon era, cu cine s-ar fi putut întîlni ?

Afară de aceasta, din încîlceala acțiunii interminabile care se prelungea pe zeci de fascicole, de la una la alta, reieșea că piratul văzduhului petrecea incognito pe pămînt o mulțime de vreme. Mergea deghizat prin diferite locuri sub numele Del Monax, ceea ce era de natură să deruteze pe toți urmăritorii lui, dușmanii sau polițiile tuturor continentelor, devaliza cazinouri, spărgea bănci, ataca pe cetățenii cu bani. Mașina lui zburătoare era o anexă, dovedind adevărul declarațiilor șefului de stat major al armatei franceze care spusese încă de la începutul ostilităților că aviația este chemată doar să sprijine acțiunile infanteriei, să intervină în momentele dificile, dar că numai aceasta din urmă va decide soarta războiului.

Era deci destul de absurd să vezi în jurnalele de actualități cum din avioanele nemțești curgeau cu nemiluita bombele asupra orașelor poloneze și a populației civile lipsită de apărare, — căci cam acestea erau singurele scene de luptă în care era arătată aviația la lucru. Faptul că ele nu făceau economie de bombe avea să-i ducă la pierderea războiului, deși în mintea mea se înfiripa bănuiala că asta putea însemna și altceva decît o manevră absurdă...

Îndată după încheierea ostilităților cu Polonia, care urmă după căderea Varșoviei, conducătorul Germaniei

făcu noi propuneri de pace, care însă fură respinse categoric de guvernele aliate, sub cuvînt că nu se discută această problemă într-o „situație nouă, creată de agresiune" Declarația aceasta fermă era de natură să dea curaj unora și să nedumerească pe alții, printre care și pe mine, care înțelegeam în felul meu problema terminării războiului, judecînd după ciudățenia modului în care se desfășurase pînă atunci.

Anglia era indiscutabil stăpîna mării, deși n-am știut niciodată care sunt toate cele șapte porți ale lumii, mă oprisem la a cincea. Și iată că primise o lovitură prin surprindere, chiar la ea acasă : un submarin german, strecurîndu-se în rada bazei navale de la Scapa-Flow, chiar pe urmele crucișătorului *Royal Oak*, îl scufundase doar cu o simplă torpilă și apoi se întorsese tot așa de simplu și de liniștit acasă.

Primul ministru al Angliei își recunoscuse admirația față de această lovitură spectaculoasă în modul cel mai sportiv cu putință. Guvernul britanic se schimbase și șeful lui, un domn Churchill, făcuse o declarație sinceră în acest sens în Camera Comunelor. Se dovedea că englezii tratează cu același *fair-play* orice eveniment, bun sau rău. Există înfrîngeri onorabile și victorii care dezonorează ; nu era nici o rușine să pierzi o partidă. Și noi pierdusem recent meciul cu Anglia, cu 2-0, și asta era aproape un motiv de mîndrie, deși englezii îl cotonogiseră pe back-ul nostru stînga, Bürger, obligîndu-l să părăsească terenul.

În schimb, nemții se dovedeau că sunt tare afurisiți, după cum afirmase și domnul Timofte. Nu se putea spune că profitau doar de faptul că englezii se aflau departe : se duceau să-i caute chiar la ei acasă... Și asta, în ciuda asigurărilor ferme ale lui Coty, că totuși aceștia din urmă vor cîștiga războiul.

E drept că nu avusese loc nici o confruntare serioasă între nemți și adevărații lor adversari, armatele aliaților francezi și englezi. Or, aceste armate nu le puteau fi decît superioare dacă stăteam să mă gîndesc la numărul efectivelor și la impresia extraordinară pe care o făcuseră soldații britanici doamnelor franceze. Trebuia totuși

să-mi schimb unele opinii rutiniere față de felul neprevăzut în care se desfășurau lucrurile ; mă depărtam din ce în ce mai mult de atmosfera din *Ultimul mohican*, în care aliații atît de buni de azi nu-și spuneau unii altora decît „diavoli blestemați" și conjurau reciproc toate forțele iadului, ba chiar și pe sălbaticii cei mai fioroși.

La noi în țară avuseseră loc niște importante manevre militare pe zonă, cu mari desfășurări de trupe, și toate ziarele comentau acest lucru fără a da însă prea multe detalii, în stil entuziast, ca și cum dobîndisem o mare biruință în vreo luptă. Și totuși, lumea continua să fie îngrijorată de desfășurarea evenimentelor și mai ales de neprevăzutul lor.

XIII

Atunci, pentru ce lucrurile s-au întîmplat așa și nu altfel ?

Pentru că așa s-au întîmplat. „Întîmplarea *a creat situația,* geniul *s-a folosit de ea", spune istoria.*

Dar ce este întîmplarea ? *Ce este* geniul ? *Cuvintele* întîmplare *și* geniu *nu indică nimic cu adevărat consistent și, de aceea, ele nu pot fi definite. Aceste cuvinte indică doar un anumit grad de înțelegere a fenomenelor. Eu nu știu de ce se produce cutare fenomen ; cred că nu pot să știu ; de aceea nici nu vreau să știu și spun :* întîmplare. *Văd o forță care produce un efect disproporționat față de însușirile general umane : nu înțeleg cum de se produce acest efect și spun :* geniu.

Numai renunțînd la o știință a scopurilor imediate și inteligibile și recunoscînd că scopul final ne este inaccesibil vom vedea consecvența și finalitatea în viața personalității istorice și ni se va desluși cauza înfăptuirilor necorespunzătoare cu însușirile general umane, de care au fost ei în stare, și atunci nu vom mai avea nevoie de vorbe ca întîmplare *și* geniu.

TOLSTOI, *Război și pace*

Dar ce înseamnă „desfășurarea evenimentelor" în tot neprevăzutul lor ? Ceea ce s-ar putea observa cu privire la paginile de mai înainte e că ele consemnează ceea ce s-a petrecut pe o mică parcelă de timp în „infinitul ocean al devenirii", cum ar spune Bergson. Alegerea ei și nu a alteia, nu pentru că ar fi fost prea importantă ci pentru că atunci am trăit în viața mea ultimele zile de vacanță și primele zile de război, este un act al propriei mele voințe, dacă nu unul de-a dreptul arbitrar. Cuvîntul nu-și are însă rostul. Aș putea deplasa limitele acestui fragment de timp pornind cu cîteva zile mai înainte sau ducîndu-l cîteva zile mai încolo ; lucrurile nu s-ar schimba în esență. Subiectul acestor pagini ar rămîne nu „evenimentul", și nici măcar posibilitatea de a-l capta (ceea ce e pentru orice inteligență prea evident) ci raportul dintre ceea ce s-a dovedit a fi important și ceea ce eram în stare să sesizez ca un observator interesat de ceea ce se întîmplă.

Dar ce înseamnă „important" și pentru cine ? Pentru un ins sau pentru o comunitate ? O conflagrație universală, în care au murit zeci de milioane de oameni oferă atîtea situații periculoase încît orice nenorocire „personală" ajunge să fie considerată firească, dar poate semăna și cu un accident. În *Nimic nou pe frontul de Vest*, Baumer, eroul lui Erich Maria Remarque, după ce a făcut toată campania din Franța și s-a aflat în zeci de situații periculoase din care a scăpat nevătămat, moare în ultima zi de război, în ziua în care Germania cerea armistițiu și de fapt ostilitățile încetaseră. În *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*, eroul lui Camil Petrescu, Ștefan Gheorghidiu, are ocazia să stea de vorbă cu unul din puținii prizonieri de război germani care căzuseră în cursul ofensivei noastre din Transilvania chiar la începutul intervenției noastre în război și care este în măsură să-i dea unele informații. El îl chestionează cu mare curiozitate, pentru a-și confrunta propriile impresii despre o bătălie care i se păruse copleșitoare, cu acelea ale unui om care venise de pe frontul de la Verdun, după ce luptase în Rusia. La întrebarea : Cum i se pare lupta la care participase înainte de a fi făcut prizionier, el răspunse simplu, aparent paradoxal

— Pentru mine e cea mai grea, de vreme ce am să mor pe aici, iar din alte părți am scăpat.

„Lupte grele" este o noțiune care ține seama de un ansamblu de împrejurări similare, e o socoteală a comandamentelor supreme, un calcul făcut comparativ, ignorîndu-se punctul de vedere personal al vreunui individ în cauză. Pentru mine războiul începuse sub forma exploziei unui sifon, care ar fi putut ucide pe unul din polonezii aflați la masa pașnică a acelui restaurant din Pucioasa, după ce scăpase de atîtea pericole ce-l urmăriseră în țara sa, în timpul atacurilor aeriene ale aviației germane, care nu făcea în nici un fel economie de bombe. Primul moment de spaimă a fost acela în care am coborît în pivniță înarmat cu masca de gaze, pentru că era prea firesc pentru mine ca pericolul să se ascundă „en entunerec", după cum afirmase profesorul King, sau mai corect spus : în întuneric. Era o judecată logică, absolut admisibilă, și care urma și se corela unei experiențe directe, în timp ce „marile evenimente" se desfășurau nu numai la mare distanță, dar se vedeau în permanență acompaniate de comentarii care le „explicau" doar pentru moment, pentru ca foarte curînd să fie înlocuite cu altele, la fel de imprevizibile.

Dar, un observator mai atent, scrie de obicei Balzac, atunci cînd vrea să atragă pe cititor spre ceva mai demn de a fi remarcat într-o întreagă masă de lucruri anodine și incoerente, pe care dealtminteri tot el le-a dus în discuție, — ar fi putut observa că...

Ce ar fi putut observa ? Un ins care ar privi „cu mai multă" atenție o masă mai mare de fenomene ar reuși să vadă nu ceea ce îi propune în falsele sale indicații Balzac, ci mult mai multe și mai variate lucruri, ceea ce ar spori haosul în obiectul cunoașterii și dezorientarea acelui nefericit față de toate.

Or, haosul și dezorientarea nu depind neapărat de incapacitatea omului de a înțelege semnificația unor fapte incidentale sau mărunte în raport cu fenomenul general care le dă semnificația. Confuzia pe care o trăiește pentru cîteva zile Fabrice del Dongo și totala incomprehensiune prin care Stendhal denunță convenționalitatea „eroismului" în război se pot prelungi și amplifica atunci cînd

grație mijloacelor de informație moderne, te afli cuprins într-o harababură și mai mare decît bătălia de la Waterloo și mai ales cînd descoperi la urmă nu numai acest lucru, dar și faptul că toate s-au desfășurat într-o ordine logică sau considerată firească.

Dar surpriza lui Fabrice del Dongo ar fi fost și mai mare dacă ar fi știut chiar în momentele cînd se vîntura de colo pînă colo, printre corpurile de armată napoleoniene, că de fapt atunci și acolo se dădea bătălia de la Waterloo, o bătălie hotărîtoare atît pentru destinul lui Napoleon cît și pentru viitorul omenirii.

Mie îmi parveneau informații despre ceea ce se întîmpla pe lume și aceasta îmi producea o distorsiune a înțelegerii tocmai în măsura în care îmi dădeam cea mai mare osteneală să înțeleg ceva. Cu ocazia vizitei regelui George al VI-lea al Angliei, de curînd încoronat, la Paris cîțiva gazetari pesimiști, necontaminați de entuziasmul general, făcuseră observația amară că de cîte ori un rege al Angliei vine în vizită în Franța izbucnește un război mondial, și se cita cazul vizitei istorice a tatălui monarhului englez în 1914, cu care ocazie mulțimea în delir l-a aclamat ca și acum, fără să bănuiască probabil ce va mai veni.

De fapt era aici o eroare de logică similară cu aceea pe care o făcea Spiridon cînd îmi atrăgea atenția că dacă omor o broască izbucnește o ploaie. Ar fi simplu, dar e exact invers, ceea ce putusem constata : că broaștele simt izbucnirea unei ploi și își îngăduie riscul de a ieși din apă, putînd fi deci omorîte, în timp ce atunci cînd e o secetă persistentă în care nu se întrevede nici o ploaie, ele stau cufundate în apă, ba chiar se ascund în nămolul ud. Venirea familiei regale britanice la Paris nu aducea după sine războiul, ci doar îi anunța probabilitatea, căci era vorba de o vizită programată pentru a întreține spiritul de alianță dintre cele două țări care se cimentase din cauza amenințărilor Germaniei.

„Dacă odată cu abordarea istoriei universale, scrie Hegel în introducerea la *Prelegeri de filosofia istoriei*, nu aducem și gîndul, recunoașterea raționalității ei, ar trebui să avem cel puțin credința fermă, de nezdruncinat, că rațiunea este totuși prezentă în ea și că lumea inte-

lectului și a voinței conștiente de sine nu este lăsată la voia întîmplării ci că ea trebuie să se dezvăluie, pînă la urmă, la lumina ideii care ia act de sine". Și, mai departe : „Abia din însăși considerarea istoriei universale trebuie să reiasă că orice se va fi întîmplat în cuprinsul ei s-a întîmplat potrivit rațiunii, că ea este mersul rațional, necesar, al spiritului universal, a cărui natură este permanent una și aceeași și care își explicitează, însă tocmai prin experiența faptică a lumii, natura unică, proprie sieși"

S-ar putea spune că toată harababura aceasta, dar și nedumerirea consecutivă, se explică prin percepția mea naivă, prin vîrsta mea fragedă, prin lipsa de experiență, care mă împiedica să descopăr adevărata semnificație a lucrurilor. Dar ce înseamnă în cazul de față lipsa de maturitate intelectuală ? Aș putea duce firul evenimentelor ceva mai departe, cîțiva ani în continuare, pînă în momentul cînd am ajuns la șaisprezece-șaptesprezece ani. Atunci am făcut rost și am început să port și eu o umbrelă „Chamberlain", care a rămas nedespărțită de persoana mea fizică și morală, marcîndu-mă definitiv. Se poate spune că acesta a fost pentru mine momentul maturizării.

Nu cred însă că în acest „mai tîrziu" aș putea să găsesc un alt tip de judecăți decît acelea pe care le făceam pe la zece-unsprezece ani. Și nici nu cred că acelea făcute de mine erau mai prejos decît ale altora, mai ales ale persoanelor serioase, „competente", sau măcar bine informate. Dacă aș putea cita, fie și în modul cel mai sec, toate aiurelile ce mi-a fost dat să le citesc sau să le aud în acea vreme, mi s-ar putea bănui scopuri umoristice. Numai că raționamentele spiritelor competente și perspicace erau pe atunci foarte greu de contrazis. Ele făceau la data respectivă autoritate, chiar dacă mergeau împotriva unor opinii stabilite. Și nu doar una dintre acestea punea în cauză însăși valabilitatea alianței dintre Hitler și Mussolini, care după toți observatorii (de mai tîrziu, însă) a constituit primul pas important spre izbucnirea celui de al doilea război mondial. Se puteau citi judecăți de tipul acesteia

„Orișine își poate da seama de caracterul absurd și neserios al alianței dintre Germania și Italia, zisă «pactul de fier» sau mai de curînd «Axa Berlin-Roma». Conducătorii celor două țări urmăresc scopurile cele mai deosebite și sunt niște personalități de-a dreptul opuse. Ducele Mussolini dorește cu ardoare războiul ; după Abisinia și Spania trebuie neapărat găsit altceva, a declarat el recent, căci sufletul italian trebuie plămădit în lupte. Cancelarul Germaniei dorește din toată inima pacea, și nu va sacrifica viața nici unui singur soldat german dacă nu va fi silit de forțele ostile țării sale.

Ducele detestă democrația pe care o consideră o rușine a epocii moderne, ceva echivalent cu sifilisul. Domnul Adolf Hitler iubește poporul, este un om ieșit din popor, un om al maselor, care a venit la putere cu ajutorul lor, care-și verifică popularitatea prin plebiscite.

Conducătorul Italiei crede ferm că țara sa nu-și poate realiza destinul decît în cadrul unui imperiu și consideră monarhia expresia supremă a formei de stat. Führerul Germaniei nu e deloc interesat de colonii și a respins în modul cel mai hotărît încercările unor cercuri de a realiza o apropiere cu reprezentanții fostei case imperiale a Prusiei. El este un republican convins.

În timp ce în Germania se propovăduiește o politică antisemită, în Italia evreii se bucură de toleranță, fascismul neavînd o filosofie rasială.

Domnul Adolf Hitler este un om simplu, modest, care duce o existență retrasă, rezervată. Singura lui pasiune e Germania pe care o iubește cu o gelozie de tigru. Ducele e iubitor de fast, de decoruri grandioase, de titluri nobiliare și de distincțiuni. El a reintrodus în Italia zilelor noastre splendoarea Renașterii din secolele trecute și a Romei antice.

E oare posibil să credem în trăinicia unei alianțe între acești doi oameni atît de deosebiți ?

Afară de aceasta duoele e o personalitate copleșitoare, așa cum au declarat toți cei care l-au cunoscut. În elogiul pe care i l-a adus domnul Adolf Hitler, cu ocazia vizitei acestuia la Roma, se poate ușor observa o oarecare teamă pe care el i-a inspirat-o : «Ducele este unul dintre oamenii

aceia unici, care apar în decursul secolelor și pe care nu Istoria îi face, ci care fac ei Istoria.»"

Cînd s-au scris aceste rînduri ? La data cînd le citeam însă ele păreau plauzibile ; erau opera unui observator perspicace, dotat cu bun-simț. O lună două mai tîrziu, imprevizibilul „desfășurării evenimentelor" dădea justificare cu totul altor judecăți, la fel de „îndreptățite", la fel de categoric exprimate.

Și evenimentele nu au lipsit să se producă, într-o adevărată cascadă. La puțin timp după întoarcerea noastră la București și începerea cursurilor școlii a fost asasinat primul ministru al țării ; port-avionul britanic „Courageous" a fost scufundat de nemți, dar și aceștia au suferit ceva mai tîrziu o înfrîngere navală care, în raportul de forțe existent între ei și adversari, putea fi socotită și mai gravă, anume cuirasatul lor „Graf von Spee", urmărit de trei mici crucișătoare engleze, a fost silit să se sabordeze în fața portului Montevideo, unde găsise refugiu pentru patruzeci și opt de ore.

În schimb, Franța, contrariu tuturor așteptărilor, continua să facă mare economie de bombe, pot spune, fără exagerare, că nu a consumat într-un an nici una, deși se afla angajată într-un război împotriva Germaniei, ceea ce năruise visul Führerului, de atîtea ori exprimat, de a fi campionul prieteniei dintre cele două popoare și de de a considera o mîndrie să i se ridice cîndva un monument etern pentru a se celebra această realizare. Pe de altă parte, francezii erau îndreptățiți să creadă că nemții nu au întreprins nimic pe frontul lor de frică. Situația armatei franceze, reputația ei de invincibilitate, inexpugnabila Linie Maginot, ajutorul masiv al soldaților britanici care făcuseră o impresie atît de excelentă doamnelor franceze îndrituiau convingerea că agresorii aveau reținere. Liniștea de pe frontul de vest, în acele prime luni, „echivala cu o Marnă", cum se exprimau fericiți oamenii politici francezi, așadar cu oprirea ofensivei germane în celălalt război, așadar cu o mare izbîndă a Franței.

Și totuși, din motive rămase, ca de atîtea ori în istorie, obscure, fostul caporal, care jurase că nu va trage nici un foc de armă împotriva camarazilor săi francezi de vis-à-vis, a dat ordinul de a fi atacată Franța.

A urmat o cascadă de evenimente pe cît de neprevăzute pe atît de firești pentru cei care se ingeniau să le descopere „logica" : mereu ultimul dintre cele ce surveneau aducea și pentru celelalte cea mai bună justificare. Astfel, în ciuda incompatibilității dintre Führerul Germaniei și Ducele Italiei, acesta din urmă atacă Franța în alianță cu primul : fu o intervenție așteptată și care mai repara ceva din imprevizibilitatea agresiunii germane : spre deosebire de domnul Hitler care declarase necontenit că nu are revendicări teritoriale asupra Franței, domnul Mussolini avea nenumărate pretenții și le trîmbițase cu tot soiul de ocazii, atît asupra teritoriului ei european cît și asupra coloniilor, îndeosebi a celor din Africa de Nord.

Era deci logic, adică devenise ca atare, ceea ce se întîmplase și adusese toată seria de absurdități la o „raționalitate" care, cum afirma Hegel, trebuie căutată sau (zic eu) introdusă chiar în cea mai inacceptabilă situație. Între timp, lumea începuse să cam înțeleagă ce dorea domnul Adolf Hitler, dar, din nenorocire pentru victimele sale, asta se întîmpla totdeauna cu un pas în urmă și cu cîtva timp mai tîrziu, așa că tot ceea ce întreprindea el intra, pentru spectatori, în jocul surprizelor... perfect justificate.

Imediat după căderea Franței, teatrul luptelor s-a mutat în Africa și rolul de protagoniști au încetat să-l mai joace nemții și francezii, el fiind preluat de englezi (care dovedeau astfel că vor lupta nu doar pînă la ultimul soldat francez) și de italieni, ceea ce a dat ostilităților în ochii mei o întorsătură nu numai imprevizibilă dar și oarecum amuzantă, în tot cazul de un exotism aproape cinematografic. Armatele celor două țări se urmăreau reciproc pe fîșia de coastă a Africii de Nord, între El Alamein și El Agheila, ba englezii fiind pe punctul de a-i arunca pe italieni în mare, ba italienii ajungînd cît pe ce să-și arunce adversarii dincolo de Canalul de Suez.

„Calmul britanic egal cu furia latină !" Era imposibil să nu te gîndești la titlul acesta cu litere mari, care consemna într-un articol din „Universul-sport" rezultatul meciului de fotbal care avusese loc la Roma, cu puțin înainte de începerea ostilităților, între echipele celor două

țări. Italia, proaspăta cîștigătoare a Cupei Mondiale, după finala dramatică de la Paris, cu echipa Ungariei, se întîlnise așadar cu Anglia, considerată „regina necontestată a fotbalului" și meciul se terminase la egalitate, 2-2, după ce englezii deschiseseră scorul. Echipele erau de valoare sensibil egală, deși mulți observatori, printre care și Coty, susțineau că Piola, care egalase pentru italieni în ultimele minute ale partidei, înscrisese golul cu mîna.

La scurtă vreme după începerea ostilităților pe frontul din Africa, artileria antiaeriană italiană izbutise să doboare un avion în care se afla însuși comandantul suprem al aviației italiene, mareșalul aerului Italo Balbo. Deși mai tîrziu s-a afirmat că „accidentul" urmase o injoncțiune a ducelui Mussolini care ținea de mult să se descotorosească de un rival incomod, eu înclin să cred că a fost pur și simplu o performanță a tirului antiaerienei italiene : prea trăsese bine. Și apoi, accidentul nici nu fusese chiar așa de surprinzător ; și în fotbal se întîmplă de atîtea ori ca o echipă să-și înscrie un gol în propria-i poartă !

Era un raționament și acesta, care se încadra perfect în logica jocului și care-mi făcea familiară nu numai această afacere relativ obscură, dar și întreaga desfășurare a bătăliilor între cei doi bizari adversari, în timp ce tot ceea ce se întîmplase în Danemarca, în Olanda, în Norvegia și mai ales în Franța, în confruntarea de forțe de acolo, rămînea străin de orice reper al meu de judecată : nemții nici nu participaseră la Cupa Mondială de fotbal, necum să obțină niscai rezultate favorabile, și asta pentru bunul motiv că la ei în țară acest sport nu-l practica aproape nimeni !

Și totuși, și evenimentele care au urmat armistițiului pe frontul de vest, între germani și francezi, au intrat într-o zonă care îmi era cumva inteligibilă aceștia din urmă s-au certat atît de strașnic cu foștii lor aliați, englezii, încît au început să nu se numească unii pe alții altminteri decît „diavoli blestemați", exact ca pe vremurile din *Ultimul mohican !* Or, schimbarea aceasta radicală de atitudine și de vocabular a picat, în ceea ce mă privea, la țanc pentru a fi mai bine înțeleasă de mine : tocmai citeam atunci *Aventurile căpitanului Corcoran,* în

care acest brav cavaler, dar și aventurier, slujitor mereu devotat al regelui Franței, se lupta din răsputeri să elibereze India de sub proaspăt instalata dominație engleză, pentru a face să ajungă... în stăpînirea francezilor! El primise o misiune mai mult sau mai puțin „geografică" din partea Academiei de științe din Bordeaux și era întovărășit în toate acțiunile lui de un tigru dresat, care-l urma cu cea mai mare docilitate, întocmai cum îl urma Bill pe Percy Stuart și cum eu nu izbutisem decît problematic să-l fac pe Spiridon să mă secondeze.

La București n-am mai întîlnit decît foarte rar polonezi; după cîte aveam să înțeleg, ei au părăsit treptat dar repede țara noastră, unde-și căutaseră doar de nevoie un refugiu temporar. În schimb, șeful statului lor și-a găsit sfîrșitul curînd pe teritoriul României. A fost o întîmplare, un accident care nu îngăduia nici o ipoteză de felul celor care se făcuseră cu ocazia vizitelor fatale ale suveranilor britanici în Franța. Nu, murise pur și simplu, dacă mi-e îngăduit să folosesc acest cuvînt.

Unii polonezi au rămas la noi în țară pe toată perioada războiului, întorcîndu-se acasă abia atunci cînd țara lor a fost eliberată; dar eu am întîlnit extrem de puțini, și de vreo confruntare nici măcar nu ar fi putut fi vorba. În privința existenței lor, nici măcar meciul dintre ei și noi, la Pucioasa, nu avea cum să constituie un reper.

XIV

Progresele raționalității și progresele realizării se consolidează reciproc. Adevăratul realism și adevăratul raționalism sînt ambele terminale.

Urmărind fatalitatea caracteristică realismului obișnuit, chiar și în gîndirea științifică realismul apare prea devreme, *el este științificeşte prematur, este semnul unei credințe care, pentru a se afirma, nu așteaptă dovezile convingerii sale. Chiar cînd o idee realistă este corect afirmată, chiar cînd experiența pozitivă, îndelung desfășurată, sfîrșește prin a confirma această afirmație, este necesar să străbatem toate etapele istoriei problemei pentru a ne asigura că vedem realismul realismului acolo unde este.*

GASTON BACHELARD, *Dialectica spiritului științific modern*

„O imagine oferită de viață, scrie Proust, ne aduce în realitate în acel moment o serie de senzații multiple și diferite una de alta. De pildă, vederea copertei unei cărți pe care am citit-o are țesute în literele titlului razele de lună ale unei nopți de vară de demult. Gustul cafelei sau al laptelui de dimineață ne aduce acea vagă

speranță a unui timp frumos care, pe vremuri /.../ ne surîdea atît de des în clara incertitudine a zorilor. O oră nu e doar o oră, e un vas plin de miresme, cu sunete, cu proiecte și climate. Ceea ce noi numim realitate este un raport oarecare între aceste senzații și amintirile care ne înconjoară simultan — raport care suprimă o simplă viziune cinematografică ce se îndepărtează prin aceasta cu atît mai mult de adevăr pe cît pretinde să se limiteze la el — raport unic, pe care scriitorul trebuie să-l regăsească pentru a-i înlănțui pe veci într-o frază cei doi termeni diferiți. Putem face să se succeadă la infinit, într-o descripție, obiectele care figurau în locul descris, adevărul nu va începe decît din clipa în care scriitorul va lua două obiecte diferite, le va stabili raportul, analog în lumea artei cu cel care e raportul unic, al legii cauzale, în lumea științei, și le va închide în verigele necesare ale unui stil frumos, ba chiar, întocmai ca viața, atunci cînd, apropiind o calitate comună a două senzații, scriitorul va degaja esența lor îmbinîndu-le una cu alta pentru a le sustrage contingențelor timpului, într-o metaforă, și le va înlănțui grație legăturii indescriptibile a unei logodne de cuvinte /.../ Literatura care se mulțumește să «descrie lucrurile», să dea un mizerabil releveu al liniilor și suprafeței lor e, în ciuda pretenției realiste, cea mai depărtată de realitate".

Observațiile acestora sunt desigur exacte și mai ales subtile ; dar nu sunt de acceptat decît în măsura în care admitem că elementul de la care trebuie să se pornească în reconstituirea trecutului este *senzația,* iar dezvoltarea devine un raport cu amintirea avînd-o în vedere tot pe aceasta din urmă. Or, toată mica mea poveste se silește să aibă la bază evenimentul, în căutarea căruia pleacă aici „personajul care spune eu" sau mai bine zis, între care se află prinsă conștiința lui derutată de „certitudini" ferme impuse de judecata altora și de informațiile posibile în situația dată. Și determinarea lui (nu a raportului cu altceva) e o problemă de ordin intelectual, nu de ordinul sensibilității ; tot ceea ce se întîmpla și ceea ce aflam că se întîmplă îmi producea o continuă perplexitate înainte de a se constitui ca teme ale unei viitoare nostalgii sau revelații esențiale.

Deficitul meu în materie de înțelegere, pe care mi-l recunosc pentru că nu e de rușine (și în nici un caz nu e, dacă stau să-l compar cu al altora, inclusiv al șefilor de state și al marilor specialiști în probleme internaționale care făceau declarații pe atunci) mă determina să stabilesc unele raporturi între fenomene, altminteri decît aș face-o astăzi. Dar asta nu însemna că dacă aș fi avut douăzeci de ani mai mult în 1939 aș fi greșit mai puțin. Nu confuzia prea numeroaselor elemente aflate în joc era de vină ; era absurdă tocmai încercarea de a le descoperi vreo logică. În *Crima din grotă*, acțiunea era uniliniară, determinată de anumite forțe aflate în conflict, care se lămureau în așa fel încît puteam stabili cu personajele cărții o imediată solidaritate, un raport firesc de acceptare și respingere, supunîndu-le judecății, în consens cu logica în a cărei posesiune garantez că mă aflam.

Cu totul altfel stăteau lucrurile pe planul superior al „evenimentelor". În timpul acesta, alianțele dintre țări se făceau și se desfăceau în chip misterios, neurmînd după opinia mea nici o logică. Războiul începuse sau fusese posibil datorită alianței dintre Hitler și Mussolini, dar acesta din urmă nici nu fusese consultat atunci cînd Polonia fu atacată, deși pactul dintre cei doi prevedea această înțelegere prealabilă. Ducele Italiei era foarte supărat și nici vorbă nu fusese să-și trimeată trupele spre a cotropi această țară cu care întreținea cele mai bune relații.

De ce nu atacase el Germania, așa cum era firesc ? În ciuda afirmațiilor din ziare, după care domnul Hitler se temea de Ducele Mussolini, cu personalitatea lui copleșitoare, eu aveam vaga bănuială că acestuia din urmă îi era frică de conducătorul Germaniei sau în tot cazul începuse să-i fie, după felul în care se desfășuraseră „ultimele evenimente".

Desigur, nu vreau să trec cu vederea factorul emotiv și sentimental în reconstituirea unor situații. Dar el juca totdeauna un rol în fixarea atenției mele asupra cîte unui fapt care mă impresiona într-un alt fel decît altul. El îmi determina un reper sau îl accentua poate exagerat, dar nu făcea decît să se subordoneze actului de înțelegere.

Las la o parte cîte o întîmplare fără legătură cu restul, deși la timpul respectiv m-a impresionat mai mult decît toate ororile de care aflam în ziare că s-au petrecut în Spania sau în Polonia, și pe care le puteam desprinde din imaginile cinematografice : momentul cînd Coana Frusinica, pentru a-și sărbători întoarcerea fiului iubit, a tăiat acea găină, ale cărei apeluri disperate mi-au sfîșiat inima și căreia după execuție i-am văzut corpul decapitat săltînd mai multe clipe ca un protest împotriva nelegiuirii lumii. Nu ; mă refer la luarea de cunoștință a anumitor evenimente, pe care istoria le consemnează sec sau le dă o importanță de alt ordin decît aceea care le-am atribuit-o eu. Așa, într-o bună zi, după ce mă întorsesem de la școală, în timpul mesei de prînz, în timp ce auzul mi-era încîntat de acordurile solemne ale *Valsului imperial* de Johann Strauss, emisiunea radiofonică a fost întreruptă brusc și o voce bărbătească răgușită a anunțat precipitat că primul ministru al țării, Armand Călinescu, a fost asasinat. A fost ceea ce se numește un moment istoric și, în zilele următoare, în mai multe ziare au apărut articole îndoliate, mult alarmante, în care se spunea că acest atentat înseamnă pentru țara noastră o catastrofă, că, deși România nu se află printre cobeligeranți, a suferit o înfrîngere echivalentă cu un dezastru militar...

Am primit cu atît mai abitir această „versiune" a evenimentului cu cît ea intra în categoria interpretărilor bizare : în timp ce armatele franceze, care participau la război de cîteva luni, obținuseră o mare victorie prin simplul fapt că nu trăseseră nici un foc de armă și îl descurajaseră pe inamic să nu le atace țara, aveam de suferit noi care ne aflam în situația de pace cu toată lumea — mai plină însă de pericole decît ar părea.

Asasinatul în sine mărturisesc că nu m-a impresionat prea tare pe latura afectivă ; n-am fost sensibil aproape deloc la importanța lui politică, am sesizat mult mai mult aspectul gangsteresc, al „loviturii" care fusese dată. Mă dusese cu gîndul imediat la felul în care procedase Dillinger în acțiunea de răzbunare față de cei din banda lui, care-l trădaseră. În schimb, mi-a dat de gîndit mai mult și m-a impresionat profund o imagine dintr-o revistă ilustrată care prezenta o tragedie ca un simplu fapt

divers sinuciderea nepotului președintelui Republicii Cehoslovace, un tînăr maior care fusese atașat militar al acestei țări la Paris. El se aruncase de la etajul al treilea al Turnului Eiffel, cu ocazia unei festivități care avusese loc prin preajmă, pentru a atrage atenția întregii omeniri asupra crimei ce se săvîrșise împotriva țării sale prin acordurile de la München și mai apoi prin ocupația nazistă. Fotografia „incidentului", un instantaneu izbutit întîmplător de un reporter curios care-și îndreptase obiectivul aparatului său în cu totul alt scop decît acela de a surprinde o sinucidere — dealtfel un lucru destul de banal în acel loc ales de mulți ca să-și pună capăt zilelor, — avea un comentariu demn de reținut. Turnul Eiffel împlinise cincizeci de ani de la inaugurare și, cu doi ani mai înainte, odată cu Expoziția Universală care avusese loc atunci, o parte din presă alertase opinia publică asupra șubrezirii celebrului monument, cerînd lucrări de consolidare, nu doar simple vopseli și tot felul de noi adausuri care l-ar fi putut duce la prăbușire. Reporterul revistei așteptase un moment în care turnul gemea de lume și surîdea triumfător cu sutele de steguțe și lampioane atîrnate pretutindeni, la toate nivele sale.

— Iată cineva căruia nu i s-a urît cu viața ! trebuia să fie comentariul acestei poze optimiste cu privire la soliditatea bătrînului turn, cînd săritura sinucigașului a dat cu totul alt sens cuvintelor, transformînd o scenă zguduitoare într-o glumă macabră, la care am fost mai sensibil decît la aflarea altor, mult mai mari, nenorociri.

Cu totul altfel s-au petrecut lucrurile cu ocazia unui alt „eveniment istoric", care mie nu mi-a produs decît o mediocră impresie, invers proporțională cu importanța : abdicarea și plecarea din țară a regelui Carol al II-lea, pe care noi străjerii îl invocam și-l slăveam în tot felul de cîntece. Nici vorbă nu fu de vreun regret. Numai că nici nu trecuseră douăzeci și patru de ore de cînd se vestise acest eveniment istoric și am trăit un moment de extremă emoție : prietenul meu Radu P. fusese surprins pe stradă de cîțiva inși îmbrăcați cu cămăși verzi, care-și făcuseră bruso apariția în Capitală, și fusese bătut pentru că rămăsese pe el cu cămașa de străjer, care dealtminteri îi și fu ruptă.

Și venea la mine în vizită, în locul lui puteam fi prea bine eu !... Din ce primejdie scăpasem !...

O primejdie necuprinsă în exercițiile de Apărare Pasivă ale populației civile, care prevedeau în schimb drept cea mai groaznică și mai inevitabilă amenințare : folosirea gazelor de luptă, despre care totuși nu aveam să aud în tot cursul războiului nici o vorbă. Tot ce i se întîmplase lui Radu semăna foarte bine și neliniștitor cu cele ce se petrecuseră în Spania. Ca de atîtea ori, „logica" nou instituită făcuse o victimă ignorantă sau nepăsătoare față de ultimele revelații ale istoriei, care te obligau la o schimbare de uniformă. Cine se temuse de derbedeii de pe străzi, și cine le căzuse victimă !

Aș putea afirma că există o imposibilitate de înțelegere a lucrurilor și datorită faptului că, de la un punct încolo, mintea omului nu poate accepta ceea ce e împotriva sa, și recunoașterea înfrîngerii este unul din ele. Acuma, după atîția ani, suntem în măsură să ne dăm seama că războiul care începuse sub auspicii atît de defavorabile pentru nemți și se transformase curînd într-un fel de triumf cu repetiție, ar fi încetat cu cel puțin un an mai devreme dacă acei care îl provocaseră ar fi acceptat ideea că erau înfrînți fără speranță, iar continuarea luptei devenise o absurditate. Factorul intelectual a jucat un rol mult mai mic decît fascinația pe care Hitler o exercita asupra supușilor săi și care era poate chiar mai puternică decît aceea pe care o exercita asupra bărbaților Valérie Bourdal.

Am putut verifica acest lucru în cazul meu — dar în sens invers.

Căci nici eu nu primeam chiar în mod pasiv știrile asupra celor petrecute în lume, și nici nu-mi schimbam opinia de la o zi la alta în funcție de ele. Erau chiar unele pe care refuzam pur și simplu să le accept, față de care eram blocat din principiu. Îmi aduc aminte că, în ciuda „inacceptării" mele, încăpățînarea dirigintelui clasei noastre, care era un înflăcărat nemțofil, m-a făcut să vizionez de două ori la rînd în amfiteatrul liceului *Victoria din vest,* un film de propagandă german, care celebra victoriile armatelor naziste în timpul campaniei din 1940. Totul se desfășura într-un triumf înecat nu

numai de bubuiturile exploziilor, dar și de fanfarele asurzitoare ale *Preludiilor lui Liszt* sau ale cîte unei uverturi wagneriene, și finalul, relativ, al filmului îți arăta populația revenită la viața normală, trecînd și petrecînd pe străzi, prin parcuri, prin baruri, înconjurînd cu simpatie și curiozitate pe eroi. Doamnele franceze nu era exclus să fi fost plăcut surprinse de statura și ținuta soldaților care le ocupaseră țara. După felul în care se împleteau sau ce succedau absurdițățile pentru a da în final o linie logică, era cu putință orice. Cu cîțiva ani mai înainte, cu ocazia Olimpiadei care avusese loc la Berlin, o ziaristă franceză izbutise să se apropie de tribuna oficială, la numai cîțiva pași de domnul Hitler și adusese o revelație : că acesta era de fapt trandafiriu !... Publicul francez își putuse face o idee cu totul greșită despre el, vizionînd numai jurnalele de actualități, unde conducătorul Germaniei apărea fatalmente cenușiu... Și, în fond, obrajii roz ai Führerului intrau în categoria normalității, culoarea lor era imputabilă originii sale, la urma urmei, germane... Doamnele franceze trebuiau să ia seama de această constatare și să-și revizuiască unele opinii...

Și totuși, din toate aceste imagini și știri contrariante, pentru mine aproape insuportabile, se putea reține că rolul aviației era covîrșitor, oricît îmi spuneam că atacurile ei, luptele aeriene și bombardamentele, fiind o specialitate nemțească, erau oferite în exces în primul rînd pentru latura lor spectaculoasă, slujind unor scopuri propagandistice. Eram chiar eu silit să recunosc, de pildă, că nemții erau tare afurisiți, dar nu pentru că veneau cu „țipilinul" domnului Timofte, ci pentru că foloseau alte arme mult mai distrugătoare. Și asta dădea aventurilor unui Demonax un aer cu totul anacronic, făcîndu-le să pară dintr-o dată răsuflate nici măcar în prima parte a războiului nu s-au folosit pentru bombardamente dirijabilele, care făcuseră totuși ravagiile cunoscute, cu un sfert de veac înainte, chiar în capitala noastră.

Cît despre ideea lui Coty că tancurile ar putea fi vînate cu lasoul, asemeni cailor sălbatici din Far-West, să nici nu mai vorbim...

În filmul acesta, dar și în atîtea altele pe care de voie de nevoie le-am vizionat, nu se prea vedeau morți sau,

cum se exprimase profesorul King, „multe morte" ; nu se vedeau chiar deloc oameni căzînd sau dîndu-şi sufletul, inşi răniţi, zvîrcolindu-se în chinuri... Impresia de amenin-ţător, de teribil, rămînea totuşi predominantă, chiar co-pleşitoare.

Aşadar, ideea că, în ciuda seriei repetate de victorii, agresorii vor pierde totuşi războiul, nu s-a putut elabora decît cu timpul şi nici măcar în cazul meu nu era sus-ţinută de contrarietatea, pe care trebuisem să o accept şi pe care mi-o provoca lectura *Aventurilor căpitanului Corcoran,* anume că, în ciuda marilor lui isprăvi, în care izbîndea întotdeauna, în tovărăşia tigresei Suzanne, nici el nu a izbutit pînă la urmă să smulgă India din mîna englezilor, în a căror stăpînire a mai stat şi după minu-natele lui fapte de curaj încă aproape două sute de ani. Ciudat fel de a izbîndi, am gîndit eu citindu-le atunci — şi minunîndu-mă, dar numai atît.

Începusem să citesc *Ivanhoe* şi deşi acţiunea romanului mă prinsese, l-am parcurs neprevăzut de greu, cu sen-zaţia unui permanent scurtcircuit ; normanzii care cuce-riseră Anglia, aşa-zicînd în numele regelui Franţei, îi supuseseră pe saxoni care luptau eroic, într-o situaţie de gravă inferioritate, să-şi păstreze fiinţa naţională. Nu mai trebuie să spun de partea cui se situa Walter Scott şi cum îi privea el pe cotropitorii veniţi de dincolo de Ca-nalul Mînecii.

Simpatia mea se îndrepta firesc spre urmaşii regelui Alfred, dar şi spre cei care rămăseseră credincioşi regelui Richard Inimă-de-leu, cel aflat departe de ţară, în capti-vitatea ducelui de Austria, dar mai ales spre răzvrătiţii care luptau în mlaştini şi păduri împotriva normanzilor, spre Cavalerul Dezmoştenit şi spre frumoasa Rowena. Dar trebuie să spun că acest conflict mă contraria teribil şi-l urmăream cu destulă turburare, în asemenea măsură încît atunci cînd la 13 iulie 1940 flota şi aviaţia britanică au atacat flota franceză concentrată în Nordul Africii, în baza de la Mers-el-Kebir, nu numai că acest incident mi s-a părut absurd şi regretabli, dar nu l-am mai putut încadra, aşa cum aş fi făcut-o mai înainte, în lupta se-culară dintre cele două popoare şi pe care, la timpul res-

pectiv, o admisesem în *Ultimul mohican* și în *Aventurile căpitanului Corcoran.*

Englezii obținuseră cea mai mare victorie navală din decursul întregului război, dar în același timp pierduseră mai multe vase de război decît le putuseră scufunda cei împotriva cărora luptau : nemții. Aș fi putut deci trece această absurditate la capitolul nedumeririlor pe care mi le provoca „logica" războiului, dar nu am făcut-o. Și aceasta nu pentru că țineam neapărat la logica din *Ultimul mohican,* ci, dimpotrivă, pentru că începusem să le disociez.

„Atacul forțelor engleze împotriva bazei noastre de la Mers-el-Kebir, scrie generalul De Gaulle în *Memoriile* sale de război, a reprezentat punctul cel mai înalt al unei tragedii și neînțelegeri dintre noi și aliații noștri englezi." După cum se vede, cel care își amintește acel episod, pe care mai încolo îl numește „lamentabil", nu întrebuințează totuși expresii ca „diavoli blestemați", dar nici nu cred că englezii, la rîndul lor, să-și fi apostrofat musafirii nepoftiți pe teritoriul țărilor lor cu formule ca : „Blestemul Sfîntului Withold să cadă asupra porcilor ăstora afurisiți !", așa cum îi opostrofa pe normanzi saxonul Gurth.

„În același timp, scrie generalul De Gaulle, am fost informați că englezii puseseră mîna prin suprindere pe navele de război franceze refugiate în porturile din Anglia, că debarcaseră cu forța și internaseră în lagăr, nu fără incidente sîngeroase, pe ofițeri și echipajele. În sfîrșit, în ziua de 10 iulie se publică știrea că avioanele engleze au torpilat nava de linie *Richelieu,* ancorată în raza portului Dakar. Comunicatele oficiale și ziarele din Londra încercară să prezinte această serie de acte agresive ca un fel de victorie navală. Era clar că, pentru guvernul britanic și Amiralitatea britanică, teama de pericol, reminiscențele unei vechi rivalități maritime, resentimentele adunate de la începutul bătăliei din Franța și ajunse la paroxism odată cu încheierea armistițiului de la Vichy răbufniseră într-una din acele sumbre porniri prin care instinctul refulat al acestui popor dărîmă toate zăgazurile.

Totuși, nici o clipă nu păruse verosimil ca flota franceză să fi pornit din proprie inițiativă ostilitățile împotriva englezilor".

Mai știi ? Nu pot să-mi dau seama dacă cineva în Franța sau în Anglia mai citea *Aventurile căpitanului Corcoran,* dar era pentru mine cert că oamenii se comportau exact ca acolo, reveniseră la vechile lor sentimente, care se divulgau în acțiunea acelei palpitante cărți și de care luasem cunoștință încă din *Ultimul mohican.*

Faptul că, deși aliați, englezii și francezii ajunseseră la starea de război făcea parte din ciudățeniile pe care se însărcinează să le explice totdeauna numai istoria. Logica ei atît de imprevizibilă a dat justificarea și altor aberații, încă mai mari. Faptul că în momentul cînd Hitler a atacat Polonia, ducele Mussolini, cu toată personalitatea lui copleșitoare, nu a intervenit cu armele în favoarea victimei, cu care avea o alință fermă în acest sens, nu a fost decît una din aceste ciudățenii, poate nu cea mai inexplicabilă... Ca și economia de bombe a francezilor, sau faptul ei nu au atacat Spania, asigurîndu-și în felul acesta spatele, așa cum impunea o anumită logică, bazată pe experiență.

Au mai fost însă și altele, care contraziceau logica imediată. Că Germania atacase pe rînd tocmai țările cu care încheiase tratate de nonbeligeranță ; că atît ea cît și ceva mai tîrziu Japonia atacau mai întîi și apoi declarau război, sau că a existat o țară care a declarat război alteia și aceasta a luat în considerație agresiunea abia după cîteva luni, răspunzînd și ea în același sens, nu avea de ce să te mai mire... În sfîrșit, a existat și o țară care a participat la cel de al doilea război mondial declarînd război Germaniei exact în ultima zi, cînd de fapt aceasta făcuse demersurile pentru capitulare.

Contabilizînd și comparînd dezastrele pe care le-au avut de suferit diversele țări din cauza războiului, s-ar putea spune că Hitler a făcut mai mult rău Germaniei, pe care o iubea cu o gelozie de tigru, decît Franței, pe care o iubea doar de la distanță...

Surprinzător, nu ? Așa ceva nu se putea întîmpla în lumea lui Bill Gazon, a lui Percy Stuart, a lui Tom Shark, sau chiar a lui Hercule Poirot, detectivul imaginației mai complicate a Agathei Christie. Acolo surprizele surveneau,

dar după anumite reguli și erau totdeauna presupuse, constituiau soluția unei probleme clar enunțate de la început. În sfîrșit, cauzalitatea nu era invocată pentru a scuza, ba chiar a explica inconsecvențele...

Tot ceea ce mi-era prezentat drept mare „eveniment" nu avea cum să fie prevăzut de logicieni și analiști la începutul conflagrației, deși oricine, și chiar și eu, simțeam că suntem departe de acele momente din trecut, cînd soldații francezi îi apostrofau pe adversarii lor britanici cu cavalerescul apel :

— Trageți dumneavoastră mai întîi, domnilor englezi !...

Altfel se petreceau lucrurile acuma și desigur că și pentru aceasta exista o explicație. Rîndurile pe care le-am citat mai sus din *Memoriile* generalului De Gaulle datează de prin 1955, după cîte pot eu să-mi dau seama. De atunci, însă, a mai trecut timp...

XV

Raţiunea istorică este, prin urmare, ratio, logos, *un concept riguros. E important ca, asupra acestui punct, să nu subziste nici un dubiu. Dacă-l opunem raţiunii fizico-matematice, aceasta nu înseamnă că acordăm unele drepturi iraţionalismului. Dimpotrivă, raţiunea istorică este mai raţională decît fizica, mai riguroasă, mai exigentă decît aceasta. Fizica renunţă să mai şi înţeleagă despre ceea ce vorbeşte. Ba mai mult, ea face din această renunţare ascetică metoda ei formală, şi, prin aceasta însăşi, dă termenului „înţelegere" un sens paradoxal împotriva căruia protesta deja Socrate atunci cînd, în* Phaidon, *ne relatează care a fost educaţia lui intelectuală, iar prin intermediul lui Socrate, protestează toţi filosofii, pînă la sfîrşitul secolului al XVII-lea, dată la care se întemeiază raţionalismul empiric. Prin fizică înţelegem operaţia de analiză care constă în a reduce faptele complexe la un repertoriu de fapte mai simple. Numai că aceste fapte elementare şi de bază ale fizicii sunt ininteligibile. Şocul e perfect opac intelecţiunii. Şi e inevitabil să fie aşa; e un fapt. Dimpotrivă,*

raţiunea istorică nu acceptă nimic ca pe un fapt pur; ea face totul fluid în acel fieri *de unde provine: ea* vede *cum se face faptul. Ea nu-şi închipuie că ar putea explica fenomenele umane, reducîndu-le la un repertoriu de instincte, şi de „facultăţi", care ar fi, într-adevăr, fapte brutale, asemeni şocului şi atracţiei, ci ea arată ce face omul cu aceste instincte şi facultăţi, dar totodată ea ne declară cum au ajuns să fie „fapte" instinctele şi facultăţile, care nu sunt, bineînţeles, decît idei, interpretări pe care omul le-a fabricat într-o anumită împrejurare a existenţei sale.*

J. ORTEGA Y GASSET, *Istoria ca sistem*

Înseamnă aceasta îndepărtarea mea de literatură? Desigur că nu, chiar dacă în decursul anilor care au urmat nu am mai amestecat lumea eroilor din cărţi cu aceea a gravelor evenimente istorice. Seriile paralele de întîmplări îşi continuau desfăşurarea, chiar dacă lecturile mele se schimbau şi se amplificau şi chiar dacă raportul cu ele (şi, în mod cu totul excepţional : punerea lor în raport) nu au fost de natură să-mi calmeze nedumeririle. În cărţi găseam însă totdeauna ceea ce aveam nevoie, linia fermă a acţiunii, perfecta potrivire între tot şi parte, surpriza de efect, dar totdeauna justificată. Căci imaginarul e printre altele şi un triumf al logicii, în timp ce realul (dacă-i pot spune astfel) apărea cel puţin accidental cînd nu contradictoriu şi incoerent.

Trecerea mea prin tot soiul de experienţe primejdioase şi, judecate acum, semnificative (cutremure, schimbări de guvern, devastări, război, bombardamente) se împlinea desigur cu o oarecare participare din partea mea, chiar dacă ele surveneau împotriva voinţei mele. Nu eram însă un punct neutru absolut de observare şi înregistrare a

lucrurilor ; îmi admit și acum o cotă de subiectivitate în toate observațiile și raționamentele pe care eram în măsură cît de cît să le fac. Și observațiile acestea le proiectam într-o oarecare perspectivă temporară, încît ceea ce trăiam nu se rezuma numai la un joc al înțelegerii instantanee.

Cu atît mai mult, acum după atîtea decenii, cînd am ajuns să mă conceap ca un personaj între mai multe, nu vreau deloc să dau mărturiei mele un caracter absolut. Ba mai mult, cred că poate avea vreun interes nu numai acel „eu însumi" văzut de mine dar și același „eu" văzut de un altul.

Mă pot concepe deci foarte bine ca obiect al cunoașterii pentru altcineva și mă gîndesc uneori că Spiridon, de pildă, trebuie să fi păstrat despre mine o „imagine", pe care eu nu mi-o pot decît cu greu închipui. Dispariția mea definitivă din viața lui în misteriosul pentru el București și, mai departe, cine mai știe unde, va fi fost interpretată de el ca sfîrșitul unui moment excepțional în viața lui sau ca începutul unei epoci noi ? E probabil că va fi citit totuși *Moartea lordului Egware* și *Jim Blackwood Jockey ;* nu-i exclus să mă fi integrat cu timpul în atmosfera acelor cărți și, în amintirile lui din ce în ce mai obscure, eu să fi devenit un personaj fabulos, care-i lăsasem acele cărți nu întîmplător (sau pentru că nici nu-mi plăcuseră prea mult) ci ca pe niște opere esențiale, ca pe un testament de identitate, conținînd un cifru după care mă putea reconstitui sau înțelege. În imaginea lui era de crezut că eu apăream atunci, cu umbrela mea Chamberlain și, după eticheta de rigoare pe cîmpurile de curse britanice, cu jacheta gris-perle și cu joben asortat, printre cei care asistau la Derbyul de la Epsom sau în ținută de seară, la vila lui Sir Montagu Corner, în tovărășia fermecătoarei Geraldine Marsh, sau chiar în palatul tatălui ei din Regent Gate, cufundat în mister și în ceață.

Sau invers, dacă ne-am fi întîlnit după cîțiva ani, în carne și oase, ar fi avut prilejul să constate deziluzionat

că eu nici nu citisem pînă la capăt *Moartea lordului Egware ;* ceea ce i-ar fi dat lui pentru prima dată un avantaj zdrobitor pe acel teren unde de regulă ieșea înfrînt. Da, nu apucasem să termin această carte și nici nu m-a încercat vreodată vreun regret în acest sens n-am făcut nici o tentativă de a mi-o procura vreodată, din pură curiozitate, ca să văd cine dintre zecii de suspecți din jurul lui l-a ucis totuși pe multimilionarul lord, exact așa cum nu am citit și nici nu am căutat vreodată să citesc *Vraja nudului,* în ciuda ispitei de moment pe care mi-a stîrnit-o Coty.

Dar toate acestea sunt numai supoziții. Experiența mea descurajantă în ceea ce-l privea pe Spiridon îmi spunea că micul meu prieten făcea din lectură cu totul alt tip de experiență, pot zice exact contrarie celei pe care o făceam eu. De fapt nici nu făcea „lectură" ; cred că pentru el citirea unui text scris era o obligație strict școlărească pe care nu era tentat niciodată să o continue sau să o repete altminteri decît ca pe ceva silit sau ca pe o pedeapsă. Între ceea ce „afla" acolo și viața lui de toate zilele nu era doar o prăpastie pe care ar fi putut-o și el trece (dacă nu pe loc, într-un viitor plin de speranțe), ci o incompatibilitate absolută, care împiedica orice comunicare, asemeni incompatibilității pe care o evocam eu mai înainte dintre o zebră și un cal. Pentru el faptul că aflase de existența unui straniu concurs de picioare sau că papagalii trăiesc mai mult de o sută de ani sau, în fine, că președintele Statelor Unite, ca să-și cîștige popularitatea necesară spre a candida mai cu succes la magistratura supremă, participase la un concurs de mîncat sandvișuri nu erau niște „informații" care-i puteau îmbogăți bagajul de cunoștințe și nici să-i producă vreo perplexitate amuzată.

Existența mea în general, contactele lui cu mine nu-i erau cred de nici un folos, nu reprezentau un îndemn de a-și depăși condiția proprie, așa cum informația că a existat o femeie care s-a aruncat în acea teribilă Cascadă

Niagara pe care indienii o numeau Tunetul Apelor și a trecut-o nevătămată nu i-a dat lui curajul de a înfrunta un biet torent de zece metri lățime al Ialomiței în care apele abia îi ajungeau la genunchi ! Așa că, atunci cînd în decursul anilor, lustruindu-mi pantofii cu cremă de ghete, fredonam din obișnuință, în mod mecanic :

Elegant și ferchеș, Johnny,
Și-a călcat și pantalonii
Și pantofii el și-a lustruit.
Dar numai să vezi ce lustru
E lustrul cel mai ilustru
Cînd Johnny în pantofi s-a oglindit !
— Cu ce te-ai înnegrit, Johnny ?
De ești așa de negricios ?
Cu „Gladys“ s-a vopsit Johnny
De e atît de mîndru și frumos !

versurile acestea, pe care le cunoștea și Spiridon, nu reprezentau pentru noi o cale de comunicare, pe o aceeași lungime de undă în hăul spațiului și al timpului. Dar cred că nici o formulă de înțelegere sentimentală, de genul acela secret, inaparent, pe care-l căuta în raporturile emotive, dintre senzație și amintire, Proust.

Cred că două fenomene pot exista în simpla și pura concomitență, fără să fie între ele nici cea mai mică relație. A le pune în relație înseamnă de multe ori a fabrica „întîmplarea“, care dintr-o dată capătă sensul de înjghebare epică.

Concepția senzorialistă și sentimentală a lui Proust pune la baza recîștigării timpului trecut senzația subiectivă și revelatoare, postulînd o concepție, aș zice „verticală“, a momentului hotărîtor, pentru că se bazează pe profunzimea trăirii, dar și pe lipsa de pregnanță a întîmplării evocate, de obicei ceva cu totul anodin, la care nu au oum participa în egală sau comparabilă măsură cei care s-ar fi aflat de față. Și procesul are loc prin reîntîlnirea acestui moment cu unul mult tardiv, într-o coincidență cu totul întîmplătoare.

Eu n-am știut să te reții,
Regretul meu e încă viu
Și mult mă doare !

Versurile acestea, care încheie romanța lui Ionel Fernic, ar putea fi considerate un comentariu la nostalgia timpului pierdut. Pentru Proust însă mecanismul amintirii funcționează sau mai bine zis oscilează între uitare și retrăire, cea de a doua implicînd-o pe prima, neputînd căpăta realitate fără ea. Uitarea e presupusă tocmai pentru a da mai multă importanță momentului „regăsirii" prin brusca rememorare. Oricum, la el perplexitatea se exclude pentru că trecutului nu i se descoperă o anumită semnificație, ci o calitate pur subiectivă în trăirea personală.

Mă gîndeam la toate acestea pentru că la mine perplexitatea constituia materia principală a trăirii ; ea era asumată cu toată resemnarea, pînă într-acolo încît să fie și depășită. Dacă ești mereu asaltat de lucruri surprinzătoare, sfîrșești prin a nu le mai băga de seamă. Seria de contrasensuri care se urmau cu tot firescul te obliga la o rezervă față de etichetele grave și solemne, dar și alarmante pe care le primeau feluritele întîmplări de care luam cunoștință. Cîțiva ani au fost de ajuns ca să le dau și eu acea pretinsă de Hegel „raționalitate", rod deopotrivă al trecerii vremii și al cîștigării unei perspective în care discordanțele începeau nu să-și piardă ceva din acuitate ci să-și atenueze efectul prin multitudine.

Refuz însă să cred că ceea ce am putut eu înregistra în ultimele zile de vacanță și primele zile de război se datorează imaturității mele, care îmi propusesem prea devreme să țin pas cu desfășurarea evenimentelor. Acestea din urmă și-au căpătat, ele, importanța abia mai tîrziu, dar nu numai pentru mine. Am acest orgoliu.

S-au scris nenumărate istorii ale Revoluției franceze de la 1789 și totuși nici un istoriograf n-a parcurs în întregime cele 600.000 de file ale dosarelor care constituie arhiva Primăriei pariziene din acei ani și unde, după

afirmațiile unora, s-ar afla documente „capitale" pentru înțelegerea evenimentelor istorice care au avut loc atunci. E mai mult ca sigur că ele nu au fost decît frunzărite, și asta doar în cel mai bun caz. Istoriografia taie o felie orizontală dar și verticală bine determinată din „oceanul infinit al devenirii" și acest domeniu e transformat în „temă" căreia, datorită hotărnicirii operate artificial, Bergson i-ar putea găsi și reproșa toate atributele spațialității. În această situație, metoda lui Taine, „după adunarea faptelor, căutarea cauzelor" este perfect justificată, pentru că astfel se transformă un fragment al devenirii în ceva asemănător cu un fenomen natural.

Numai că această concepție pozitivistă merge împotriva constatărilor celor mai simple și mai generale pe care le face cel ce trăiește efectiv respectiva epocă, și deci nu-i sunt de nici un ajutor. Istoria pozitivistă instituie o logică, dar una *post eventum*. Cum pe cea care conduce mersul lucrurilor nu o putem cunoaște și nici prevedea în linii mari, Spengler procedează la o eliminare drastică a cauzalității, pentru a vorbi de destin. Grație acestuia, el poate da alt sens cauzalității pe care o relegă la domeniul extensibilului, la spațiu, la cantitativ. Este de fapt radicala deosebire dintre natură și istorie, care își au fiecare în parte forma ei specifică de expresie, trebuind deci să fie înțeleasă ca atare. „Direcția și extinderea, scrie el, sunt semnalmentele capitale prin care se deosebește impresia lumii de tip istoric de aceea de tip natural. Omul este absolut neputincios să le lase pe ambele să acționeze simultan spre a da o formă." *(Problema istoriei universale,* în *Untergang des Abendlandes).* Și, ceva mai departe, el afirmă : „Cercetătorul naturii, omul de rațiune care lucrează fructuos în sensul propriu al cuvîntului, indiferent că e un experimentator ca Faraday, un teoretician ca Galilei, sau un calculator ca Newton, găsește în lumea sa numai *cantități* lipsite de direcție, pe care le măsoară, le examinează și le clasifică. Numai domeniul cantitativului poate fi formulat prin număr, el e deter-

minat cauzal, poate deveni accesibil prin concept și poate fi formulat prin legi. Prin aceasta, sunt create posibilitățile oricărei cunoașteri pure a naturii. Toate legile sunt raporturi cantitative, sau după expresia fizicienilor, toate evenimentele fizice se desfășoară în spațiu /.../ Impresiilor istorice le e străin tot ceea ce e cantitativ. Organul lor este altul. Lumea ca natură și lumea ca istorie au propria lor modalitate de percepere. O cunoaștem și o folosim zilnic, fără ca pînă acum să ne fi dat seama de contrariul ei. Există o cunoaștere a naturii și una a omului. Există experiențe științifice și experiențe de viață".

Înlocuind cauzalitatea cu destinul, Spengler îl exclude cu atît mai vîrtos pe om din istorie. Peripețiile, necazurile, ba chiar și tragedia personală a cîte unui individ nici nu mai merită să fie luate în considerație ; ceea ce se întîmplă unui om nu contează decît în măsura în care poate fi însumat într-o situație generală. Raportul individului cu evenimentul nu este nicăieri prezentat și nici măcar amintit. Istoria se vrea știută, așa că se ocupă de general, începînd prin a-l fabrica.

Situația lui de „observator" nu contează în genere pentru istoriografie, darămite pentru concepția globalistă a unui Hegel sau Spengler ; în schimb, cu ea se poate face literatură, pentru că în acest din urmă caz perplexitățile, contrasensurile, accidentele și vicisitudinile sunt esențiale pentru reconstituirea vieții.

Indiferent de eșecuri și de erori, omul caută explicația și ajunge să atribuie oricărui accident o cauză, dar și o explicație cît de cît plauzibilă. Numai incongruența acestora, sau schimbarea lor prea rapidă ajunge să te neliniștească, să te facă să le consideri inadmisibile.

„Cauza" sună a știință ; „destin" te duce cu gîndul la altceva, la un determinism cosmic, la misterul mecanismului universal, la magie. Cînd ești sub stăpînirea repetată a cotidianului care te zorește și te somează să răspunzi, să te decizi, să te orientezi, marea surpriză e să descoperi că „explicația" e cu atît mai justificată cu cît

e mai vagă și mai generală. Astfel înclin să cred că din tot ceea ce mi s-a explicat sau mi s-a dat drept explicație, din tot ceea ce trebuia să facă explicabilă o catastrofă atît de mare cum a fost războiul am putut reține ca un adevăr fundamental, pe deplin justificat și lămurit următoarea sentință lapidară, pe care o redau în toată simplitatea și sonora ei elocvență : Forțele întunericului este en entuneric.

În afară de lipsa de gramatică, pe care oricine o poate remedia, e tot ce mi-a mai rămas ca formulă rezumativă, în seria de catastrofe care au urmat. Perfecțiunea ei circulară satisface logicismul pretins de orice construcție mentală, cînd e vorba de explicarea lumii. Iar caracterul ei succint închide orice discuție. Nu e posibilă nici o deducție ; un „observator" oricît de atent, vorba lui Balzac, ar fi rămas dezarmat în fața ei.

Observatorii de acest tip nu se ocupă însă de general, după cum nici generalul nu-i are în vedere pe observatori. Ei este opera savanților de cabinet, preocupați de lămuriri tardive, dar și de ceea ce s-ar ascunde „în întuneric", chiar dacă nu se exprimă în astfel de termeni. Ciudat este că literații adoptă limbajul oamenilor de știință, mimează atitudinea observatorului, a experimentatorului, a omului de laborator. Ei își dau propriile născociri drept rezultatul unor „observații", iar intrigile narate drept simple fragmente desprinse doar cu oarecare abilitate din realitatea prozaică, sesizabilă, dar confuză, la îndemîna oricui.

În comunicațiunile sale foarte subiective, Proust vorbește despre adevăr, despre căutarea lui, despre maxima apropiere sau depărtare de el. Adevărul, ce cuvînt mare ! Proust îndrăznește să și-l fixeze drept țintă și se preface, mai mult decît alți scriitori, că îl descoperă în experiența lui reală, doar transpusă în ficțiune, extrăgîndu-l din cîmpul realităților. Numai că el, neexperimentînd virtuțile fanteziei, trece peste faptul că tocmai aceasta este născătoare de logică, sau, dacă vrem, e drumul cel mai simplu spre adevăr, întocmai cum alibiul unui criminal

este totdeauna perfect construit, neconținînd nici un element întîmplător sau de prisos, nici o linie imperfect justificată, mai logic întotdeauna decît orice fapt din realitate.

Că adevărul unui basm e mai greu de fabricat decît realitatea însăși este cu totul altă poveste... Coerența lui nu e un simplu antidot împotriva haosului pe care poți să-l observi în jur, este o invitație directă, imperioasă, să participi la un mister simplu, care nu se propune ca atare, dar în cadrul căruia, ca și în logica istoriei, nu numai că totul se justifică pînă la urmă, dar și începe cu sfîrșitul.

De același autor :

Simple întîmplări cu sensul la urmă (proze), 1970
Marele Alpha (eseu), 1970
Clepsidra cu venin (proze), 1971
Semne și repere — Premiul Uniunii Scriitorilor pentru critică, 1971
La sfîrșitul lecturii I, 1973 ; II, 1978 ; III Premiul Asociației Scriitorilor din București, 1980
În jurul lui E. Lovinescu (eseu), 1975
Simple întîmplări în gînd și spații (proze) Premiul Uniunii Scriitorilor pentru Publicistică, 1982
Caiet pentru .. (roman), 1984
Petreceri cu gîndul și inducții sentimentale (proze), 1986

Traduceri :

Ph. van Tieghem, **Marile doctrine literare în Franța,** 1972
Villiers de l'Isle-Adam, **Povestiri crude și insolite,** 1973

Jean Starobinski, **Relația critică,** 1974
Remy de Gourmont, **Eseuri,** 1975
Salvatore Battaglia, **Mitografia personajului,** 1976
Émile Zola, **Saloanele mele,** 1976
Anatole France, **Viața literară,** 1978
Edmond și Jules de Goncourt, **Arta franceză a secolului al XVIII-lea,** 1979
Jean-Pierre Richard, **Literatură și senzație,** 1980
Louis Hautecoeur, **Literatură și pictură în secolele XVII—XX,** 1982
Voltaire, **Secolul lui Ludovic al XIV-lea,** 1983

Ediții

V. A. Urechiă, **Scrieri literare,** 1976
Pompiliu Eliade, **Ce este literatura ?,** 1978
Masca (Antologie de proză fantastică românească), 1982
E. Lovinescu, **Opere,** I, 1982 ; II, 1983 ; III, 1984 ; IV, 1986
Proză umoristică românească (Antologie), 1985

Lector FLORIN MUGUR
Tehnoredactor GH. CHIRU

Apărut 1987
Bun de tipar 16.03.1987
Format 16/54x84
Coli tipo 11,5

Tiparul executat sub cd. 5001/987 la
INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
BACĂU
Str. Mioriței Nr. 27